

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

Θεοδώρα Δ. Γιάννα

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2009

Αφιερώνεται στην οικογένεια μου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

Θεοδώρα Δ. Γιάννα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Έπειτα από ένα ιδιαίτερα φιλόδοξο μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα τις δεκαετίες του 1980 και 1990, η Κίνα τα τελευταία τριάντα χρόνια έχει οδηγηθεί σε μεγάλες αυξήσεις στην παραγωγή της και σε πολύ μεγάλους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Από μία σοβιετικού τύπου οικονομία Κεντρικού Σχεδιασμού που εφάρμοσε ένας από τους μεγαλύτερους ηγέτες της χώρας ο Μάο Τσε Τουγκ, η Κίνα στράφηκε σε ένα οικονομικό σύστημα που χαρακτηρίστηκε ως σοσιαλισμός με κινεζικά χαρακτηριστικά και σε μία οικονομία προσανατολισμένη στην αγορά με τα τελευταία χρόνια να κυριαρχείται από έναν ταχέως αναπτυσσόμενο ιδιωτικό τομέα.

Οι μεταρρυθμίσεις του Τεγκ Σιάο-πιγκ σε διάφορους τομείς της οικονομίας μπορεί φαινομενικά να σηματοδοτούν την αναπτυξιακή πορεία της Κίνας όμως οι προσπάθειες είχαν αρχίσει από το παρελθόν και η επιτυχία τους οφείλεται στις γερές βάσεις που στηρίχθηκαν. Ήδη με την εγκαθίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας ο Μάο Τσε Τουγκ είχε δημιουργήσει ένα ισχυρό κράτος βασισμένο στον κεντρικό έλεγχο που ασκούσε το Κομμουνιστικό Κόμμα σε κάθε πτυχή της καθημερινής ζωής.

Έπειτα από χρόνια απομόνωσης η Κίνα αποφάσισε να υιοθετήσει την πολιτική των ανοιχτών θυρών και να στραφεί προς τον έξω κόσμο. Η αύξηση του ξένου εμπορίου, η αύξηση των εισερχόμενων ξένων επενδύσεων και η είσοδος της Κίνας στον ΠΟΕ το 2001 ήταν αποτελέσματα του ανοίγματος της Κίνας αλλά και αιτίες για τη σταθεροποίηση του ρυθμού ανάπτυξης σε διψήφια νούμερα. Καθώς όμως η Κίνα διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στην παγκόσμια οικονομία θα πρέπει πλέον να στραφεί και σε μεταρρυθμίσεις των πολιτικών της δομών που θα της εξασφαλίσουν συνέχεια στην αναπτυξιακή της πορεία.

Ευχαριστίες

Κατ' αρχάς θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αναπληρωτή καθηγητή κ. Χαράλαμφο Παπασωτηρίου, ο οποίος, μου έδωσε την ευκαιρία να συνεργαστώ μαζί του σε επίπεδο διπλωματικής εργασίας. Τον αδερφό μου, ο οποίος, λόγω ειδικότητας, ήταν αρωγός στην προσπάθειά μου αυτή και ο οποίος με το ενδιαφέρον και τις υποδείξεις του συνέβαλε στο αποτέλεσμα. Πάνω απ' όλα, όμως, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και κυρίως τον πατέρα μου, ο οποίος, παρόλο που δεν βρίσκεται πλέον ανάμεσά μας, ήταν ο ζωοδότης της όλης προσπάθειας, ένας κύκλος της οποίας φτάνει στο τέλος της με αυτήν τη διπλωματική εργασία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	i
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ	ii
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	iii
Κεφάλαιο 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
Κεφάλαιο 2: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ.....	8
2.1 Η Κίνα πριν το 1949	8
2.1.1 Η πτώση της δυναστείας των Τσιγκ και η περίοδος των εξεγέρσεων (1839-1911)	9
2.1.2 Η περίοδος της Δημοκρατίας της Κίνας (1912-1949).....	13
2.2 Η Κίνα μετά το 1949.....	17
2.2.1 Η εγκαθίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας και η ανοικοδόμηση της....	17
2.2.2 Το Μεγάλο Άλμα προς τα Εμπρός (1958-1960)	20
2.2.3 Η Πολιτιστική Επανάσταση (1966-1976)	23
2.2.4 Η εποχή του Τεγκ Σιάο-πιγκ.....	24
2.2.5 Η τρίτη και τέταρτη γενιά ηγετών του Κόμματος	27
Κεφάλαιο 3: ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΚΑΙ ΤΟΜΕΙΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ	31
3.1: Γιατί οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις ξεκίνησαν το 1978	32
3.2: Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του 1980	33
3.3: Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του 1990	37
3.4: Που οφείλεται η επιτυχία των οικονομικών μεταρρυθμίσεων	40
Κεφάλαιο 4: ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	42
4.1: Η διάκριση μεταξύ αστικού και αγροτικού συστήματος	43
4.2: Το αστικό οικονομικό σύστημα	44
4.3: Το αγροτικό οικονομικό σύστημα	45
4.4: Το χάσμα μεταξύ αστών και αγροτών σήμερα.....	46

4.5: Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση.....	48
---	----

Κεφάλαιο 5: Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ 50

5.1: Η οικονομική μεγέθυνση της Κίνας.....	51
--	----

5.2: Δημοσιονομική πολιτική.....	54
----------------------------------	----

5.3: Χρηματοπιστωτικό σύστημα.....	58
------------------------------------	----

5.3.1 Νομισματική πολιτική.....	59
---------------------------------	----

5.3.1.1 Προσφορά χρήματος και πληθωριστικές τάσεις.....	59
---	----

5.3.1.2 Επενδύσεις και αποταμιεύσεις.....	60
---	----

5.3.2 Τραπεζικό σύστημα.....	65
------------------------------	----

5.3.3 Αγορές κεφαλαίων.....	69
-----------------------------	----

Κεφάλαιο 6: Η ΚΙΝΑ ΩΣ ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΠΑΙΚΤΗΣ..... 75

6.1 Φιλελευθεροποίηση του εμπορίου και ενσωμάτωση της Κίνας στην παγκόσμια οικονομία.....	75
---	----

6.1.1 Εξωτερικό εμπόριο.....	78
------------------------------	----

6.1.2 Ξένες επενδύσεις.....	82
-----------------------------	----

6.2 Η είσοδος της Κίνας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου.....	86
--	----

Κεφάλαιο 7: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΙΝΕΖΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ..... 93

7.1 Το πρόβλημα της διαφθοράς και της δύναμης της γραφειοκρατίας.....	93
---	----

7.2 Η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη και η διατήρηση της.....	95
---	----

7.3 Προοπτικές της Κινεζικής οικονομίας.....	97
--	----

Κεφάλαιο 8: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ 100

Βιβλιογραφία.....	106
-------------------	-----

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 5.1: Αποδέκτες καταθέσεων και αποδέκτες δανείων ως ποσοστό των συνολικών τιμών για το 2004	67
Πίνακας 5.2: Σύνθεση αποθεμάτων ομολογιών σε κυκλοφορία ως ποσοστό του ΑΕΠ	72
Πίνακας 6.1: Ξένες άμεσες επενδύσεις ανά τομέα για το 2006	84

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 3.1: Η εξέλιξη των τριών τομέων της οικονομίας ως ποσοστό του ΑΕΠ	35
Διάγραμμα 4.1: Η εξέλιξη αγροτικού και αστικού πληθυσμού ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού, 1978-2008	44
Διάγραμμα 4.2: Σύνθεση του εργατικού δυναμικού	46
Διάγραμμα 4.3: Καταμερισμός του εργατικού δυναμικού στους παραγωγικούς τομείς	46
Διάγραμμα 4.4: Το εισόδημα των νοικοκυριών	47
Διάγραμμα 4.5: Ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος	47
Διάγραμμα 5.1: Η εξέλιξη του όγκου του ΑΕΠ σε δις γιουάν, 1978-2007	51
Διάγραμμα 5.2: Ρυθμός αύξησης της ανεργίας	51
Διάγραμμα 5.3: Ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, 1978-2006	52
Διάγραμμα 5.4: Καταναλωτικές δαπάνες, ακαθάριστες επενδύσεις και καθαρές εξαγωγές αγαθών & υπηρεσιών ως ποσοστό του ΑΕΠ	53
Διάγραμμα 5.5: Ιδιωτικές και κρατικές καταναλωτικές δαπάνες, ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου, μεταβολή των αποθεμάτων και καθαρές εξαγωγές αγαθών & υπηρεσιών ως ποσοστό του ΑΕΠ	54
Διάγραμμα 5.6: Δημοσιονομικό ισοζύγιο, δημόσια έσοδα και κρατικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ	54
Διάγραμμα 5.7: Καταμερισμός δημοσίων εσόδων και δαπανών μεταξύ κεντρικής κυβέρνησης και τοπικής αυτοδιοίκησης ως ποσοστό των συνολικών δημοσίων εσόδων και δαπανών	55
Διάγραμμα 5.8: Κύριοι προορισμοί δημοσίων δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ	56
Διάγραμμα 5.9: Σύνθεση δημόσιου χρέους (εσωτερικό και εξωτερικό) ως ποσοστό του ΑΕΠ	57
Διάγραμμα 5.10: Πηγές χρηματοδότησης εξωτερικού χρέους ως ποσοστό του συνολικού	58
Διάγραμμα 5.11: Γενικός δείκτης λιανικών τιμών και ρυθμός ανάπτυξης M0 και M2	59
Διάγραμμα 5.12: Ακαθάριστες εγχώριες επενδύσεις και οι συνιστώσες τους ως ποσοστό του ΑΕΠ	61
Διάγραμμα 5.13: Επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου από ιδιοκτησιακής σκοπιάς ως ποσοστό των συνολικών επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου	61
Διάγραμμα 5.14: Πηγές χρηματοδότησης επενδύσεων	62
Διάγραμμα 5.15: Κατεύθυνση επενδύσεων	62
Διάγραμμα 5.16: Αποταμιεύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ	64
Διάγραμμα 5.17: Αποταμιεύσεις ως ποσοστό των συνολικών	64
Διάγραμμα 5.18: Προσφορά χρήματος & οικιακές αποταμιεύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ	64
Διάγραμμα 5.19: Σύνθεση οικιακών αποταμιεύσεων ως ποσοστό των συνολικών οικιακών αποταμιεύσεων	64
Διάγραμμα 5.20: Ρυθμός ανάπτυξης εσόδων και δαπανών των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων	66
Διάγραμμα 5.21: Συνολικές καταθέσεις και δάνεια του χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ως ποσοστό του ΑΕΠ	66
Διάγραμμα 5.22: Ρυθμός ανάπτυξης συναλλαγματικών και συνολικών διαθεσίμων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και συναλλαγματικά διαθέσιμα ως ποσοστό των συνολικών	67
Διάγραμμα 5.23: Ρυθμός ανάπτυξης M0 και M2 και έκφραση αυτών ως ποσοστό του ΑΕΠ	68
Διάγραμμα 5.24: Επιτόκιο καταθέσεων, δανεισμού και τραπεζικό επιτόκιο	68
Διάγραμμα 5.25: Συνολική χρηματιστηριακή αξία μετοχών και χρηματιστηριακή αξία μεταβιβάσιμων μετοχών ως ποσοστό του ΑΕΠ	70
Διαγράμματα 6.1: Όγκος εισαγωγών και εξαγωγών σε εκατομμύρια δολάρια, 1978-2007	78
Διαγράμματα 6.2: Εισαγωγές και εξαγωγές ως ποσοστό του ΑΕΠ, 1978-2007	78
Διαγράμματα 6.3 Όγκος εξαγωγών ανά κατηγορία προϊόντος	79
Διαγράμματα 6.4 : Εξαγωγές ανά κατηγορία προϊόντος ως ποσοστό των συνολικών εξαγωγών, 1980-2006	79
Διάγραμμα 6.5: Βασικά προϊόντα εξαγωγής ως ποσοστό των συνολικών εξαγωγών, 1980-2006	80
Διάγραμμα 6.6: Όγκος εισαγωγών ανά κατηγορία προϊόντος	81
Διαγράμματα 6.7 : Εισαγωγές ανά κατηγορία προϊόντος ως ποσοστό των συνολικών εισαγωγών, 1980-2006	81
Διάγραμμα 6.8: Βασικά προϊόντα εισαγωγής ως ποσοστό των συνολικών εισαγωγών, 1980-2006	81

Διαγράμματα 6.9: Εισροές ξένων άμεσων επενδύσεων σε δις δολάρια	82
Διαγράμματα 6.10: Ξένες άμεσες επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ, 1985-2006	82
Διάγραμμα 6.11: Τρόποι πραγματοποίησης ξένων άμεσων επενδύσεων, 1983-2006	85
Διάγραμμα 6.12: Χώρες προέλευσης των ξένων άμεσων επενδύσεων που πραγματοποιούνται στην Κίνα ως ποσοστό των συνολικών ΞΑΕ, 1985-2006	86
Διάγραμμα 6.13: Το ισοζύγιο πληρωμών ως ποσοστό του ΑΕΠ, 1985-2006	89

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Κεφάλαιο 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Κίνα είναι μία μεγάλη χώρα από ιστορικής, πολιτιστικής και οικονομικής πλευράς. Και αν δεν μας συγκινεί το γεγονός ότι «κυβερνήθηκε επί είκοσι δύο αιώνες από το ίδιο, μοναδικό, ισχυρό και συγκεντρωτικό σύστημα»¹, σίγουρα μας εντυπωσιάζει το γεγονός ότι η οικονομία της, αυτή τη στιγμή, είναι η τέταρτη στον κόσμο μετά από αυτή των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας και της Γερμανίας, αφήνοντας μάλιστα πίσω της οικονομίες όπως η Βρετανική. Μάλιστα το εγχείρημα αυτό επιτεύχθηκε έπειτα από μία πολύ σύντομη σε χρονικό διάστημα αλλά οργανωμένη προσπάθεια μεταρρυθμίσεων περισσότερο των τομέων παρά των δομών της οικονομίας. Η τεράστια οικονομική ανάπτυξη της Κίνας τα τελευταία χρόνια είναι αποτέλεσμα των μακροχρόνιων προσπαθειών εκσυγχρονισμού της χώρας.

Μετά την εγκαθίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας το 1949 ο ηγέτης της Μάο Τσε Τουγκ έχει στρέψει την προσοχή του στον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της χώρας μέσα από την εφαρμογή διάφορων πολιτικών. Ο Μάο Τσε Τουγκ ως παιδί του κομμουνισμού και από τα πιο σκληροπυρηνικά μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος είχε ως όνειρο να δημιουργήσει ένα σοσιαλιστικό κράτος. Τόσο όμως η «Δημοκρατική Δικτατορία» του κόμματος όσο και το «Μεγάλο Άλμα προς τα Εμπρός», που στόχο είχαν την κολεκτιβοποίηση του γεωργικού και του βιομηχανικού τομέα, στέφονται από αποτυχία και αναγκάζουν το Μάο Τσε Τουγκ να παραιτηθεί από την προεδρία της χώρας (1959) αλλά λόγω της μεγάλης επιρροής του στο κόμμα να επιχειρήσει λίγα χρόνια αργότερα (1966) τη λεγόμενη «Πολιτιστική Επανάσταση»² που διέλυσε τη χώρα. Κανένας ωστόσο δεν μπορεί να αμφισβητήσει την προσφορά του Μάο Τσε Τουγκ ως ηγέτη που έβαλε τέλος στην αποικιοκρατία, στις πολεμικές συμφορές ενός αιώνα και στην ενοποίηση της ηπειρωτικής Κίνας.

Ο Τεγκ Σιάο-πινγκ, διάδοχος του Μάο Τσε Τουγκ, θεωρείται αρχιτέκτονας του σοσιαλιστικού εκσυγχρονισμού. Το φιλόδοξο πρόγραμμα μετασχηματισμού της κινεζικής οικονομίας οδήγησε σε μεγάλες αυξήσεις στην παραγωγή και στους μεγαλύτερους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης που επιτεύχθηκαν ποτέ από το 1949. Μέσα από τις δύο μεταρρυθμιστικές εκστρατείες, οι εξελίξεις προχώρησαν με σχετικά αργό ρυθμό τη δεκαετία του 1980, επιταχύνθηκαν πολύ τη δεκαετία του 1990 και επισφραγίστηκαν με την είσοδο της Κίνας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου

¹ Javary J.-D. Cyrille & Wang Alain, 2007, "Η νέα Κίνα, ο πλούτος είναι δόξα", εκδόσεις Κασταλία, σελ.10

² Ένας εσωτερικός αγώνας εξουσίας του Κόμματος, υπό τον φόβο της γειτονικής Σοβιετικής Ένωσης

(ΠΟΕ) το Νοέμβριο του 2001. Όλα αυτά τα χρόνια ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της χώρας ήταν 7-8%. Η Κίνα σταδιακά εγκατέλειψε τη σοβιετικού τύπου οικονομία Κεντρικού Σχεδιασμού και προχώρησε στη σταδιακή απελευθέρωση των περισσότερων τομέων της οικονομίας της, επεμβαίνοντας και στις κρατικές επιχειρήσεις, που ήταν η πλειοψηφία των επιχειρήσεων και αποτέλεσαν αγκάθι στην ανάπτυξη της χώρας, τις οποίες και εκσυγχρονίζει.³ Σταδιακά λοιπόν από ένα οικονομικό σύστημα που χαρακτηρίστηκε ως σοσιαλισμός με κινεζικά χαρακτηριστικά, η Κίνα αποκτά μία οικονομία προσανατολισμένη στην αγορά με έναν ταχέως αναπτυσσόμενο ιδιωτικό τομέα.⁴

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, προκειμένου οι χώρες να προασπίσουν τα συμφέροντά τους, είναι επιτακτική η ανάγκη συνεργασίας με άλλες χώρες-εταίρους με τις οποίες τους συνδέουν τα ίδια ενδιαφέροντα αλλά πάνω από όλα η προσέγγιση των κοινών τους ζητημάτων. Η Κίνα είναι μία χώρα με ιδιαίτερα εντυπωσιακά οικονομικά αποτελέσματα και η οικονομία της συγκαταλέγεται μεταξύ των ταχύτερα αναπτυσσόμενων οικονομιών του κόσμου. Η θεαματική αυτή πορεία και εικόνα της Κίνας σήμερα δεν άφησε ασυγκίνητο τον υπόλοιπο κόσμο που στράφηκε προς αυτή με διάφορους τρόπους (εγκατάσταση επιχειρήσεων, επενδύσεις, εμπόριο). Κίνητρο για τους ξένους επενδυτές και επιχειρηματίες αποτελούν το χαμηλό κόστος παραγωγής, η υπερπροσφορά εργασίας, η υψηλή παραγωγικότητα και οι άριστες επιδόσεις στην ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων καθώς επίσης η μεγάλη προοπτική της εσωτερικής αγοράς προϊόντων και υπηρεσιών.⁵ Η ενίσχυση του ρόλου της Κίνας στο παγκόσμιο εμπόριο σήμανε παράλληλα και την ισχυροποίηση της θέσης της στην παγκόσμια οικονομία. Το εξωτερικό εμπόριο της χώρας αυξήθηκε ταχύτερα από το ΑΕΠ της τα τελευταία εικοσιπέντε χρόνια. «Η απόφαση της κυβέρνησης να επιτρέψει τη χρήση της χώρας ως εξαγωγικής πλατφόρμας από διεθνείς οργανισμούς, κατέστησε την Κίνα μεγάλο ανταγωνιστή, αρχικά, ως προς τις άλλες ασιατικές εξαγωγικές οικονομίες, όπως η Μαλαισία, η Σιγκαπούρη και η Ν. Κορέα.»⁶ Μάλιστα πέραν των μεταρρυθμίσεων που υπέστη η οικονομία της υποστηρίζεται ότι η Κίνα διατηρεί τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης που έχει, μετά την υιοθέτηση της πολιτικής των «ανοιχτών θυρών» (αρχές δεκαετίας 1980), λόγω της ανάπτυξης του εξωτερικού εμπορίου της και της προσέλκυσης ξένων άμεσων επενδύσεων.⁷ Το κατά πόσο οι

³ Άγνωστος¹, Ν-Δ 2003, "Εξελίξεις στην Κίνα με κατεύθυνση την ελεύθερη αγορά", Δελτίο διοικήσεως επιχειρήσεων, τόμος 42, τεύχος 343, σελ.85-88

⁴ Κοτσολάκου, Αρετή, Ιαν. 2008, "Το ξύπνημα του δράκου: Λαϊκή δημοκρατία της Κίνας στους ρυθμούς των 29^{ων} Ολυμπιακών Αγώνων", Forum, τεύχος 374, σελ.46-55

⁵ Άγνωστος¹, ό.π

⁶ Κοτσολάκου, Αρετή, ό.π

⁷ Σμυρνής, Νεκτάριος, Μάιος 2008, "Η αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Κίνα", Χρόμα, τεύχος 342, σελ.70-72

παράγοντες αυτοί αποτελούν αιτία ή αποτέλεσμα του υψηλού αυτού ρυθμού ανάπτυξης είναι κάτι που θα είμαστε σε θέση να απαντήσουμε στο τέλος αυτής της εργασίας.

Η άποψη των κινέζων ότι η ανάπτυξη της χώρας τους όχι μόνο δεν απειλεί την παγκόσμια τάξη αλλά τακτοποιεί ξανά τον κόσμο, εφόσον η *Αυτοκρατορία του Κέντρου* ξαναβρίσκει εντός του τη θέση που της αναλογεί, θέση που προδιαγράφουν και τα ιδεογράμματα του κινεζικού της ονόματος⁸, αποτελεί έναυσμα για μια συστηματική μελέτη της οικονομίας της Κίνας.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας στόχος αρχικά είναι να αναδείξουμε την πολιτική κατάσταση ενός κράτους που ασπάζεται τη νεωτερικότητα. Η διαδικασία αυτή είχε επιχειρηθεί στο παρελθόν και από το Μάο Τσε Τουγκ ωστόσο ο Τεγκ Σιάο-πιγκ είναι αυτός που καταφέρνει να πετύχει τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της χώρας που μιλάμε σήμερα. Τι ήταν όμως αυτό που πέτυχε ο Μάο Τσε Τουγκ και άφησε σαν κληρονομιά στους συνεχιστές του που αποτέλεσε φυτώριο για την μετέπειτα επιτυχία; Ποιες ήταν οι προϋποθέσεις για να ασπαστεί η Κίνα τη νεωτερικότητα και γιατί πήρε τόσο καιρό στην Κίνα να αναπτυχθεί; Μέσα από ποιους τρόπους και διαδικασίες έγινε η ανάπτυξη της Κίνας, που ακριβώς έχει φτάσει σήμερα η χώρα και που ακόμα μπορεί να φτάσει έπειτα από τους υπολογισμούς της Παγκόσμιας Τράπεζας βάσει των οποίων το 2020 η Κίνα θα αποτελεί τη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου⁹, αφήνοντας τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία στη δεύτερη και τρίτη θέση αντίστοιχα, είναι ερωτήματα που η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να αναδείξει.

Αυτό που αναμένουμε να αποκαλυφθεί από την παρούσα μελέτη είναι ότι ο Μάο Τσε Τούγκ δημιούργησε ένα ισχυρό κράτος βασισμένο στον κεντρικό έλεγχο του Κομμουνιστικού κόμματος-κράτους όλων των πτυχών της καθημερινής ζωής που αποτέλεσε τη βάση της πυραμίδας του εκσυγχρονισμού και της ανάπτυξης της χώρας. Η εφαρμογή ωστόσο του κομμουνισμού σε όλα τα επίπεδα δεν απέδωσε την τεράστια οικονομική ανάπτυξη που έφερε η σοσιαλιστική οικονομία της αγοράς ή σοσιαλισμός με κινεζικά χαρακτηριστικά που εφάρμοσε ο Τεγκ Σιάο-πιγκ.

Παράλληλα, αυτό που προσδοκούμε να αποδείξουμε είναι ότι η επιτυχία των οικονομικών μεταρρυθμίσεων του Τεγκ Σιάο-πιγκ οφείλεται στην αργή προσαρμογή τους μέσα στην κοινωνία, κάτι που ο Μάο Τσε Τουγκ δεν φαινόταν να λογαριάζει, και

⁸ Javary J.-D. Cyrille & Wang Alain, ό.π, σελ 12

⁹ Σμυρνής, Νεκτάριος, ό.π

στον πειραματισμό των πολιτικών (σε ένα συγκεκριμένο τομέα της οικονομίας) πριν την καθολική εφαρμογή τους. Σε επίπεδο αποτελεσμάτων, ότι η κινεζική οικονομία είναι μία οικονομία που καθοδηγείται σε μεγάλο βαθμό πλέον από την ξένη εμπλοκή στην οικονομία της και κυρίως από τις ξένες επενδύσεις.

Η παρούσα εργασία αποτελεί μία μελέτη αποτίμησης βιβλιογραφίας σχετικά με την τεράστια οικονομική ανάπτυξη της Κίνας τα τελευταία τριάντα χρόνια από την εποχή των πρώτων μεταρρυθμίσεων στην οικονομία της μέχρι και την ανάδειξη της Κίνας σε έναν ισχυρό παγκόσμιο οικονομικό παίκτη που συναγωνίζεται ισάξια χώρες της δύσης, και όχι μόνο, ο εκσυγχρονισμός των οποίων έχει συντελεστεί πολύ πριν τον αντίστοιχο της Κίνας για την οποία αυτός ο τρόπος επίτευξης εκσυγχρονισμού έχει αποτελέσει πρότυπο. Αρχικά θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε την πολιτικοοικονομική κατάσταση του παρελθόντος (δεύτερο κεφάλαιο), καθώς βήματα εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης είχαν γίνει και κατά το παρελθόν χωρίς όμως αντίστοιχα αποτελέσματα. Αυτό θα μας επιτρέψει να προσδιορίσουμε την πολιτική κατάσταση ενός κράτους που ασπάζεται τη νεωτερικότητα.

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα εστιάσουμε στις δύο περιόδους μεταρρυθμίσεων της κινεζικής οικονομίας, στους τομείς στους οποίους συντελέστηκαν οι μεταρρυθμίσεις και τι ακριβώς περιελάμβαναν. Η Κίνα έχοντας συνειδητοποιήσει ότι στο παρελθόν έχει ρίξει το βάρος της προσοχής της σε άλλους τομείς αντιλαμβάνεται στα τέλη της δεκαετίας του 1970 ότι ο γεωργικός τομέας, ένας ιδιαίτερα αξιόλογος τομέας της οικονομίας που έχει παραμεληθεί κατά το παρελθόν, είναι αυτός που χρήζει άμεσης μεταρρύθμισης και θα μπορέσει να αποτελέσει εργαστήριο πειραματισμού για την ανάπτυξη πολιτικών που θα εφαρμόζονταν αργότερα και σε άλλους τομείς της οικονομίας. Στο δεύτερο κύμα μεταρρυθμίσεων, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, στο μικροσκόπιο μπαίνει πλέον η αναδιοργάνωση των αρχών. Παράλληλα θα προσδιορίσουμε τους λόγους που οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις ξεκίνησαν το 1978 αλλά και σε ποιους λόγους οφείλεται η επιτυχία τους.

Με την εφαρμογή των οικονομικών μεταρρυθμίσεων, η ανάπτυξη της χώρας γίνεται με τεράστιους ρυθμούς. Ο εκσυγχρονισμός όμως βρίσκεται σε ευθεία σχέση με τις οικονομικές ανισότητες και την πολιτική αστάθεια. Στην Κίνα παρατηρείται το φαινόμενο ύπαρξης δύο διαφορετικών συστημάτων, του αστικού και του αγροτικού, μεταξύ των οποίων υπάρχει μεγάλο χάσμα. Στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναδείξουμε τα δύο συστήματα, το αστικό και το αγροτικό, τι περιλαμβάνουν, σε τι διαφέρουν και ποια είναι η θέση και η προσφορά τους μέσα στο κράτος, ποιες είναι οι προκλήσεις που

αντιμετωπίζουν αλλά και πως προσδιορίζεται το διευρυμένο χάσμα μεταξύ των δύο κόσμων και πως αυτό διευρύνεται με τον εκσυγχρονισμό της χώρας.

Το οικονομικό θαύμα της Κίνας προσδιορίζεται από τη μεγέθυνση και ανάπτυξη της τα τελευταία χρόνια με ρυθμούς που δεν έχουν προηγούμενο στην παγκόσμια οικονομική ιστορία από διάφορες απόψεις. Στο πέμπτο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την ανάπτυξη της οικονομίας της Κίνας και πως αυτή απεικονίζεται στους διάφορους τομείς του οικονομικού της συστήματος (δημοσιονομική κατάσταση, χρηματοπιστωτικό σύστημα, νομισματική πολιτική, τραπεζικό σύστημα κ.ά.) που θα μας επιτρέψει να αποκτήσουμε μια σαφή εικόνα του τι τελικά έχει επιτύχει η Κίνα μέχρι σήμερα και ποια είναι τα αποτελέσματα των πρώτων οργανωμένων και αποτελεσματικών μεταρρυθμιστικών της προσπαθειών.

Ένας από τους λόγους στους οποίους οφείλεται η ανάπτυξη της Κίνας είναι η ανάπτυξη της πολιτικής των ανοιχτών θυρών όπου η Κίνα φεύγει από τον απομονωτισμό της εποχής του Μάο Τσε Τουγκ και ασπάζεται το άνοιγμα της στον έξω κόσμο. Στο έκτο κεφάλαιο, θα μελετήσουμε τη συμπεριφορά της Κίνας ως διεθνή οικονομικό παίκτη κυρίως με τη στροφή της χώρας προς το διεθνές περιβάλλον και την ανάπτυξη σχέσεων με άλλες χώρες, αλλά και μέσα από τη συμμετοχή της στον ΠΟΕ. Θα προσδιορίσουμε τι αποκόμισε από την αλλαγή αυτή της πολιτικής της και κατά πόσο αυτό θεωρείται μία από τις βασικές αιτίες εκτίναξης της ανάπτυξης της οικονομίας της.

Στο έβδομο κεφάλαιο, θα αναπτύξουμε τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα τόσο από την ίδια την ανάπτυξη της όσο και από τη μεγάλη δύναμη της γραφειοκρατίας της που στο μέλλον ίσως θέσει σε κίνδυνο τον περαιτέρω εκσυγχρονισμό της χώρας, αλλά και τις προοπτικές μιας πολλά υποσχόμενης Κίνας. Στο τελευταίο κεφάλαιο και έχοντας λάβει σφαιρική γνώση τόσο της ίδιας της οικονομίας όσο και των δομών που την πλαισιώνουν, θα προβούμε σε διαπιστώσεις και συμπεράσματα όπως αυτά προέκυψαν από τη συνολική παρατήρηση αυτής της παράξενης οικονομίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Javary J.-D. Cyrille & Wang Alain, 2007, *“Η νέα Κίνα, ο πλούτος είναι δόξα”*, εκδόσεις Κασταλία

Άγνωστος¹, Ν-Δ 2003, “Εξελίξεις στην Κίνα με κατεύθυνση την ελεύθερη αγορά”, Δελτίο διοικήσεως επιχειρήσεων, τόμος 42, τεύχος 343, σελ.85-88

Άγνωστος², 1997, “Η ενσωμάτωση της Κίνας στην παγκόσμια οικονομία”, Αγορά χωρίς σύνορα, τόμος 3, τεύχος 2, σελ.83-100

Κοτσολάκου, Αρετή, Ιαν. 2008, “Το ξύπνημα του δράκου: Λαϊκή δημοκρατία της Κίνας στους ρυθμούς των 29^{ων} Ολυμπιακών Αγώνων”, Forum, τεύχος 374, σελ.46-55

Σμυρνής, Νεκτάριος, Μάιος 2008, “Η αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Κίνα”, Χρήμα, τεύχος 342, σελ.70-72

Άγνωστος³, 2006, “*China, Questions & Answers*”, Foreign Languages Press

Άγνωστος⁴, 2007, “*China Facts & Figures 2007*”, Foreign Languages Press

Fairbank John King & Goldman Merle, 2006, “*China: a new history*”, Belknap Harvard, 2nd Edition

Gu, George Zhibin & Ratliff William, 2006, “*China And The World Order, How Entrepreneurship, Globalization, and Borderless Business are reshaping China and the World*”, Fultus Corporation

Huntington Samuel, 1983, “*Political order in changing societies*”, Yale University Press

Naughton, Barry, 2007, “*The Chinese Economy, Transitions and Growth*”, Massachusetts Institute of Technology Press

Reynolds, Bruce L., 1988, “*Chinese Economic Reform, How Far, How Fast?*”, Academic Press Inc.

Andornino, Giovanni & Wilcox Russell, 2006, “China: between social stability and market integration”, China & World Economy, Vol.14, No.3, pp.95-108

Chow, Gregory C., 1993, “How and why China succeeded in her economic reform”, China Economic Review, Vol.4, No.2, pp.117-128

Mahbubani Kishore, Sept-Oct 2005, "Understanding China", Foreign Affairs, Vol.84, No.5, pp.49-60

Wolf Martin, Jan-Feb 2005, "Why is China growing so slowly?", Foreign Policy, pp.50-51

Discovering China, τελευταία επίσκεψη 1 Φεβρουαρίου 2009, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://library.thinkquest.org/26469/history/1900.html>

http://www.china.org.cn/china/China_Q&A/node_7041655.htm

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Κεφάλαιο 2: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

Πολλοί ισχυρίζονται ότι ο καλύτερος οδηγός για το μέλλον είναι το παρελθόν. Παράλληλα, η συσχέτιση μεταξύ πολιτικής σταθερότητας και οικονομικής ανάπτυξης είναι δεδομένη με πολλά παραδείγματα από την ιστορία. Η Κίνα είναι μία χώρα που από πολύ νωρίς επιχείρησε τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της. Οι πολυάριθμες και ποικίλες εξελίξεις τόσο στην πολιτική κατάσταση της χώρας –που όπως θα διαπιστώσουμε διαδραμάτιζε και συνεχίζει να διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στην εξέλιξη και ανάπτυξη της χώρας- όσο και σε άλλους τομείς της, ήταν αυτά που έβαλαν τις βάσεις για την ανάπτυξη της χώρας με πολύ γρήγορους ρυθμούς τα τελευταία τριάντα χρόνια. Το γεγονός αυτό μας δημιουργεί ερωτήματα και προβληματισμούς σχετικά με το τι τελικά ήταν αυτό που κατά το παρελθόν αποτέλεσε τροχοπέδη στην ανάπτυξη της χώρας. Στο παρόν κεφάλαιο θα επιχειρήσουμε μια σύντομη επισκόπηση της πολιτικοοικονομικής κατάστασης της χώρας επικεντρώνοντας περισσότερο στην εποχή του Μάο Τσε Τουγκ και του Τεγκ Σιάο-πιγκ. Η Κίνα είναι μία χώρα με πολύ μεγάλη ιστορία, με αρκετές ιδιαιτερότητες για το δυτικό κόσμο και μια χώρα που απέσπασε το ενδιαφέρον του δυτικού, και όχι μόνο, κόσμου για διάφορους λόγους. Η σημερινή Κίνα διαφέρει κατά πολύ (γεωγραφικά, πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά) από αυτό που προσδιοριζόταν ως Κίνα τους προηγούμενους αιώνες, και για να το πετύχει έχει αντιμετωπίσει αρκετές προκλήσεις και προστριβές τόσο στο εσωτερικό της όσο και λόγω ξένης παρέμβασης. Για το σκοπό αυτό στο παρόν κεφάλαιο θα αναφερθούμε αρχικά στις εξελίξεις μετά την πτώση της δυναστείας των Τσιγκ και στην περίοδο της Δημοκρατίας της Κίνας και στη συνέχεια θα επικεντρωθούμε σε ότι ακολούθησε της ανακήρυξης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας (1949) που αποτέλεσε πρόδρομο του οικονομικού θαύματος της χώρας.

2.1 Η Κίνα πριν το 1949

Η Κίνα αποτελώντας κάτι περισσότερο από μία χώρα, εδώ και χιλιετίες επηρεάζει μία ολόκληρη ήπειρο. Η Κίνα διαθέτει μία μακρά και συνεχιζόμενη στο χρόνο ιστορία, ριζωμένη στην ίδια γη και κυβερνώμενη επί 22 αιώνες από το ίδιο μοναδικό, ισχυρό και συγκεντρωτικό πολιτικό σύστημα. Η Κίνα έζησε μια μακρά περίοδο αυτοκρατορικών δυναστειών με τελευταίες εξ αυτών αυτή των Μιγκ (1368-1644) και Τσιγκ (1644-1908).

Ο 18^{ος} αιώνας σηματοδοτείται από τον αποδεκατισμό του κινεζικού λαού, λόγω ξηρασίας, πλημμύρων, λιμού και ασθενειών, και την αναποτελεσματικότητα της κυβέρνησης, ενώ ο 19^{ος} από συνεχείς εξεγέρσεις στο εσωτερικό της χώρας, από ξένες επιδρομές και από την προσπάθεια της άρχουσας τάξης να ελέγξει και να διατηρήσει την εξουσία της.

2.1.1 Η πτώση της Δυναστείας των Τσιγκ και η περίοδος των εξεγέρσεων (1839-1911)

Μέχρι το 1900 η κινεζική αυτοκρατορία υπήρχε για πάνω από 2000 έτη, και κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου οι Κινέζοι είχαν κάνει σπουδαίες εφευρέσεις σε τομείς όπως η αστρονομία, τα μαθηματικά, η μηχανική και η ιατρική. Ήταν οι πρώτοι άνθρωποι που έκαναν σπουδαίες εφευρέσεις πολύ πριν τα αντίστοιχα εφευρεθούν στη Δύση. Μέχρι το 1900 η αυτοκρατορία είχε αποδυναμωθεί. Οι Δυτικές δυνάμεις όπως αυτή της Μεγάλης Βρετανίας, της Γαλλίας και της Ιαπωνίας είχαν αποκτήσει μεγάλη επιρροή μέσω του εμπορίου και της χρήσης δύναμης κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, και η δυναστεία των Μαντσού φαινόταν αποδιοργανωμένη και ανίκανη να ασχοληθεί με τον εκσυγχρονισμό της χώρας και να δεχτεί τις αλλαγές που συνέβαιναν ή να αντιδράσει με έναν κατάλληλο τρόπο στις προκλήσεις.

Το 1839 η Κίνα δοκιμάζεται από τον πόλεμο του Οπίου ενάντια στους Βρετανούς¹⁰ (1839-1842) με πολυάριθμες συμπλοκές στις νοτιοανατολικές ακτές που κατέληξε σε μια ταπεινωτική ήττα των κινέζων και στη σύναψη της Συνθήκης του Νανκίγκ (Nanjing), μεταξύ Βρετανών και Τσιγκ, στην οποία καθορίζονται θέματα εμπορίου και η παραχώρηση του Χονγκ Κονγκ. Το 1856 ξεσπά ο δεύτερος Πόλεμος του Οπίου. Οι Κινέζοι αποφεύγουν την ήττα με τις ειρηνευτικές συνθήκες του Πεκίνου. Οι δύο πλευρές αισθάνθηκαν «ριγμένες» με τους όρους της Συνθήκης και στη συνέχεια ένας δεύτερος πόλεμος Βρετανών και Γάλλων, αυτή τη φορά, εναντίων των Τσιγκ (1856-1860) στο Τιεντσιν (Tianjin) εδραίωσε ουσιαστικά τους όρους της Συνθήκης. Το 1894-95 η Ιαπωνία επιτέθηκε και προσάρτησε την Κορέα, τη Φορμόζα (Ταϊβάν) και το λιμάνι Άρθουρ (Port Arthur). Μετά από κάθε πόλεμο οι αλλοδαποί ανάγκασαν τους κυβερνήτες να υπογράψουν «άνισες συνθήκες», δίνοντας στις ξένες δυνάμεις τον

¹⁰ Από την εποχή των Τσιγκ οι Βρετανοί στο πλαίσιο της επεκτατικής πολιτικής των μεγάλων ιμπεριαλιστικών δυνάμεων της Ευρώπης προς ανατολάς για την ανακάλυψη νέων αγορών, προσπαθούσαν να κυριαρχήσουν στην κλειστή κινεζική αγορά που απορροφούσε μεγάλες ποσότητες δυτικών προϊόντων. Βασικό εμπορεύσιμο είδος ήταν το ινδικό όπιο από όπου οι Άγγλοι εξασφάλιζαν μυθικά κέρδη. Το 1839 απαγορεύτηκε σε όλη την Κίνα η εμπορία του οπίου. Λίγους μήνες αργότερα οι Άγγλοι απαντούν με πόλεμο.

έλεγχο των θαλάσσιων λιμένων της Κίνας και επιτρέποντας τους ειδικά δικαιώματα επί των εμπορικών συναλλαγών. Η Κίνα διαιρέθηκε σε σφαίρες επιρροής, με κάθε μια να αναλογεί στη μια ή την άλλη ξένη δύναμη. Με τις διεθνείς ρυθμίσεις η Κίνα μετατράπηκε σε ένα είδος ημιαποικιακού-φεουδαρχικού κράτους.

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα η Κίνα αντιμετωπίζει ποικίλα προβλήματα λόγω φυσικών καταστροφών, οικονομικών προβλημάτων και συντριβών από τις δυτικές δυνάμεις και αυτό καθιστά τους Μαντσού αναποτελεσματικούς και διεφθαρμένους ξένους κυβερνώντες στα μάτια των πολιτών. Οι Κινέζοι κατηγορούσαν τους Μαντσού για την κυριαρχία της Κίνας από τις ξένες δυνάμεις. Έτσι ξεκινά μία σειρά εξεγέρσεων στο εσωτερικό της Κίνας. Το 1850 ξέσπασε η εξέγερση του Ταϊπιγκ. Για 14 έτη η χώρα λεηλατήθηκε, οι πόλεις καταστράφηκαν και 20 εκατομμύρια άνθρωποι σκοτώθηκαν. Οι Μαντσού αναγκάστηκαν να καλέσουν τους Ευρωπαίους για να τους βοηθήσουν να καταστείλουν την εξέγερση, αλλά αυτό αποδυνάμωσε τη θέση τους ακόμα περισσότερο. Το αίσθημα εναντίωσης στη δυναστεία των Τσιγκ είναι πιο ισχυρό στην εργατική τάξη των νότιων περιοχών της χώρας οι οποίοι συντάσσονται με τον ουτοπιστή Χογκ Σιου-κουάν (Hong Xiuquan) στην εξέγερση του Ταϊπιγκ (1851-1864). Ο επαναστατικός στρατός κατατροπώνει τα αυτοκρατορικά στρατεύματα και ο Χογκ Σιου-κουάν κηρύσσει την εγκαθίδρυση χωριστού κράτους με την επωνυμία Ουράνιο Βασίλειο της Αιώνιας Ειρήνης (Heavenly Kingdom of Peace) με πρωτεύουσα το Νανκίγκ. Στο ζενίθ του το Ουράνιο Βασίλειο της Αιώνιας Ειρήνης περιέκλειε αρκετές περιοχές της νότιας και κεντρικής Κίνας, έχοντας ουσιαστικά ως κέντρο τη λεκάνη του ποταμού Γιαγκ-τσε (Yangtze) που διευκόλυνε τον εφοδιασμό της έδρας τους. Οι επιθέσεις του επαναστατικού στρατού συνεχίστηκαν τόσο δυτικά όσο και βόρεια με στόχο την πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας, το Πεκίνο, κάτι που απέτυχε. Παράλληλα αποτυγχάνουν τη διεύρυνση της λαϊκής τους υποστήριξης από τη μεσαία τάξη και τη συμμαχία με ευρωπαϊκές δυνάμεις. Οι Αγγλογάλλοι ήταν αυτοί που βοήθησαν την αυτοκρατορία του Τζι Τογκ να καταστήσει την εξέγερση του Ταϊπιγκ, έχοντας στο πλευρό του τις ανώτερες τάξεις ως ιδιοκτήτες της γης, και να αποκαταστήσει την ενότητα της Κίνας το 1864. Οι Τσιγκ αντιμετώπισαν και άλλες εξεγέρσεις όπως την ένοπλη εξέγερση του Νιέν (Nien 1853-1868) στα βόρεια, που απέτυχε αλλά και Μουσουλμανικές εξεγέρσεις στα νοτιοδυτικά (1855-1873) και βορειοδυτικά (1862-1877) με τη συμμετοχή μάλιστα κάποιων από την εξέγερση του Ταϊπιγκ. Οι Τσιγκ κατάφεραν να επιβιώσουν από τις εσωτερικές και εξωτερικές επιθέσεις (παλινόρθωση των Τσιγκ) μέσω αλλαγής στην ηγεσία και την ακολουθούμενη πολιτική που πλέον προσανατολίζεται σε επίπεδο εξωτερικών σχέσεων να δεχτεί το σύνολο συνθηκών ώστε να κατευνάσει τις ξένες δυνάμεις ενώ σε επίπεδο εσωτερικών σχέσεων να

τοποθετήσει περισσότερους κινέζους (και όχι Μαντσού) σε θέσεις εξουσίας για τη συντριβή των εξεγέρσεων.

Οι δεκαετίες που ακολούθησαν της παλινόρθωσης των Τσιγκ υπό την ηγεσία αυτών που κατέστειλαν την εξέγερση του Ταϊπιγκ και με το σλόγκαν της αυτοενδυνάμωσης, οι κινέζοι προσπάθησαν εσφαλμένα την εκδυτικοποίηση τους υιοθετώντας ουσιαστικά τις μεθόδους της δύσης και όχι τις αξίες τους. Η τάση αυτή για εκδυτικισμό της Κίνας παρεμποδιζόταν από την άγνοια και την προκατάληψη των κομφουκιανών διανοούμενων ενώ παρόμοια νοοτροπία δυσχέρανε και την πρώιμη εκβιομηχάνιση της χώρας. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα η εκβιομηχάνιση της Κίνας αποδείχτηκε άκαρπη παρά τα όποια έργα με επίσημη χρηματοδότηση από αξιωματούχους. Μια τόσο σημαντική προσπάθεια, αυτή της εκβιομηχάνισης της χώρας, έγινε παιχνίδι στα χέρια των υψηλά ιστάμενων αξιωματούχων που συνειδητοποίησαν την αναγκαιότητα του πράγματος και προσπάθησαν να βρουν πόρους και προσωπικό, και να οργανώσουν σχέδια σε ένα ομολογουμένως εχθρικό περιβάλλον.

Ο Α' Σινοϊαπωνικός πόλεμος (1894-1895) για τον έλεγχο της Κορέας φέρνει ουσιαστικά την εκδίκηση της τάσης αυτοενδυνάμωσης και συμβολίζει τον εκφυλισμό και την εξασθένηση της δυναστείας των Τσιγκ για την Κίνα και ταυτόχρονα τον επιτυχή εκσυγχρονισμό της Ιαπωνίας από την παλινόρθωση των Μεϊτζί (Meiji). Το αποτέλεσμα ήταν η αλλαγή της περιφερειακής κυριαρχίας της Κίνας στη Μέση Ανατολή σε Ιαπωνική κυριαρχία αλλά και ένα μοιραίο χτύπημα στη δυναστεία των Τσιγκ και την κλασική κινεζική παράδοση που προμήνυε και την Επανάσταση του 1911. Η νίκη αυτή της Ιαπωνίας έφερε μία δεκαετία αυτοκρατορικών αντιπαλοτήτων στη Μέση Ανατολή και έστρεψε την Κίνα το 1898 στις Ρωσία, Γερμανία, Βρετανία, Ιαπωνία και Γαλλία για οικονομική βοήθεια. Η κρίση και η ταπείνωση οδήγησε στο συμπέρασμα ότι η Κίνα χρήζει μεγάλων αλλαγών και με αυτό είναι που θα πρέπει να ασχοληθούν οι μορφωμένοι, εκσυγχρονίζοντας το κινεζικό κράτος, τη διοίκηση του, τομείς όπως η εκπαίδευση, το δίκαιο, η οικονομία, ο στρατός και η τεχνολογία και πάνω από όλα το πολιτικό της σύστημα.

Το ευρύτερο αρνητικό κλίμα θα συμπληρωθεί με ένα βίαιο και ενάντια στους ξένους και τους Χριστιανούς κίνημα γνωστό ως Δίκαια και Αρμονική Πολιτοφυλακή (Righteousness and Harmonious Fists) εκφρασμένο με την εξέγερση των Μποξέρ (1898-1901). Αντικείμενο αντίδρασης αποτέλεσε η αποικιοκρατική επέκταση, η αύξηση των παγκόσμιων επιρροών αλλά και η δημοσιονομική κρίση της χώρας και οι φυσικές καταστροφές, με αποτέλεσμα την εμφάνιση το 1898 τοπικών οργανώσεων στην

επαρχία Σαντόγκ (Shandong). Η δυναστεία των Τσιγκ προσπάθησε αρχικά να τους εμποδίσει και στη συνέχεια να χρησιμοποιήσει την «υπερφυσική τους δύναμη» για να διώξουν από την Κίνα τις δυτικές επιρροές. Η λήξη μιας σειράς εξεγέρσεων βρίσκει τη δυναστεία των Τσιγκ ιδιαίτερα αποδυναμωμένη και η Επανάσταση του 1911 θα την ανατρέψει και θα εγκαθιδρύσει τη Δημοκρατία της Κίνας.

Για το σκοπό αυτό χρειάζεται η σταδιακή οικοδόμηση των δυνάμεων της κοινωνίας με τη σχέση αυτοκρατορικής διακυβέρνησης και αριστοκρατικής-ελίτ να βρίσκεται στο επίκεντρο. Κατά το παρελθόν έχουν παρατηρηθεί διάφορες συμπεριφορές. Κατά την εξέγερση του Ταϊπινγκ η ελίτ έχει επιτυχώς υποστηρίξει τη δυναστεία με διάφορους τρόπους¹¹. Την εποχή που ακολούθησε η ελίτ έπαιξε σημαντικό ρόλο στην αναγέννηση και ανάπτυξη της κομφουκιανής εκπαίδευσης και στη διαχείριση διαφόρων έργων κοινωνικής πρόνοιας. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 κάνει την εμφάνιση της μαζί με τον εθνικισμό μια ρεφορμιστική αστική ελίτ που κατατάσσεται με την ανάπτυξη των επαρχιών, την τοπική αυτοδιοίκηση και τη συνταγματική διακυβέρνηση. Οι ίδιοι ξεκίνησαν με διάφορους εκσυγχρονισμούς αλλά οι Μαντσού ήταν πολύ αργοί, παρεμποδιστικοί και ανίκανοι να ηγηθούν της χώρας παρά το γεγονός ότι την ύστατη στιγμή συγκέντρωσαν τη δύναμη τους στο Πεκίνο (1901) και σχεδίασαν έντεκα υπουργεία.

Μέχρι και το 1911 η Κίνα βρίσκεται σε φάση *παραδοσιακής οικονομίας*. Κατά την περίοδο αυτή η συντριπτική πλειοψηφία του κινεζικού πληθυσμού είναι αγροτικός (90%), αναπτύσσεται ένα υψηλής παραγωγικότητας γεωργικό σύστημα που δεν απασχολεί απλά αλλά έχει ανάγκη το εργατικό δυναμικό της χώρας για να λειτουργήσει. Οι επαρχίες που κατοικούνται από αγρότες είναι εμπορευματοποιημένες, έχοντας ουσιαστικά το ρόλο του δικτύου διανομής των αγορών. Οι τοπικές αγορές των επαρχιών είναι συνδεδεμένες μεταξύ τους με κανάλια με σκοπό την ανάπτυξη του μεταξύ τους εμπορίου. Η εποχή της παραδοσιακής οικονομίας χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα ανταγωνιστικές αγορές για τα περισσότερα προϊόντα (και παράλληλα ανταγωνιστική και αποδοτική για τις αγορές εργασίας και ακίνητης περιουσίας) και από εξελιγμένη θεσμική υποστήριξη για την οικονομία η οποία ωστόσο είναι μικρής κλίμακας και στηρίζεται στις οικογενειακές μονάδες. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις οι ίδιες οι οικογενειακές μονάδες συνδέονταν απευθείας με άλλες αγορές. Ήδη από το 1880 είχε ξεκινήσει η επέκταση των δραστηριοτήτων της χώρας σε όλο τον κόσμο με την εξαγωγή τσαγιού. Όμως οι Κινέζοι παραγωγοί, που ήταν ουσιαστικά οικογενειακές

¹¹ Δημιουργία εθνοφυλακής και επιλογή στρατιωτών βάσει της προσωπικής τους πίστης και χρηματοδότηση τους.

μονάδες, δεν ήταν σε θέση να παρέχουν τυποποιημένη και αξιόπιστη υψηλή ποιότητα ώστε να αντέξουν τον ανταγωνισμό. Επιπροσθέτως η παραδοσιακή οικονομία χαρακτηρίζεται από ρέουσα και ευέλικτη κατανομή πόρων που περιορίζει την οικονομία από τις μικρής κλίμακας επιχειρήσεις με μικρό κεφάλαιο.¹²

Η κατάσταση στο εσωτερικό της οικονομίας την εποχή αυτή δεν είναι από τις καλύτερες, ιδιαίτερα όταν αυτή στηρίζεται στα νοικοκυριά. Η κατάσταση αυτή σε συνδυασμό με τη μεγάλη αύξηση του πληθυσμού έχει ως αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση των αποθεμάτων τροφής στις δημόσιες σιταποθήκες. Η μείωση των αποθεμάτων τροφής και η ξηρασία, λόγω έλλειψης νερού για τρία χρόνια, που ούτως ή άλλως αποτελεί μόνιμο πρόβλημα της χώρας, είναι οι αιτίες για να ζήσει η χώρα ένα από τα πιο καταστροφικά γεγονότα στην ιστορία της, το λιμό που αφάνισε δύο εκατομμύρια ανθρώπου. Φαίνεται ότι η Κίνα έφτανε στα όρια του οικονομικά δυνατού δεδομένων των παραδοσιακών τεχνολογιών (δημιουργώντας έτσι σοβαρή κρίση) ακριβώς τη στιγμή που η Δύση επιφύλασσε μια τεράστια πρόκληση για την Κίνα.¹³ Η κυβέρνηση μη μπορώντας να ανταποκριθεί ούτε στις βασικές της αρμοδιότητες οδήγησε τη χώρα σε παρακμή για έναν αιώνα.

2.1.2 Η περίοδος της Δημοκρατίας της Κίνας (1912-1949)

Η Επανάσταση του 1911 που θα φέρει και την τελική πτώση της δυναστείας των Τσιγκ ήταν υποκινούμενη από την οργή για την κυβερνητική διαφθορά, από την απογοήτευση για την ανικανότητα της κυβέρνησης να εμποδίσει τις επεμβάσεις των ξένων δυνάμεων και από την κυριαρχία της κυβέρνησης από τους Μαντσού. Η Επανάσταση δεν έφερε αμέσως τη δημοκρατική μορφή της κυβέρνησης αλλά οικοδόμησε μία αδύναμη προσωρινή κεντρική κυβέρνηση σε μια χώρα που παρέμενε πολιτικά διαιρεμένη. Η μοναρχία αποκαταστάθηκε δυο φορές ενώ υπήρξε και περίοδος στρατιωτικής διακυβέρνησης. Εν τέλει το Φεβρουάριο του 1912 η Δημοκρατία της Κίνας αντικατέστησε επίσημα τη δυναστεία των Τσιγκ παρά τη συνέχιση των συγκρούσεων στο εσωτερικό.

Η περίοδος της Κινεζικής Δημοκρατίας παρουσιάζει από τη μία εισροή ξένων αγαθών, ιδεών και απόψεων με άμεση επιρροή της προσπάθειας εκσυγχρονισμού από πολλά

¹² Naughton, Barry, 2007, *"The Chinese Economy, Transitions and Growth"*, Massachusetts Institute of Technology Press, σελ.34-38

¹³ Naughton, Barry, ό.π., σελ.40

έθνη, και από την άλλη χαρακτηριστικά μεταβατικής περιόδου μεταξύ των δυνασθειών. Η αποτυχημένη προσπάθεια για αναβίωση της αυτοκρατορίας ακολουθείται από μια δεκαετία στρατιωτικής διακυβέρνησης (1916-1927) που διαταράσσει τις αγροτικές περιοχές και κατά την οποία οι ξένοι κατέχουν σπουδαίο οικονομικό και διοικητικό ρόλο στα λιμάνια για ξένο εμπόριο. Το γεγονός αυτό ενέπνευσε μια επανάσταση των εθνικιστών εναντίον της ξένης επεκτατικότητας που συνοδεύτηκε από κοινωνική επανάσταση για κινητοποίηση του πλήθους στις γεωργικές περιοχές. Από το 1917, η Κίνα μπήκε σε μια μακρόχρονη περίοδο εμφύλιων ταραχών όπως το Κίνημα της 4^{ης} Μαΐου, το Κομμουνιστικό Κίνημα και την Εκστρατεία για την κατάκτηση του Βορρά (Northern Campaign). Παράλληλα η χώρα εμπλέκεται στο Β' Σινοϊαπωνικό πόλεμο (1937-1945).

Τα πολιτικά κόμματα στην Κίνα είναι δύο, το Κόμμα των Εθνικιστών (ΕΚ) και το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας (ΚΚΚ) που κάνει την εμφάνιση του το 1920. Πρόκειται για δύο δικτατορικά κόμματα εμπνευσμένα από τη Λενινιστική Ρωσία. Παρά το γεγονός ότι αρχικά συνεργάστηκαν να καταστείλουν τη στρατιωτική διακυβέρνηση και να επαναφέρουν τον ιμπεριαλισμό, αυτά που τους χώριζαν ήταν πολλά. Οι κομμουνιστές, στα πρώτα τους βήματα, ψάχνοντας ουσιαστικά σαφή ταξική υποστήριξη μεταξύ αστών εργατών, φτωχών αγροτών και μαθητών, καταφεύγουν στους εθνικιστές καθώς και οι δύο μάχονται της επεκτατικότητας. Το 1925 επικεντρώνονται εναντίον των βρετανών στέλνοντας επαναστατικές ομάδες στη Σαγκάη (Shanghai). Δυο χρόνια αργότερα, 1927, οι εθνικιστές διασπώνται σε αριστερούς και δεξιούς. Το 1928 οι Εθνικιστές δημιουργούν την κυβέρνηση του Νανκίγκ ωστόσο το κόμμα τους έχει χάσει την επαναστατική του αποστολή πνιγμένο από τη γραφειοκρατία.

Οι χωρικοί που πιστεύουν ότι δεν έχουν ευνοηθεί αρκετά από την οργάνωση των χωριών τους είναι αυτοί που προβαίνουν σε κοινωνική επανάσταση και δίνουν ουσιαστικά το 1930 μία ευκαιρία στο ΚΚΚ. Το 1933 η Κεντρική Επιτροπή του Κόμματος υποχρεώνεται να εγκαταλείψει τη Σαγκάη όπου είναι εγκατεστημένη και να μετακινηθεί στη Τζιαγκσί (Jiangxi) όπου αρχηγική θέση κατέχει ο Μάο Τσε Τουγκ. Ο Μάο Τσε Τουγκ έχει δεχτεί τη λενινιστική αντίληψη ενός παγκόσμιου κινήματος εναντίον του καπιταλιστικού ιμπεριαλισμού βάσει ταξικού αγώνα. Πολύ σημαντικό όμως ήταν η προσεκτική ανάλυση των τάξεων της υπαίθρου, να ξεχωρίσεις δηλαδή σε κάθε στάδιο της επανάστασης με ποια τάξη και ενάντια σε ποια θα ταχθείς καθώς και το ρόλο του κομματικού υπαλλήλου στην ύπαιθρο που θα αφουγκράζονταν τις ανάγκες, τους φόβους κ.ά των πολιτών. Ο Μάο Τσε Τουγκ ακολουθεί τη γραμμή της Μόσχας. Το 1931 η επαρχία Τζιαγκσί (Σοβιετική Δημοκρατία) αποτελεί τη βάση του Μάο Τσε Τουγκ

από την οποία το 1934-1935 επιχειρεί τη «Μεγάλη Πορεία» (Long March) κινούμενος βόρεια στη Σανζί (Shanxi).

Η εγκαθίδρυση της Δημοκρατία της Κίνας συμπίπτει με τις *πρώτες προσπάθειες για την εκβιομηχάνιση* της χώρας. Έτσι, ξεκινά η ανάπτυξη σύγχρονων βιομηχανιών που σε συνδυασμό με τα σύγχρονα μέσα μεταφοράς και τις συνδέσεις επικοινωνίας δημιουργούν νέες προοπτικές και για άλλους τομείς. Τα πρώτα δείγματα εκβιομηχάνισης ξεκίνησαν από αλλοεθνείς και αναπτύχθηκαν έχοντας ως κινητήριο δύναμη τόσο τις βιομηχανίες των ξένων, που λειτούργησαν σαν παράδειγμα για τους Κινέζους, όσο και τον ανταγωνισμό. Η Ιάπωνες είναι αυτοί που κατέχουν τα σκήπτρα στον τομέα αυτό καθώς η πλειοψηφία των βιομηχανιών σε μία από τις σημαντικότερες επαρχίες της Κίνας, τη Μαντζουρία, παρήγαγε πρώτες ύλες για βιομηχανίες στην Ιαπωνία ενώ παράλληλα οι ίδιοι οι Ιάπωνες κατείχαν σε αυτές τις πιο ειδικευμένες θέσεις. Οι πρώτες αυτές βιομηχανίες παρήγαγαν ελαφριάς βιομηχανίας καταναλωτικά αγαθά.¹⁴ Παράλληλα δημιουργείται ένας μικρός αλλά όχι ασήμαντος σύγχρονος τομέας. Η επίδραση που είχε ο σύγχρονος αυτός τομέας της βιομηχανίας στους παραδοσιακούς τομείς δεν είναι ξεκάθαρη. Ωστόσο οι παραδοσιακοί τομείς της γεωργίας, της βιοτεχνίας και των μεταφορών, επηρεάστηκαν θετικά στην ανάπτυξη τους από την αυξανόμενη ζήτηση των σύγχρονων τομέων, από τα αναπτυσσόμενα αστικά κέντρα και το αυξανόμενο εμπόριο.¹⁵

Η παρουσία των Ιαπώνων στην Κίνα γίνεται όλο και πιο εμφανής και το 1931 η Ιαπωνία εγκαθιστά τους Manchukuo (μία ελεγχόμενη από τους Ιάπωνες κρατική αρχή) που αποκτά τον έλεγχο της επαρχίας της Μαντζουρίας. Λίγα χρόνια αργότερα γίνεται ιαπωνική εισβολή στην Κίνα και ξεσπά ο Β' Σινοϊαπωνικός πόλεμος (1937-1945). Ο πόλεμος έφερε δυστυχία στον πληθυσμό και καταστροφή στην οικονομία. Η αναστάτωση του πολέμου μάλιστα δημιούργησε έφορο έδαφος για έναν Εμφύλιο πόλεμο, μεταξύ Κομμουνιστών (Μάο Τσε Τουγκ) και Εθνικιστών (Τσαγκ Κάι Σεκ), καθώς η εισβολή των Ιαπώνων από τη μια αποδυνάμωσε την κυβέρνηση των εθνικιστών και από την άλλη ξεσήκωσε τους αντάρτες κομμουνιστές οι οποίοι πίστευαν ότι παλεύοντας εναντίον των Ιαπώνων θα αποκτούσαν μια νέα νομιμότητα. Το τέλος του πολέμου οδήγησε σε μία αποφασιστική αναμέτρηση εθνικιστών και κομμουνιστών.¹⁶

¹⁴ Naughton, Barry, ό.π, σελ.43-44

¹⁵ Naughton, Barry, ό.π, σελ.45

¹⁶ Naughton, Barry, ό.π, σελ.47

Σε επίπεδο οικονομίας, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ίσχυε ένα οικονομικό σύστημα που καλλιεργούνταν τόσο από σαφείς ιμπεριαλιστικούς υπολογισμούς της ιαπωνικής κυβέρνησης όσο και από την εσωτερική οικονομική δραστηριότητα της Ανατολικής Ασίας. Κατά κάποιον τρόπο, πρότυπα οικονομικής ανάπτυξης στην Κίνα την εποχή αυτή είναι ευκολότερο να γίνουν αντιληπτά αν αναλογιστούμε το πως οι διάφορες περιοχές της Κίνας συνδέονται με το οικονομικό σύστημα της Ιαπωνίας.

Η επαρχία της Μαντζουρίας, μια από τις σημαντικότερες περιοχές της Κίνας, όπως έχουμε αναφέρει και πιο πάνω- ευνοήθηκε ιδιαίτερα με την ανοικοδόμηση της βιομηχανικής οικονομίας από τους Ιάπωνες, κάτι που συνεχίστηκε και μετά την κατάρρευση της αυτοκρατορίας τους. Μεγαλοπρεπέστατη απόδειξη αυτού, αποτελεί το γεγονός ότι στο τέλος του πολέμου η πλειοψηφία της παραγωγικής ικανότητας της βιομηχανίας της Κίνας ανήκε στη Μαντζουρία.¹⁷

Κατά τη διάρκεια του πολέμου η κυβέρνηση των εθνικιστών αποσύρθηκε στην ενδοχώρα της Κίνας σχηματίζοντας προσωρινή έδρα κυβέρνησης με τον Ζάο Τσάγκκιγκ (Zhao Changqing) στην επαρχία Σιτσουάν (Sichuan). Οι πιέσεις κατά τη διάρκεια του πολέμου, οδήγησαν σε αύξηση της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία. Μάλιστα δημιουργείται Επιτροπή Σχεδιασμού (Natural Resources Commission) που διευθύνει την επιχορηγούμενη από την κυβέρνηση ανάπτυξη. Στα τέλη της δεκαετίας του 1940 η κυβέρνηση των εθνικιστών φτάνει να ελέγχει τα δύο τρίτα του σύγχρονου βιομηχανικού κεφαλαίου που προέρχεται από το συνδυασμό των βιομηχανιών του αναπτύχθηκαν από την Επιτροπή Σχεδιασμού και αυτών που είχαν δημιουργηθεί από τους Ιάπωνες και από τα εργοστάσια που συνεργάζονται. Ο έλεγχος όμως δε σταμάτησε εκεί, επεκτάθηκε στις τράπεζες και τις εταιρίες μεταφορών, πράγμα που συνεχίστηκε και μετά το 1949 από τους κομμουνιστές και θα αποδειχθεί στη συνέχεια ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που καλείται σήμερα να λύσει η Κίνα. Ο πόλεμος ωστόσο είχε ως αποτέλεσμα και την αύξηση του πληθωρισμού, με την μακροοικονομική ανισορροπία να δηλητηριάζει την οικονομία ιδιαίτερα μετά την πτώση της κυβέρνησης.¹⁸

¹⁷ Naughton, Barry, ό.π., σελ.48

¹⁸ Naughton, Barry, ό.π., σελ.49

2.2 Η Κίνα μετά το 1949

Μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ξεσπά στην Κίνα Εμφύλιος Πόλεμος (ο τρίτος επαναστατικός εμφύλιος πόλεμος) μεταξύ του ΚΚΚ και του ΕΚ που διαρκεί πέντε χρόνια (1945-1949) και αναδεικνύει τελικά νικητή το πρώτο. Έτσι στις 1 Οκτωβρίου 1949 κηρύσσεται η ίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας με Πρόεδρο της τον Μάο Τσε Τουγκ. Οι επόμενες τρεις δεκαετίες σημαδεύονται από μία περίοδο ανοικοδόμησης, ανάπτυξης και καινοτομίας μέχρι και το 1956, οπότε έρχεται το «Μεγάλο Άλμα του Μάο προς τα Εμπρός» (1958-1960) να επιβραδύνει την οικονομία. Η οικονομική ανάκαμψη τα επόμενα πέντε χρόνια (1961-1965) προσπαθεί να περισώσει ότι μπορεί όμως η Πολιτιστική Επανάσταση (1966-1976) από τη μία καταστρέφει τα πάντα στο πέρασμα της από την άλλη, μέσα από τις στάχτες της η Κίνα, τη δεκαετία του 1970, προσπαθεί να αναγεννηθεί πράγμα που πετυχαίνει έπειτα από μια εποχή σταθεροποίησης και ανάπτυξης στο πλαίσιο των «τεσσάρων εκσυγχρονισμών».

2.2.1 Η εγκαθίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας και η ανοικοδόμηση της

Μετά την εγκαθίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, ο Μάο κήρυξε επίσημα την εναντίωση της Κίνας στον ιμπεριαλισμό, το φεουδαρχισμό και τη γραφειοκρατία ενώ αγωνίστηκε για την ανεξαρτησία, τη δημοκρατία, την ειρήνη και την ενότητα της χώρας του. Η νέα κυβέρνηση ξεκίνησε την ανοικοδόμηση του κράτους ρυθμίζοντας προβλήματα όπως ο πληθωρισμός που προήλθε από το συνδυασμό της μειωμένης παραγωγής και των αυξημένων κυβερνητικών δαπανών¹⁹, η χαμηλή παραγωγικότητα και η διάλυση των τομέων των μεταφορών και διανομής με αποτέλεσμα τη δυσκολία διανομής και της παραμικρής ποσότητας παραγόμενου προϊόντος και ως εκ τούτου τον κατακερματισμό της εθνικής αγοράς. Με το χρήμα να χάνει την αγοραστική του αξία, υπήρξε έντονη ηθική κατάπτωση και μείωση της παραγωγικότητας του εργατικού δυναμικού. Παράλληλα υπήρξε εγκατάλειψη των χρημάτων έναντι των αγαθών και σταδιακή επάνοδος της οικονομίας στον αντιπραγματισμό.²⁰

¹⁹ Οι δαπάνες αυτές χρηματοδοτήθηκαν σε μεγάλο βαθμό για την «κάλυψη» των ελλειμμάτων με την έκδοση νέων χαρτονομισμάτων. Έτσι διαδοχικά υπήρξε αύξηση της προσφοράς χρήματος και αύξηση της ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες που δεν ισοδυναμούσε με τις αυξήσεις στην παραγωγή (συνολική ζήτηση πολύ μεγαλύτερη από τη συνολική προσφορά). Ο υπερπληθωρισμός αυτός προερχόμενος από την πλευρά της ζήτησης όχι μόνο ήταν αυτοτροφοδοτούμενος αλλά συνέβαλλε και στην περαιτέρω μείωση της παραγωγής και την αποδιοργάνωση του τομέα της διανομής.

²⁰ Eckstein, Alexander, 1977, "China's economic revolution", Cambridge University Press, σελ.26

Οι προσπάθειες πρέπει να επικεντρωθούν σε πλήρη αναδιοργάνωση και αποκατάσταση των σοβαρών βλαβών στην οικονομική υποδομή της χώρας (καταστροφή του βιομηχανικού κεφαλαίου και επιδείνωση της υποδομής στο γεωργικό τομέα), στο πρόβλημα του υπερπληθωρισμού που έχει φέρει την οικονομία σε χάος και τις αναγκαίες διαρθρωτικές κινήσεις, που θα μειώσουν τη βραχυπρόθεσμη ανάπτυξη και θα βγάλουν την χώρα από το τέλμα. Παράλληλα οι πόλεμοι έχουν δημιουργήσει στην Κίνα ένα κλίμα καχυποψίας για τους δυτικούς θεσμούς και τις παγκόσμιες βλέψεις. Οι Κινέζοι έχουν αναπτύξει μία, όχι άδικα, αποστροφή στην ξένη κυριαρχία και έχουν οδηγηθεί στην υιοθέτηση της σοσιαλιστικής στρατηγικής ανάπτυξης των «κλειστών θυρών». Όλα αυτά έχουν πονέσει τόσο πολύ το λαό που είναι πρόθυμος ακόμα και να δεχτεί μία καταπιεστική διακυβέρνηση εάν αυτό τους υπόσχεται ειρήνη και ένα βαθμό οικονομικής ασφάλειας.²¹ Μοναδικό λοιπών φως στον ορίζοντα μετά από μία δεκαετία πολέμου είναι το ανθρωπινό κεφάλαιο που θα διαδραματίσει και στην πορεία σπουδαίο ρόλο.

Αρχικά η κυβέρνηση έβαλε σε εφαρμογή την αγροτική μεταρρύθμιση βελτιώνοντας ουσιαστικά το φεουδαρχικό σύστημα του παρελθόντος. Πιο συγκεκριμένα προέβηκε σε ανακατανομή της γης προς όφελος των φτωχών εργατών, σε οργάνωση των αγροτικών νοικοκυριών σε ομάδες αλληλοβοήθειας και σε εθνικοποίηση βασικών κλάδων της οικονομίας. Το αποτέλεσμα στο πλαίσιο των πρώτων χρόνων μετά την απελευθέρωση (1949-1953), ήταν η άνοδος της βιομηχανικής και αγροτικής παραγωγής, η αποκατάσταση των σιδηροδρόμων, η βελτίωση της εκπαίδευσης και της δημόσιας υγείας, η ανόρθωση μιας μισοκατεστραμμένης, θα λέγαμε, οικονομίας (αποκατάσταση της οικονομικής σταθερότητας με αναδιάρθρωση και ενοποίηση του δημοσιονομικού και νομισματικού συστήματος)²² και η προώθηση των αστικοδημοκρατικών μεταρρυθμίσεων.

Η αρχική αποκατάσταση της οικονομίας συνοδεύτηκε από την εγκαθίδρυση και ενίσχυση νέων θεσμών που επέτρεπαν στο κράτος και τα όργανα του να ασκήσουν αυξημένο έλεγχο στη συγκέντρωση και κατανομή των πόρων. Η κυβέρνηση που θεωρεί ότι η χώρα είναι έτοιμη να προωθήσει την εκβιομηχάνιση της, τη γρήγορη οικονομική ανάπτυξη και τη μεταμόρφωση των θεσμών της, ανακοινώνει την 1^η Ιανουαρίου 1953 το πρώτο Πενταετές Πλάνο (1953-1957) λειτουργίας και σχεδιασμού για την οικονομία της. Ο Μάο Τσε Τουγκ, προσωπικά, αποφάσισε τόσο μία προσπάθεια στηριζόμενη στη συλλογική οργάνωση όσο και να ολοκληρώσει την

²¹ Naughton, Barry, ό.π., σελ.50

²² Eckstein, Alexander, ό.π., σελ.196

κοινωνικοποίηση και εθνικοποίηση των μη γεωργικών τομέων της οικονομίας. Τα μέτρα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των επενδύσεων κεφαλαίου που οδήγησε σε αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής αλλά και μείωση της αγροτικής παραγωγής. Στην προσπάθεια αντιμετώπισης των πληθωριστικών πιέσεων που εμφανίζονται το 1956 λόγω των παραπάνω, η κυβέρνηση βελτιώνει τα κίνητρα των αγροτών και λαμβάνει μέτρα σχεδιασμένα για να εξασφαλίσει μεγαλύτερη τοπική αυτονομία στη διαχείριση των δημοσιονομικών, νομισματικών και των οικονομικών της χώρας. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η συνέχιση της ανάπτυξης όλων των τομέων της οικονομίας με πιο αργό ρυθμό. Το τέλος του Πενταετούς Πλάνου για την οικονομία σηματοδοτείται με μια ασυνήθιστα γρήγορη βιομηχανική ανάπτυξη, νωθρή μεγέθυνση του γεωργικού τομέα και μεγέθυνση του κινεζικού πληθυσμού.²³

Παράλληλα, και ενώ στο εσωτερικό δρούσαν ακόμα ένοπλα αντεπαναστατικά στοιχεία, στο εξωτερικό έπρεπε να αντιμετωπιστεί άμεσα η απειλή του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού (εισβολή στην Κορέα και κατάληψη της Ταϊβάν το 1950) αξιώνοντας ουσιαστικά η Κίνα αναγκαία υποστήριξη από τη Σοβιετική Ένωση. Κατά τη διάρκεια του πολέμου της Κορέας και καθώς πολύ κινέζοι σφαγιάστηκαν και θυσιάστηκαν, ενισχύθηκε ο πατριωτισμός των κινέζων και πολλοί σχεδιάζουν την επιστροφή της χώρας στο παλαιό σύστημα.

Ο Μάο Τσε Τουγκ στην προσπάθεια του να μετατρέψει την Κίνα σε ένα σοσιαλιστικό έθνος ακολούθησε διάφορες πολιτικές. Η σοσιαλιστική οικοδόμηση ξεκινά με το πρώτο πενταετές σχέδιο (1953-1957) με μέσα όπως η κολεκτιβοποίηση της γεωργίας και η εθνικοποίηση του εμπορίου και της βιομηχανίας που μέχρι τώρα ήταν ατομική υπόθεση. Ο Μάο Τσε Τουγκ προσπάθησε να κάνει την Κίνα εντελώς κομμουνιστική κοινωνία με κάθε τρόπο. Στοχεύει στην πάταξη της διαφθοράς και τη δήμευση των κεφαλαίων από τους καπιταλιστές από τη μία, και από την άλλη είναι ιδιαίτερα παρεμβατικός, το ΚΚΚ μπορούσε να τιμωρεί την κοινωνία, να διοικεί, να επιβάλλει γνώμες και να καταστέλλει τις ατομικές αποκλίσεις. Υπό το Μάο Τσε Τουγκ το ΚΚΚ λειτουργεί ως ομάδα και υιοθετεί κεντρικές κατευθύνσεις για τοπικά θέματα καθώς η διακυβέρνηση γίνεται όπλο στα χέρια του κόμματος που προσπαθεί να επιτύχει ένα ενιαίο σχήμα εξουσίας. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει στο στρατό και την αστυνομία. Παράλληλα γίνονται μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση αλλά και ποικίλες κοινωνικές αλλαγές (θεωρητική απελευθέρωση γυναικών, απαγόρευση θρησκευτικών παραδόσεων). Το 1956 ο Μάο κάλεσε τον κόσμο να εκφραστεί ελεύθερα στο πλαίσιο

²³ Eckstein, Alexander, ό.π., σελ.197-200

του «αφήστε χίλια λουλούδια να ανθίσουν» όμως ένα χρόνο αργότερα ξεκίνησε εκστρατεία εναντίων των δεξιών που τον επέκριναν. Από εκείνη τη στιγμή η πολιτική του άρχισε να πηγαίνει σε λάθος κατεύθυνση ενώ ο ίδιος δεν μπορούσε να δεχτεί τη γνώμη των άλλων και η δογματική του άποψη γινόταν εμφανής αφήνοντας ουσιαστικά ένα ρήγμα στους υποστηρικτές του.

2.2.2 Το Μεγάλο Άλμα προς τα Εμπρός (1958-1960)

Ο Μάο Τσε Τουγκ προσπάθησε να επιτύχει γρήγορη ανάπτυξη και να ανεβάσει το εμπόριο και τη βιομηχανία της Κίνας σε επίπεδα προοδευμένων κρατών μέσω του «Μεγάλου Άλματος προς τα Εμπρός». Επιταχύνει την παραγωγή σιδήρου και για το σκοπό αυτό χρησιμοποιεί τους χωρικούς οι οποίοι ουσιαστικά «διαλύουν» το γεωργικό τομέα και παρέχουν τα μέσα στην παραγωγή σιδήρου χωρίς ωστόσο να ξέρουν από μεταλλουργία. Παράλληλα θέτει σε εφαρμογή ένα δεύτερο πρόγραμμα αυτό της οργάνωσης των χωρικών σε κομμούνες δηλαδή μικρές αγροτοβιομηχανικές μονάδες στην ύπαιθρο (δεύτερη κολεκτιβοποίηση). Πολλοί από αυτούς εγκαταλείπουν τη γη τους και συμμετέχουν στις κομμούνες στις οποίες θέτονται παράλογοι παραγωγικοί στόχοι. Αντίστοιχες είναι και οι απαιτήσεις για τη βιομηχανία όπου δίνεται η κατεύθυνση για παραγωγή σιδήρου και χάλυβα.²⁴ Παρά τα πρώτα θετικά βήματα του σχεδίου του Μάο Τσε Τουγκ, στην πραγματικότητα τα πράγματα εξελίσσονται κάπως διαφορετικά. Η αύξηση του πληθυσμού σε συνδυασμό με τις συνέπειες της εκβιομηχάνισης²⁵ έχουν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση προβλημάτων στην προσφορά τροφίμων κυρίως λόγω του μη αποδοτικού συστήματος της κομμούνας αλλά και τεχνικών λαθών και λαθών στο σχεδιασμό που είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής των αγροτικών προϊόντων. Από την άλλη μεριά παρατηρείται μία πρόοδος των μη γεωργικών τομέων της οικονομίας, η παραγωγή των οποίων βασίζεται στους γεωργικούς τομείς και έτσι το πρόβλημα είναι γενικευμένο. Η Κίνα βρίσκεται σε κρίση (1960-1962) με ελλείψεις στα τρόφιμα, ανεργία στις αστικές περιοχές και μείωση του διεθνούς εμπορίου με παράλληλη εισαγωγή σιτηρών.²⁶ Η ανάκαμψη από την οικονομική κρίση έρχεται με αλλαγή σχεδίων. Πιο συγκεκριμένα, σταματούν οι μετακινήσεις του εργατικού δυναμικού της υπαίθρου και γίνεται αυστηρός έλεγχος για τη διαβίωση σε αστικές περιοχές ενώ παράλληλα προωθείται η αποκολεκτιβοποίηση και δίνεται η ελευθερία στους αγρότες να μπορούν να καλλιεργούν τη δική τους γη, πολιτική που υιοθετήθηκε

²⁴ Chow, Gregory C., 2007, "China's Economic Transformation", Β' Έκδοση, Blackwell Publishing Ltd, σελ.27

²⁵ Η εκβιομηχάνιση έχει ως αποτέλεσμα την αστικοποίηση του πληθυσμού και τη γρήγορη επέκταση του εργατικού δυναμικού στη βιομηχανία.

²⁶ Eckstein, Alexander, ό.π., σελ.200-203

αργότερα με τις μεταρρυθμίσεις του 1978. Αυτό που έπρεπε να γίνει ήταν να μειώσουν τις επενδύσεις στη βαριά βιομηχανία και να τις κατευθύνουν στην παραγωγή καταναλωτικών αγαθών.²⁷ Ως προάγγελος των μεταρρυθμίσεων του 1978 και έχοντας ως στόχο την ανάκαμψη, ήδη από το 1964, ο πρωθυπουργός Τσου Ενλάι ανακοινώνει το σκοπό της κυβέρνησης για τους «τέσσερις εκσυγχρονισμούς» της Κίνας -στους τομείς της γεωργίας, της βιομηχανίας, της εθνικής άμυνας και της επιστήμης και τεχνολογίας- πολιτική που δεν εφαρμόζεται λόγω της Πολιτιστικής Επανάστασης που ακολούθησε.²⁸

Κατά την περίοδο του «Μεγάλου Άλματος» το ΚΚΚ λειτουργούσε ως ηγέτης της κοινωνίας. Οι κρατικές αρχές είχαν τον πλήρη έλεγχο του πληθυσμού και της υπαίθρου. Η κυβέρνηση έδινε εντολές από το κέντρο οι οποίες έπρεπε να εφαρμόζονται από τις τοπικές αρχές. Σε πολιτικό επίπεδο, η καταστροφή που ήρθε από την αποτυχία του «Μεγάλου Άλματος» έφερε κλυδωνισμούς στα μέλη του ΚΚΚ οι οποίοι κατηγορήσαν τους αρχηγούς του κόμματος για την κατάσταση αυτή και προέβλεψαν ότι η χώρα έπρεπε να στραφεί στη στήριξη της εκπαίδευσης, την απόκτηση τεχνικής γνώσης και την εφαρμογή καπιταλιστικών μεθόδων για την ανάπτυξη της οικονομίας. Το 1959 ο Μάο Τσε Τουγκ για να μη χρεωθεί την αποτυχία του «Μεγάλου Άλματος», παραιτείται από πρόεδρος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας παραμένει ωστόσο πρόεδρος του ΚΚΚ με γενικό γραμματέα τον Τεγκ Σιάο-πιγκ. Το κόμμα έχει χάσει το κύρος του στο λαό λόγω της αυξημένης διαφθοράς και του εξασθενημένου ομαδικού πνεύματος στο εσωτερικό του. Ο Μάο Τσε Τουγκ θεωρεί οποιονδήποτε αμφισβητεί το «Μεγάλο Άλμα» καπιταλιστή και αριστερό, και δημιουργούνται συγκρούσεις στο εσωτερικό του κόμματος. Η ανόρθωση του κόμματος είναι επιτακτική, υπάρχουν όμως δύο δρόμοι: μέσω της οργάνωσης είτε του ίδιου του ΚΚΚ είτε με αυτή των χαμηλών επιπέδων της υπαίθρου. Άλλωστε η μαζική κινητοποίηση ήταν κάτι στο οποίο ο Μάο Τσε Τουγκ στηριζόταν αρκετά. Αρχικά ο Μάο Τσε Τουγκ ξεκινάει το 1963 από τα στελέχη του κόμματος λόγω όμως απροθυμίας των κομματικών στελεχών για μαζική εκστρατεία το 1965 στρέφεται και εκτός του κόμματος. Ο Μάο Τσε Τουγκ προσπάθησε να καταπολεμήσει τον καπιταλισμό και το φεουδαρχισμό μέσω του σοσιαλισμού. Ήταν επικριτικός με τη φιλοσοφία και τους ακαδημαϊκούς. Η τάση όμως αυτή προς τυραννία σύντομα οδήγησε σε μία πολύ δυσάρεστη περίοδο στην ιστορία της Κίνας, αυτή της Πολιτιστικής Επανάστασης.

²⁷ Fairbank John King & Goldman Merle, 2006, "*China: a new history*", Belknap Harvard, 2nd Edition

²⁸ Chow, Gregory C., 2007, ό.π., σελ.27

Στρατηγική Ανάπτυξης με προτεραιότητα στη βαριά βιομηχανία

Η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας μετά το 1949 ακολούθησε μία σοσιαλιστική στρατηγική ανάπτυξης με προτεραιότητα στη βαριά βιομηχανία και με συρρίκνωση της κατανάλωσης²⁹. Σύμφωνα με τη στρατηγική αυτή, η κυβέρνηση έχει τον έλεγχο του μεγαλύτερου μέρους της οικονομίας και ο έλεγχος αυτός χρησιμοποιείται προς δημιουργία νέων εργοστασίων. Οι επενδύσεις, που είναι κατά βάσει κρατικές, αυξήθηκαν κατακόρυφα. Δεδομένου μάλιστα του κυβερνητικού στόχου οι περισσότερες επενδύσεις διοχετεύονται στη βιομηχανία και από αυτές περί το 80% στη βαριά βιομηχανία. Το αποτέλεσμα φυσικά είναι η αστραπιαία ανάπτυξη της βιομηχανίας. Ο σπουδαίος ρόλος της βιομηχανίας καταγράφεται και από τη συμμετοχή της στο ΑΕΠ της χώρας σε ποσοστό 44% την περίοδο αυτή, ενώ παρατηρείται μείωση της συνεισφοράς του γεωργικού τομέα σε αυτό, τομέας ο οποίος ήταν κατά το παρελθόν κύρια ενασχόληση του κινεζικού πληθυσμού. Κατά συνέπεια, η οικονομική ανάπτυξη είναι πολύ μεγάλη. Η στρατηγική ανάπτυξης με προτεραιότητα στη βαριά βιομηχανία στόχευε στις ανώτερες (περιλαμβάνει εξαγωγικές βιομηχανίες φυσικών πηγών και βιομηχανίες υλικών) και μεσαίες (περιλαμβάνει βιομηχανίες μηχανημάτων και κατεργασμένων υλών) βαθμίδες της βιομηχανικής οικονομίας που δημιουργούν συνδέσμους με άλλες βιομηχανίες.³⁰

Κατευθυνόμενο Οικονομικό Σύστημα με εντολές από την κυβέρνηση

Σύμφωνα με το Σύστημα της Κατευθυνόμενης ή Σχεδιαζόμενης Οικονομίας³¹ (Command Economic System-Planned Economic System) η κυβέρνηση κατέχει όλα τα μεγάλα εργοστάσια καθώς επίσης επιχειρήσεις μεταφορών και επικοινωνιών. Στον τομέα της γεωργίας, οι κολεκτίβες ήταν αυτές που είχαν την ιδιοκτησία της γης και τη διοίκηση της αγροτικής οικονομίας. Η υποτίμηση του αγροτικού έναντι του βιομηχανικού τομέα είναι τόσο έκδηλη που οι αγρότες επαναστατούν και προκειμένου να μην εγκαταλείψουν την αγροτική εκμετάλλευση η κυβέρνηση επιβάλλει περιορισμούς στην κινητικότητα τους μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών. Σε επόμενο κεφάλαιο (κεφάλαιο 4) θα ασχοληθούμε με το θέμα της δυνατότητας μετακίνησης του πληθυσμού

²⁹ Gu, George Zhibin & Frank Andre Gunder, ό.π, σελ.45

³⁰ Naughton, Barry, ό.π, σελ.56-57

³¹ Το σύστημα αυτό ακολουθήθηκε πρώτα από το Στάλιν και στη συνέχεια προσαρμόστηκε στην ιδεολογία του Μάο ώστε να εξυπηρετήσει τις ανάγκες της οικονομίας της Κίνας.

από τις αγροτικές στις αστικές περιοχές καθώς αποτελεί μια σημαντική πτυχή του όλου ζητήματος διάκρισης αστών και αγροτών.

Στην εφαρμογή του συστήματος, οι σχεδιαστές της οικονομίας δίνουν εντολή για παραγωγικούς στόχους στις επιχειρήσεις και ελέγχουν οι ίδιοι και το σύστημα τιμών με τέτοιο τρόπο μάλιστα ώστε να κατευθύνονται πόροι σε κυβερνητικά χέρια και στην εκβιομηχάνιση στο πλαίσιο του «Μεγάλου Άλματος προς τα Εμπρός» που αποτελούσε τον διακαή πόθο της κυβέρνησης. Η οικονομία ακολουθεί την τακτική σχεδιασμού βάσει ισοζυγίου υλών (material balance planning). Σύμφωνα με αυτή, γινόταν υπολογισμός των πηγών και χρήσεων κάθε αγαθού και οι σχεδιαστές της οικονομίας ισοσκελίζουν τη διανομή των αποθεμάτων αγνοώντας τις τιμές.³²

Ο έλεγχος της κυβέρνησης ήταν τέτοιος που έφταναν ακόμη και να ελέγχουν μέσω ενός ιεραρχικού συστήματος προσωπικού, τη σταδιοδρομία των στελεχών των επιχειρήσεων. Η κυβέρνηση μέσω του συστήματος της νομενκλατούρας (μία λίστα με αστικά επαγγέλματα που ελέγχονταν από την κυβέρνηση των κομμουνιστών) διηύθυνε το προσωπικό σε όλο τον ιδιωτικό τομέα. Έλεγχος γινόταν τέλος και σε οικονομικές ροές και πιστώσεις μέσω του μονοπωλιακού τραπεζικού συστήματος. Με ένα τόσο παθητικό οικονομικό σύστημα όλα (τιμές, κέρδη, χρήματα, τραπεζικός τομέας) ήταν σχεδιασμένα με τέτοιο τρόπο ώστε να εξυπηρετούνται τα σχέδια της κυβέρνησης. Παράλληλα όλος αυτός ο έλεγχος, οι εντολές και τα σχέδια έδιναν ελάχιστη εξουσία ακόμα και στις κρατικές επιχειρήσεις.³³

2.2.3 Η Πολιτιστική Επανάσταση (1966-1976)

Η αποτυχία του «Μεγάλου Άλματος προς τα Εμπρός» ευνοεί τη μετατόπιση εξουσιών προς αυτούς που ακολουθούν τον καπιταλιστικό δρόμο όπως ο Τεγκ Σιάο-πιγκ. Τα χρόνια που ακολουθούν, και κυρίως μεταξύ 1964-1965, εντείνεται και αποχτά συγκεκριμένα ιδεολογικά χαρακτηριστικά μια διαπάλη στο εσωτερικό της Κίνας σ' όλα τα επίπεδα, τη φιλοσοφία, την πολιτική, την οικονομία, τον πολιτισμό, την τέχνη κλπ. Η παλινόρθωση στη Σοβιετική Ένωση και η επιθετικότητα των αμερικάνων που θεωρούσαν πλέον την Κίνα υπ' αριθμόν ένα κίνδυνο, μεγάλωναν την ανάγκη επίθεσης της αντιρεβιζιονιστικής προλεταριακής γραμμής στο εσωτερικό που εκφραζόταν από τον Μάο Τσε Τουγκ. Η Μεγάλη Πολιτιστική Προλεταριακή Επανάσταση (1966-1976)

³² Naughton, Barry, ό.π., σελ.61

³³ Naughton, Barry, ό.π., σελ.60-61

ήταν ένας αγώνας για δύναμη στο ΚΚΚ που εκδηλώθηκε με ευρείας κλίμακας κοινωνική, πολιτική και οικονομική βία και χάος που ευδοκίμησε σε όλη τη χώρα. Η Μεγάλη Πολιτιστική Προλεταριακή Επανάσταση ή απλά Πολιτιστική Επανάσταση όπως έμεινε στην ιστορία, ξεκίνησε επίσημα σαν εκστρατεία από το Μάο Τσε Τουγκ στις 16 Μαΐου 1966 με σκοπό να απαλλάξει την Κίνα από την πλούσια αστική τάξη και να αντικαταστήσει την παραδοσιακή κουλτούρα με την κομμουνιστική ενώ παράλληλα να συνεχίσει τον επαναστατικό αγώνα των τάξεων κινητοποιώντας τους νέους της χώρας οι οποίοι είχαν συστήσει τους Φρουρούς του Κομμουνισμού (Red Guards). Η ενέργεια αυτή του Μάο ήταν ένας ακόμα τρόπος να κερδίσει, έπειτα από την αποτυχία του «Μεγάλου Άλματος», τον έλεγχο του κόμματος και θα εξελιχθεί σε αγώνα εξουσίας τόσο σε εθνικό όσο και τοπικό επίπεδο. Παρότι ο Μάο Τσε Τουγκ δήλωσε επίσημα ότι το 1969 η Πολιτιστική Επανάσταση τελείωσε, η πολιτική αστάθεια και ο αγώνας για εξουσία συνεχίστηκε μέχρι και το θάνατο του το 1976.

Κατά την Πολιτιστική Επανάσταση ο Μάο Τσε Τουγκ έχει αποκτήσει κάποια από τα δικαιώματα των αυτοκρατόρων. Ο ίδιος είναι ενάντιος στη γραφειοκρατία των πόλεων και πιστεύει ότι η ύπαιθρος πρέπει να είναι οι κύριοι καρπωτές της επανάστασης. Παράλληλα η σταδιακή ενδυνάμωση των θεσμών της κεντρικής κυβέρνησης και των υπαλλήλων και στελεχών της σε πολλά επίπεδα που άρχισαν να παίρνουν τη θέση των τοπικών ελίτ της εποχής των αυτοκρατοριών, ήταν αναπόφευκτη. Επειδή η εξουσία στην Κίνα είναι κατευθυνόμενη από την κορυφή, ο ηγέτης είναι ο ανώτερος στην οργανωτική δομή. Έτσι ο Μάο Τσε Τουγκ κατασκεύασε ένα πολύ μεγάλο μέρος του ΚΚΚ ο ίδιος ώστε να μπορεί να το μεταρρυθμίζει μόνος του. Ο Μάο Τσε Τουγκ ήθελε να επιτύχει ένα μοντέλο «δημοκρατικού συγκεντρωτισμού» με λιγότερο συγκεντρωμένες εξουσίες στην κεντρική διοίκηση και περισσότερο δημοκρατικό. Το οικονομικό πρόγραμμα του Μάο Τσε Τουγκ ήταν κάτι ενδιάμεσο μεταξύ της οικονομίας της αγοράς και του σοβιετικού τύπου μοντέλο συγκέντρωσης εξουσίας στην κεντρική διοίκηση. Ο Μάο Τσε Τουγκ ήθελε κεντρικό έλεγχο αλλά όχι κεντρική διακυβέρνηση. Κεντρικός άξονας της στρατηγικής ανάπτυξης του Μάο Τσε Τουγκ ήταν οι μικρής κλίμακας βιομηχανίες της επαρχίας.

2.2.4 Η εποχή του Τεγκ Σιάο-πιγκ

Το 1976 ο Μάο Τσε Τουγκ πεθαίνει και η «Συμμορία των Τεσσάρων» σκληροπυρηνικών μαοϊστών του κόμματος είναι δύσκολο να συνεχίσει τη

διακυβέρνηση χωρίς τον ίδιο. Δύο χρόνια αργότερα το Δεκέμβριο του 1978 στην Τρίτη Ολομέλεια της 11^{ης} Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος ο Τεγκ Σιάο-πιγκ, υποστηρικτής των πολιτικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων (από τη θέση του προέδρου της Κεντρικής Στρατιωτικής Επιτροπής μέχρι και το 1989), αναλαμβάνει την εξουσία με κατεύθυνση πλέον μια πολιτική ανοικοδόμησης του σοσιαλιστικού εκσυγχρονισμού, μα πάνω από όλα εγκατάλειψης των μαοϊστικών πολιτικών. Ο Τεγκ Σιάο-πιγκ έχει φυσικά, λόγω της θέσης του στον κρατικό μηχανισμό, την υποστήριξη του στρατού. Η έμφαση πλέον για οικονομική ανάπτυξη δίνεται στις πραγματικές και όχι τις ιδεολογικές πολιτικές. Από εδώ και πέρα ξεκινάει μία περίοδος πραγματικών μεταρρυθμίσεων στην οικονομία κατάληξη των οποίων θα είναι το λεγόμενο οικονομικό θαύμα της Κίνας των τελευταίων τριάντα χρόνων. Αυτό που ο Τεγκ Σιάο-πιγκ κατάφερε ήταν να χαμηλώσει τους τόνους της ιδεολογίας ώστε να δώσει χώρο στην πνευματική, πολιτιστική και ατομική έκφραση. Ο Τεγκ Σιάο-πιγκ απέσυρε την πιεστική εξουσία του κόμματος από διάφορα πεδία δράσης. Το Κόμμα ανοίχτηκε προς τα έξω, αναπτύχθηκε ο θεσμός της κοινωνίας των πολιτών και έγιναν περιορισμένες πολιτικές μεταρρυθμίσεις στην ύπαιθρο. Ωστόσο καθώς οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις δεν συνοδεύτηκαν και από πολιτικές μεταρρυθμίσεις του κόμματος-κράτους, υπήρξε ανεξέλεγκτη διαφθορά, κοινωνικές ανισότητες, τοπικές ανομοιομορφίες και εκτεταμένη περιβαλλοντική μόλυνση. Οι δυτικές επιρροές επεκτάθηκαν στην ύπαιθρο και την ενδοχώρα της Κίνας. Η κοινωνία γίνεται διαφορετική και αναπτύσσεται ο πνευματικός πλουραλισμός. Υπάρχει στροφή στη θρησκεία και έκφραση των συμφερόντων. Για πρώτη φορά γίνονται αλλαγές χωρίς ιδιαίτερη βία. Οι μεταρρυθμίσεις έγιναν σταδιακά, ξεκινώντας από τα χαμηλά (γεωργική μεταρρύθμιση), και επεκτάθηκαν. Σχέδιο δράσης για τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις δεν υπήρξε, κάθε κίνηση θα λέγαμε ήταν μία αντίδραση σε κάθε τι που προέκυπτε (σε αντιδιαστολή με Μάο Τσε Τουγκ που έβαζε από την αρχή στόχους). Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις του Τεγκ Σιάο-πιγκ αποτελούν αντικείμενο του επόμενου κεφαλαίου και εκεί θα μας δοθεί η ευκαιρία να δούμε τις βάσεις που έβαλε ο Τεγκ Σιάο-πιγκ για την τεράστια οικονομική ανάπτυξη της Κίνας σήμερα.

Σε πολιτικό επίπεδο, ο Τεγκ Σιάο-πιγκ από το 1978 εισήγαγε περιορισμένες πολιτικές μεταρρυθμίσεις που έβαλαν τις βάσεις για δυναμικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Οι πολιτικές μεταρρυθμίσεις στόχευαν στο να δημιουργήσουν κανόνες, να θεσμοθετήσουν συγκεκριμένες διαδικασίες και να διοικήσουν μέσω συλλογικής λήψης αποφάσεων ώστε να ξεφύγουν από την ανεξέλεγκτη, ad hoc και δικτατορική προσωπική εξουσία που είχε προκαλέσει τόση καταστροφή κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Μάο Τσε Τουγκ. Αυτός είναι και ο λόγος που οι τοπικές κυβερνήσεις αναλαμβάνουν πλέον

ενεργό ρόλο. Ο Τεγκ Σιάο-πιγκ ήθελε να εδραιώσει εκ νέου την εξουσία του κόμματος μεταρρυθμίζοντας το Κομμουνιστικό κόμμα-κράτος. Ο ίδιος μιλούσε για σοσιαλιστική δημοκρατία και σοσιαλιστική νομιμότητα. Έτσι υπήρξαν ρυθμίσεις για τη μη συγκέντρωση της εξουσίας στα χέρια λίγων ατόμων, ενώ περιορίστηκε η διάρκεια της θητείας των κομματικών-κρατικών αρχηγών. Το 1987 σε Κομματικό Συνέδριο έγινε αναφορά για διαχωρισμό των αλληλοκαλυπτόμενων λειτουργιών του κόμματος και του κράτους. Το νομοθετικό σώμα (National People's Congress) απέκτησε ένα βαθμό ανεξαρτησίας. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 αλλά κυρίως στη δεκαετία του 1990 στην προσπάθεια για ανοικοδόμηση της πολιτικής εξουσίας στην ύπαιθρο, οι τοπικοί ηγέτες σύμφωνα με νόμο ανακηρύσσονταν με εκλογές στις αγροτικές περιοχές (δημοκρατική ανάδειξη), κάτι όμως που δεν εξαπλώθηκε στα χωριά. Μόλις το 1998 διενεργούνται οι πρώτες εκλογές σε πόλη της επαρχίας Σιτσουάν (Sichuan). Οι εκλογές στις πόλεις θέλουν οργάνωση και αποτελούν πρόκληση για την εξουσία του κόμματος. Η μεταβίβαση της πολιτικής εξουσίας, έγινε περισσότερο λόγω οικονομικών παρά πολιτικών παραγόντων. Ένας άλλος λόγος για την αποδυνάμωση της κεντρικής εξουσίας ήταν η ανάπτυξη μιας κοινωνίας των πολιτών στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, με την ίδρυση μάλιστα πολλών μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Η απαίτηση για περαιτέρω πολιτικές μεταρρυθμίσεις, όπως κάποιων διανοούμενων και τεχνοκρατών που ζητούν ένα πολιτικό σύστημα δυτικού τύπου ελέγχων και εξισορροπήσεων έναντι της σοσιαλιστικής δημοκρατίας του Τεγκ Σιάο-πιγκ, δεν βρίσκουν έφορο έδαφος. Παράλληλα προωθείται η θεωρία του «αρχικού στάδιου σοσιαλισμού» σύμφωνα με την οποία η Κίνα θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει καπιταλιστικές μεθόδους για την ανάπτυξη της οικονομίας της. Για την πάταξη της γραφειοκρατίας εισάγεται σύστημα εξέτασης των δημοσίων υπαλλήλων, πολιτικός θεσμός που δεν έχει ξαναπαράξει. Το 1990 τίθεται σε εφαρμογή ο Νόμος Διοικητικής Αντιδικίας με δικαίωμα αξιώσεων των πολιτών σε περιπτώσεις που η γραφειοκρατία τους αδικεί, στοχεύοντας έτσι στην πάταξη της διαφθοράς. Το βασικό πρόβλημα όμως ήταν ότι όλα αυτά τα μέτρα εκτελούνταν μέσα σε ένα σύστημα που στερούνταν ανεξάρτητου συστήματος δικαστικής δικαιοσύνης και ρυθμιστικού πλαισίου. Παρά τις προσπάθειες των ηγετών για καταπολέμηση της διαφθοράς η αδυναμία του κόμματος να την ελέγξει συνέχισε να διαβρώνει την εξουσία του κέντρου. Η διαφθορά μάλιστα ήταν από τις βασικά αιτήματα όσων διαδήλωσαν στην πλατεία Τιενανμέν (1 Ιουνίου 1989) μαζί με την απαίτηση για πολιτικές μεταρρυθμίσεις, ελευθερία του τύπου, το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι και η αντιμετώπιση του πληθωρισμού. Η διαδήλωση μάλιστα καταστάληκε με στρατιωτικές δυνάμεις, καθώς θεωρούνταν πρόκληση για την εξουσία του κόμματος, διακόπτοντας για άλλη μία φορά τον σταδιακό πολιτικό εκδημοκρατισμό, προβληματίζοντας μας για το πόσο λίγο έχει

αλλάζει η ηγεσία και η πολιτική δομή. Ο θάνατος του Τεγκ Σιάο-πιγκ το 1997 αποδυνάμωσε ακόμα περισσότερο το κόμμα-κράτος. Ο Τεγκ Σιάο-πιγκ μπορεί να έμεινε στην ιστορία για τη μεταμόρφωση του οικονομικού συστήματος άλλα στο πολιτικό σύστημα απέτυχε.

2.2.5 Η τρίτη και τέταρτη γενιά ηγετών του Κόμματος

Οι πολιτικές μεταρρυθμίσεις δεν ήταν στόχος ούτε της τρίτης ούτε της τέταρτης γενιάς ηγετών του κόμματος. Την άποψη του Τεγκ Σιάο-πιγκ ότι ένα σοσιαλιστικό κράτος και η οικονομία της αγοράς δεν είναι πράγματα μη συμβατά, ενστερνίστηκε και η τρίτη γενιά της ηγεσίας του κόμματος, υπό τον Γιαγκ Ζεμίν, που διατήρησε τη χώρα στην πορεία της ανάπτυξης. Μετά το 1989 ο Γιαγκ Ζεμίν αξίωσε όλες τις ισχυρές θέσεις στο κόμμα και το στρατό. Το κόμμα συνέχισε να επιτείνει τα οικονομικά ανοίγματα προς την οικονομία της αγοράς, που έφεραν πλούτο στη χώρα και, μαζί, την επανεμφάνιση του κινεζικού εθνικισμού (δεκαετία του '90) πάντα υπό τον κομματικό έλεγχο. Η διαφορά της τρίτης και τέταρτης γενιάς πολιτικής ηγεσίας, που ανέλαβε το 2003 με τον πρόεδρο Χου Γιντάο και πρωθυπουργό τον Γουέν Γιαμπάο (υιοθέτησαν την ιδεολογία της αρμονικής κοινωνίας με στόχο να αναστρέψουν τα προβλήματα που είχαν δημιουργηθεί στην οικονομία), είναι ότι ήταν τεχνοκράτες και δεν ήταν ιδεολογικά καθοδηγούμενοι. Στερούνται επίσης από βαθιές επιρροές στο στρατό, η υποστήριξη του οποίου είναι σημαντική για τη διατήρηση της εξουσίας στην Κίνα. Μετά το θάνατο ορισμένων πιο παλιών στρατιωτικών ηγετών, ο πολιτικός ρόλος του στρατού μειώθηκε. Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα ο στρατός ήταν η μόνη οργανωτική δομή, με εξαίρεση το κόμμα, που είχε την τάση να διαδραματίζει μείζων πολιτικό ρόλο στην Κίνα. Το περαιτέρω άνοιγμα της Κίνας στον έξω κόσμο όμως, δημιούργησε και προβλήματα στις εξωτερικές σχέσεις της χώρας με άλλες χώρες με αφορμή το θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Προς αντιμετώπιση αυτού του θέματος η Κίνα υπόγραψε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα³⁴ το 1997 και το 1998 τη Σύμβαση για κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα. Παρά το κάλεσμα για ένα ανανεωμένο Κομμουνιστικό κόμμα-κράτος, ο ίδιος ο ηγέτης του, Γιαγκ Ζεμίν, αναγνώρισε την αδυναμία αποκατάστασης μιας οικονομίας κεντρικά ελεγχόμενης. Παράλληλα ο Γιαγκ Ζεμίν, έπειτα από τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις του Τεγκ Σιάο-πιγκ, προβαίνει στην απόσυρση του κράτους από τους περισσότερους τομείς της οικονομίας και τη διάλυση ή ιδιωτικοποίηση των κρατικής ιδιοκτησίας

³⁴ Μη επιτρέποντας όμως το δικαίωμα σύστασης εργατικών ενώσεων

βιομηχανιών που είναι ιδιαίτερα χρεωμένες, έχουν υπεράριθμο προσωπικό και είναι στην ουσία άχρηστες. Το 2003 στην αναθεώρηση του Συντάγματος το κόμμα δίνει βάση σε έννοιες όπως η ατομική ιδιοκτησία, περιουσίας ή επιχειρήσεων, που ως τότε αποσιωπούσαν. Παρά την αλλαγή των νόμων, το κράτος εξακολουθεί να έχει το μεγαλύτερο τμήμα της ιδιοκτησίας, κυρίως των μεγάλων επιχειρήσεων, οι οποίες όμως είναι ανοιχτές στο διεθνές περιβάλλον, επομένως το κράτος δεν επεμβαίνει στον καθορισμό των τιμών, οι οποίες διαμορφώνονται από τον μηχανισμό της αγοράς.

«Σήμερα η οικονομική απελευθέρωση της Κίνας παρασύρει σε πολιτικές αλλαγές και το Κομμουνιστικό Κόμμα, αλλά με ρυθμό πολύ μικρότερο. Αυτό δεν εμποδίζει πολλούς από τους παραδοσιακούς κομμουνιστές να επικρίνουν το ΚΚΚ για απώλεια των ιδρυτικών του αρχών. Στην πραγματικότητα, το ΚΚΚ κράτησε τη χώρα μακριά από την οικονομική καταστροφή που γνώρισαν άλλα κράτη του υπαρκτού σοσιαλισμού στα τέλη της δεκαετίας του '80, ενώ παράλληλα από το 1978 και μετά ανεβάζει σταθερά την ποιότητα ζωής του λαού έχοντας αποφύγει εθνικιστικές εκτροπές τύπου Ιαπωνίας (1900) και Γερμανίας (1940). Οι Κινέζοι σήμερα, μολονότι δεν έχουν την πολυτέλεια μιας πολυκομματικής δημοκρατίας με πλήρη ελευθερία έκφρασης, αναγνωρίζουν τη μεγάλη αλλαγή στην καθημερινή τους ζωή, την οποία σε μεγάλο βαθμό μπορούν να καθορίζουν ασχέτως του κόμματος. Ο λαός δεν έχει καμία σχέση με την πολιτική ελίτ, που διατηρεί στη χώρα μια μεταμοντέρνα δικτατορία, μακριά όμως από ψυχαναγκαστικές ιδεολογίες του παρελθόντος. Η λέξη δημοκρατία ήταν ανέκαθεν στην Κίνα ο άξονας της πολιτικής ανάπτυξης, έστω κι αν κάθε ηγεσία της έδινε διαφορετικό νόημα, με αποτέλεσμα η συγκεκριμένη έννοια συνεχώς να εξελίσσεται. Οι ισορροπίες τώρα θα είναι μεταξύ μιας τεράστιας κοινωνίας, ανοιχτής στον διεθνή παράγοντα, και μιας πολιτικής ηγεσίας που δεν είναι πάντα αρραγής.»³⁵

Εν κατακλείδι, οι κινέζοι πολίτες από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα μπορούσαν να αλλάζουν εργασία, να ταξιδεύουν στο εξωτερικό και να ψηφίζουν τους τοπικούς τους ηγέτες αλλά όχι να επικρίνουν δημόσια το κόμμα-κράτος.

Έπειτα από μία μακρά περίοδο πολέμων, εξεγέρσεων, προκλήσεων, αλλά και έντονης πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής κινητικότητας, το 1949 το ΚΚΚ ιδρύει τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας. Δεν θα πρέπει να θεωρηθεί υπερβολή το να πούμε ότι το θαύμα της Κίνας ξεκινά από τότε. Συνηθίζουμε να βλέπουμε τα νούμερα που έχει αρχίσει να καταγράφει η Κίνα τα τελευταία τριάντα χρόνια και να τα χαρακτηρίζουμε θεαματικά και

³⁵ Κανέλλος, Γ. Θοδωρής, 2008, «Η τέταρτη γενιά του Κ.Κ. Κίνας», τελευταία επίσκεψη 1 Φεβρουαρίου 2009, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.enet.gr/online/online_text/c=111.dt=09.08.2008.id=80696504

εντυπωσιακά. Μια χώρα όμως, και ιδιαίτερα μια χώρα σαν την Κίνα, δεν θα πρέπει να τη βλέπουμε στατικά. Ο εκσυγχρονισμός της Κίνας είχε ξεκινήσει πολύ πριν την τεράστια ανάπτυξη της από το 1978 έως και σήμερα. Και τούτο γιατί το 1949 το ΚΚΚ χτίζει ένα ισχυρό κράτος υπό τις οδηγίες του Μάο Τσε Τουγκ. Αυτό το ισχυρό κράτος ήταν που στήριξε τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και έφερε την ανάπτυξη της Κίνας.

Η τεράστια όμως οικονομική ανάπτυξη είναι αντιστρόφως ανάλογη με τη δύναμη της ιδεολογίας. Όσο περισσότερο αναπτύσσεται η Κίνα τόσο περισσότερο φθίνει η δύναμη της ιδεολογίας. Ο Μάο Τσε Τουγκ και ο Τεγκ Σιάο-πιγκ καθοδηγούμενοι σε πολύ μεγάλο βαθμό από την ιδεολογία κατάφεραν να δημιουργήσουν τη σημερινή Κίνα. Είναι πλέον στο χέρι των επόμενων γενιών, που δεν είναι ιδεολογικά καθοδηγούμενες, να διατηρήσουν τη σημερινή Κίνα και να βάλουν και αυτές το δικός τους λιθαράκι. Οι κατευθύνσεις που μπορούν να πάρουν για το σκοπό αυτό είναι πολλές, αν και θα πρέπει να επικεντρωθούν στις πολιτικές δομές πλέον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Javary J.-D. Cyrille & Wang Alain, 2007, "*Η νέα Κίνα, ο πλούτος είναι δόξα*", εκδόσεις Κασταλία

Chow, Gregory C., 2007, "*China's Economic Transformation*", Β' Έκδοση, Blackwell Publishing Ltd

Eckstein, Alexander, 1977, "*China's economic revolution*", Cambridge University Press

Fairbank John King & Goldman Merle, 2006, "*China: a new history*", Belknap Harvard, 2nd Edition

Gu, George Zhibin & Frank Andre Gunder, 2006, "*China's Global Reach, Markets, Multinationals, and Globalization*", Αναθεωρημένη Έκδοση, Fultus Corporation

Huntington Samuel, 1983, "*Political order in changing societies*", Yale University Press

Naughton, Barry, 2007, "*The Chinese Economy, Transitions and Growth*", Massachusetts Institute of Technology Press

Andornino, Giovanni & Wilcox Russell, 2006, "China: between social stability and market integration", China & World Economy, Vol.14, No.3, pp.95-108

Liu, Mingxing & Tao Ra, 2006, "Perspective on local governance reform in China", China & World Economy, Vol.14, No.2, pp.16-31

Wang, Yijiang & Chang Chun, 1998, "Economic transition under a semifederalist government: the experience of China", China Economic Review, Vol.9, No.1, pp.1-23

Bijian Zheng, Sept-Oct 2005, "China's peaceful rise to great-power status", Foreign Affairs, Vol.84, No.5, pp.18-24

Gat Azar, Jul-Aug 2007, "The return of authoritarian great powers", Foreign Affairs, Vol.84, No.5, pp.59-69

Mahbubani Kishore, Sept-Oct 2005, "Understanding China", Foreign Affairs, Vol.84, No.5, pp.49-60

Thornton John, Nov-Dec 2006, "China's leadership gap", Foreign Affairs, Vol.85, No.6, pp.133-140

Discovering China, τελευταία επίσκεψη 1 Φεβρουαρίου 2009, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://library.thinkquest.org/26469/history/1900.html>

Κανέλλος, Γ. Θοδωρής, 2008, «Η τέταρτη γενιά του Κ.Κ. Κίνας», τελευταία επίσκεψη 1 Φεβρουαρίου 2009, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.enet.gr/online/online_text/c=111,dt=09.08.2008,id=80696504

http://www.china.org.cn/china/China_Q&A/node_7041655.htm

Κεφάλαιο 3: ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΚΑΙ ΤΟΜΕΙΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

Μετά το θάνατο του Μάο Τσε Τουγκ (1976), ο Τεγκ Σιάο-πιγκ είναι αυτός που καλείται το 1978 να αναστηλώσει την Κίνα και να ξαναδώσει στο Κομμουνιστικό Κόμμα (ΚΚΚ) νομιμοποιητική βάση. Ο Τεγκ Σιάο-πιγκ αποφασίζει μια τολμηρή, θα λέγαμε, πολιτική ανοιγμάτων με στόχο τη στήριξη των «τεσσάρων εκσυγχρονισμών» -που είχε ήδη ανακοινωθεί από το 1964 από τον πρωθυπουργό Τσου Ενλάι - στους τομείς της γεωργίας, βιομηχανίας, εθνικής άμυνας, επιστήμης και τεχνολογίας. Ο Τεγκ Σιάο-πιγκ προσανατολιζόταν στο σύστημα της οικονομίας της αγοράς για να ενδυναμώσει την Κίνα. Θεωρούσε την απελευθέρωση των οικονομικών κινήτρων ως την καλύτερη απάντηση στη γενικευμένη κολεκτιβοποίηση του παρελθόντος. Προκειμένου να βάλει τις βάσεις των μεταρρυθμίσεων και να εξασφαλίσει το μη αναστρέψιμο χαρακτήρα τους, ο Τεγκ Σιάο-πιγκ ξεκινάει μια εκστρατεία χειραφέτησης της σκέψης. «Στα μέσα της δεκαετίας του 1980 ο Τεγκ Σιάο-πιγκ³⁶ προτείνει στο λαό να οικοδομήσει το σοσιαλισμό κινεζικού τύπου σε τρεις φάσεις, αρχικά με το διπλασιασμό του ΑΕΠ πριν το τέλος της δεκαετίας του 1980, έπειτα με τον τετραπλασιασμό εκ νέου του ΑΕΠ για την οικοδόμηση μιας μικρής ευημερίας και τέλος την επίτευξη κατά κεφαλήν ΑΕΠ συγκρίσιμο με εκείνο των μεσαίων τάξεων των αναπτυγμένων χωρών.» Τα αποτελέσματα θα είναι άμεσα και η καθημερινή ζωή των Κινέζων θα αλλάξει άρδην στα αστικά κέντρα και την ανατολική ακτή. Το παρακινδυνευμένο εγχείρημα του Τεγκ Σιάο-πιγκ καλείται ήδη από το τέλος της δεκαετίας του 1980 να λύσει τα προβλήματα του υπερπληθωρισμού, της αύξησης των ανισοτήτων, της διαφθοράς και της κατάπτωσης της κοινωνικής ηθικής. Το 1989, μάλιστα, είναι ένα από τα μελανότερα σημεία της ιστορίας της χώρας με τα γεγονότα της αιματηρής στρατιωτικής επίθεσης στην πλατεία Τιενανμέν και το τέλος του λαϊκού κινήματος που δεν ζητούσε αλλαγή του σοσιαλιστικού καθεστώτος αλλά ηθική ανάταση έναντι εκείνων που το διέφθειραν και πολιτικό εκδημοκρατισμό³⁷. Με τα γεγονότα της Τιενανμέν ο Τεγκ Σιάο-πιγκ διακινδύνευσε τη μείωση των ξένων επενδύσεων, εφόδιο απαραίτητο για τη συνέχιση του μεταρρυθμιστικού του σχεδίου, κάτι όμως που στην πράξη δε συνέβη και οι επενδυτές παρέμειναν στην Κίνα μέχρις ότου ανακοινώθηκε ο προσανατολισμός της χώρας στον «καπιταλισμό της αγοράς» (1992).³⁸

³⁶ Με το εγχείρημα του να είναι παρακινδυνευμένο, ο ίδιος στηρίζεται στην κομφουκιανή παράδοση της εξουσίας και αποδέχεται τους μηχανισμούς της καπιταλιστικής αγοράς.

³⁷ Κάτι που τελικά το 1998 θα ανακοίνωνε το νέο φιλελεύθερο ρεύμα.

³⁸ Javary J.-D. Cyrille & Wang Alain, ό.π., σελ. 32-35

Τι ήταν όμως αυτό που έμελλε το 1978 να αποτελέσει την αρχή των οικονομικών μεταρρυθμίσεων για μια χώρα όπως η Κίνα που η συναναστροφή της με τον έξω κόσμο της είχε στοιχίσει πολλά χρόνια οπισθοδρόμησης και την είχε κάνει καχύποπτη σε βαθμό που να ακολουθεί την πολιτική των «κλειστών θυρών»; Στόχος τους ήταν απλά η ανοικοδόμηση του κράτους τους για ευημερία των πολιτών του και μόνο, χωρίς να ενδιαφέρονται για εκμετάλλευση της συναναστροφής με τον έξω κόσμο, ή δεν περίμεναν και οι ίδιοι αυτό που έγινε στη χώρα μετά τις μεταρρυθμίσεις στην οικονομία τους; Στο παρόν κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με τα δύο ρεύματα οικονομικών μεταρρυθμίσεων, το πρώτο, της δεκαετίας του 1980, και μετέπειτα της δεκαετίας του 1990. Συγκεκριμένα θα δούμε σε ποιους τομείς έγιναν τα πρώτα βήματα εκσυγχρονισμού, που στόχευαν καθώς και τι τελικά επιτεύχθηκε μέσα από αυτά. Αξίζει βέβαια να σχολιάσουμε τη σχέση των δύο μεταρρυθμιστικών εγχειρημάτων και συγκεκριμένα το πώς προέκυψε το δεύτερο κύμα μεταρρυθμίσεων. Πρόκειται για φυσική εξέλιξη ή επιτακτική ανάγκη λόγω των μεταρρυθμίσεων της δεκαετίας του 1980;³⁹

3.1 Γιατί οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις ξεκίνησαν το 1978

Ο Τεγκ Σιάο-πινγκ όταν ανέλαβε τον έλεγχο της χώρας το 1978 από τους Κομμουνιστές, ήταν επιφορτισμένος με το να προβεί σε μεταρρυθμίσεις της οικονομίας προς την κατεύθυνση της οικονομίας της αγοράς. Η χώρα έχει αφήσει πίσω της την Πολιτιστική Επανάσταση (1965-1975) που της έκανε μεγάλο κακό αλλά την απελευθέρωσε από τους όποιους ιδεολογικούς περιορισμούς. Οι μεταρρυθμίσεις πάντως επιταχύνθηκαν από την προσπάθεια της κεντρικής κυβέρνησης και την επιθυμία του λαού και των κατώτερων κυβερνητικών μονάδων να βελτιώσουν τους οικονομικούς θεσμούς για δικό τους όφελος. Όπως έχουμε αναφέρει και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η δύναμη του κινεζικού λαού είναι τέτοια που κατά το παρελθόν (μετά τους πολέμους με τους Ιάπωνες) ήταν πρόθυμοι να δεχτούν ακόμα και μία καταπιεστική διακυβέρνηση εάν αυτό τους υποσχόταν ειρήνη και ένα βαθμό οικονομικής ασφάλειας.

Ο Chow(2007) υποστηρίζει ότι τέσσερις είναι οι βασικοί λόγοι που αυτός είναι ο κατάλληλος χρόνος για την έναρξη των μεταρρυθμίσεων. Πρώτον, λόγω του αντιλαϊκού χαρακτήρα της Πολιτιστικής Επανάστασης, η κυβέρνηση ήθελε να αποστασιοποιηθεί από το παλιό καθεστώς και με αλλαγές να κερδίσει την υποστήριξη του λαού.

³⁹ Πανεπιστημιακές παραδόσεις, «Οικονομία και εξωτερική πολιτική Κίνας και Ινδίας», Πανεπιστήμιο Πειραιά, ΠΜΣ στις Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές

Δεύτερον, μετά την εμπειρία του συστήματος οικονομικού σχεδιασμού και τη συνειδητοποίηση των αδυναμιών του, υπάρχει η ανάγκη για αλλαγή. Τρίτον, οι Κινέζοι πήραν το μάθημα τους από την επιτυχή οικονομική ανάπτυξη των Τεσσάρων Τίγρων της Ασίας⁴⁰, διαπιστώνοντας ότι η οικονομία της αγοράς έχει καλύτερα αποτελέσματα από το σύστημα οικονομικού σχεδιασμού. Τέλος, σύμφωνα με όλα τα παραπάνω οι Κινέζοι είναι έτοιμη για ένα τέτοιο εγχείρημα και έτοιμοι να υποστηρίξουν τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις.⁴¹

Ο Chow(2007) προσθέτει ότι οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις του 1978 ήταν κάτι το αναπόφευκτο κυρίως εξαιτίας των δύο πρώτων λόγων. Ωστόσο καταθέτει και το επείγον του πράγματος καθώς η πολιτική ηγεσία ήταν έτοιμη μετά το θάνατο του Μάο Τσε Τουγκ.⁴²

3.2 Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του 1980

Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις της Κίνας τη δεκαετία του 1980 (1978-1993) βρίσκουν στο τιμόνι του σχεδιασμού της στρατηγικής τον Ζάο Ζιγιάγκ (Zhao Ziyang). Οι μεταρρυθμίσεις ξεκίνησαν από τον αγροτικό τομέα⁴³, και η επιτυχία τους ήταν τόσο μεγάλη που άνοιξαν ουσιαστικά το δρόμο για συνέχιση των αλλαγών και σε άλλους τομείς.⁴⁴ Οι μεταρρυθμιστές επεδίωκαν να επεκτείνουν τις οικονομικές αυτές κατευθύνσεις και στις μεταρρυθμίσεις τομέων όπως η βιομηχανία και το εμπόριο επιτυγχάνοντας μάλιστα ένα πρότυπο θα λέγαμε οικονομικών μεταρρυθμίσεων που χαρακτηρίζει ολόκληρη την περίοδο 1978-1993. Μία οικονομία προσανατολισμένη στην αγορά είναι το χαρακτηριστικό της δεκαετίας του 1980.⁴⁵ Επίσημα οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις ξεκίνησαν με την απόφαση της Συνεδρίασης της Τρίτης Ολομέλειας της Κεντρική Επιτροπής του 11^{ου} Συνεδρίου του Κομμουνιστικού Κόμματος το Δεκέμβριο του 1978.⁴⁶

Οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της γεωργίας, έναν τομέα της οικονομίας στον οποίο απασχολείται το μεγαλύτερο μέρος του κινεζικού πληθυσμού, αποτελούν πρωτεργάτη

⁴⁰ Ταϊβάν, Χονγκ Κονγκ, Σιγκαπούρη, Νότιος Κορέα

⁴¹ Chow, Gregory C., 2007, ό.π, σελ.47-48

⁴² Chow, Gregory C., 2007, ό.π, σελ.48

⁴³ Ο αγροτικός πληθυσμός που είναι και η πλειοψηφία του κινεζικού πληθυσμού ήταν αρκετά παραμελημένος από το κράτος. Ο μεγάλος αυτός πληθυσμός αποτελεί κεφάλαιο για τη χώρα και αν τον εκμεταλλευτούν σωστά η κυβέρνηση μόνο κέρδος μπορεί να έχει.

⁴⁴ Naughton, Barry, ό.π, σελ.88

⁴⁵ Chow, Gregory C., 1994, "Understanding China's Economy", Singapore, World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., σελ.35

⁴⁶ Chow, Gregory C., 1994, ό.π, σελ.30

ενός ολόκληρου μεταρρυθμιστικού οικοδομήματος. Η αρχή γίνεται με την απόφαση της κυβέρνησης να μειώσει την πίεση που ασκούσε για 30 περίπου χρόνια.⁴⁷ Το μη αποδοτικό σύστημα της κομμούνας υπέστη εσωτερική αναδιοργάνωση, καθώς οι αγρότες με το σύστημα αυτό και ελλείψει ανταμοιβής, δεν είχαν κίνητρο για καταβολή μεγαλύτερης προσπάθειας στην εργασία τους. Παράλληλα, οι αγρότες ήταν αυτοί που ήξεραν καλύτερα από τους πολιτικούς και τους σχεδιαστές της ακολουθούμενης οικονομικής στρατηγικής, τι προϊόντα να καλλιεργήσουν στα εδάφη τους.⁴⁸ Σύμφωνα με το νέο σύστημα, τα αγροτικά κολεκτίβα έχουν πλέον ένα βαθμό αυτονομίας και μεγαλύτερα κίνητρα. Χαρακτηριστικό των μεταρρυθμίσεων είναι και το γεγονός ότι δόθηκαν τμήματα γης προς καλλιέργεια στα νοικοκυριά με την υποχρέωση να πληρώνουν για την ενοικίαση του εδάφους ένα ποσοστό της παραγόμενης ποσότητας προϊόντος.⁴⁹ Με το νέο σύστημα οι αγρότες ατομικά είχαν τη δική τους γη, ανεξάρτητη από τις κολεκτίβες, και μπορούσαν να πουλάνε το πλεόνασμα της παραγωγής τους στην ελεύθερη αγορά (με τιμές δηλαδή που διαμορφώνονταν από την αγορά) αφού βέβαια είχαν εκπληρώσει τη βάσει σύμβασης υποχρέωση τους να παραδώσουν ένα μερίδιο της παραγόμενης ποσότητας τους στο κράτος (με τιμές όμως που καθόριζε το κράτος). Αυτό το νέο Σύστημα Ευθύνης σε επίπεδο οικογενειακής μονάδας (Household Responsibility System), έχοντας τα χαρακτηριστικά της ιδιωτικής αγροτικής καλλιέργειας (privatization) σε μία οικονομία της αγοράς (marketization), στηριζόμενο ουσιαστικά σε ένα αγοραστικό συμβόλαιο κράτους και νοικοκυριών, απέφερε δυναμικά κίνητρα, ανάπτυξη της παραγωγής και αύξηση της αποδοτικότητας. Το αποτέλεσμα ήταν η αύξηση του κατά κεφαλήν αγροτικού εισοδήματος κατά 15% ετησίως το οποίο αποταμιευόταν σε πιστωτικούς συνεταιρισμούς και σε τραπεζικές καταθέσεις ή επενδυόταν σε νέες αγροτικές επιχειρήσεις.⁵⁰ Το Σεπτέμβριο του 1979 το πετυχημένο αυτό σύστημα σε τοπικό επίπεδο υιοθετείται ως εθνική στρατηγική.⁵¹

Μεταρρυθμίσεις στο σύστημα τιμών. Αυτό που σχεδίασαν οι τεχνοκράτες για την Κίνα, σε μια ευρύτερη προσπάθεια εκσυγχρονισμού, ήταν ένα Οικονομικό Σύστημα Διπλών Τιμών. Στο σύστημα αυτό, συνυπάρχουν τόσο ο παραδοσιακός σχεδιασμός όσο και το κανάλι της αγοράς για τη διανομή ενός αγαθού. Η συνύπαρξη αυτή των δύο μηχανισμών παραπέμπει σε ένα σύστημα τιμών που καθορίζεται από δύο περιορισμούς για τα περισσότερα αγαθά. Πρακτικά, κάθε εμπόρευμα είχε μία τιμή που οριζόταν από το κράτος και μία τιμή της αγοράς (όπου συνήθως η πρώτη ήταν

⁴⁷ Naughton, Barry, ό.π., σελ.89

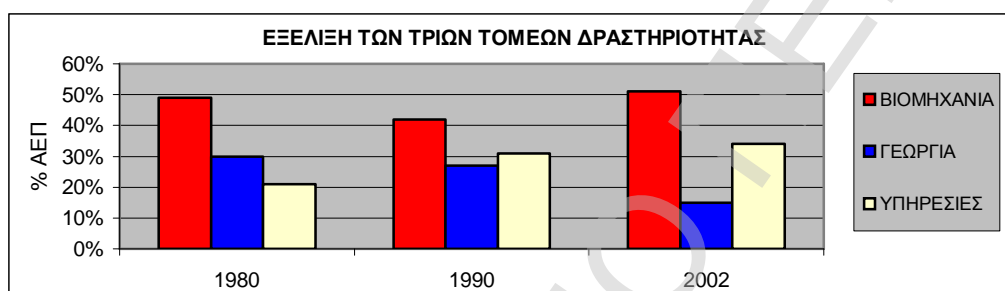
⁴⁸ Chow, Gregory C., 2007, ό.π., σελ.49

⁴⁹ Naughton, Barry, ό.π., σελ.89

⁵⁰ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, 2007, "How China Grows, Investment, Finance, and Reform", Princeton University Press, σελ.4-6

⁵¹ Chow, Gregory C., 1994, ό.π., σελ.31

χαμηλότερη από τη δεύτερη).⁵² Το σύστημα αυτό, των πιο ευέλικτων τιμών που εξισορροπούσε προσφορά και ζήτηση, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην κινεζική οικονομία.⁵³ Προκειμένου μάλιστα το σύστημα να έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα οι τεχνοκράτες υπέγραψαν ξεχωριστές συμβάσεις με όλες τις κρατικές επιχειρήσεις προσδιορίζοντας τόσο τους φόρους όσο και τη συνεισφορά τους στην τακτική σχεδιασμού βάσει ισοζυγίου υλών.⁵⁴ Με τις μεταρρυθμίσεις αυτές υπήρξε ουσιαστικά μεταφορά τόσο εξουσίας όσο και πόρων από τα χέρια της κεντρικής κυβέρνησης στους τοπικούς φορείς (αποκέντρωση δηλαδή της εξουσίας και των πόρων). Το αποτέλεσμα ήταν η μείωση των εμποδίων και η ανάπτυξη των δυνάμεων της αγοράς.⁵⁵

Διάγραμμα 3.1: Η εξέλιξη των τριών τομέων της οικονομίας ως ποσοστό του ΑΕΠ

Πηγή: Javary J.-D. Cyrille και Wang Alain, 2007, *Η νέα Κίνα, ο πλούτος είναι δόξα*, εκδόσεις Κασταλία σελ.76

Οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της βιομηχανίας, αποτυπώνουν το έντονο ενδιαφέρον της κυβέρνησης για τον τομέα της βαριάς βιομηχανίας εντάσεως κεφαλαίου, ο οποίος υποστηρίζεται παράλληλα από την ιδιωτικοποίηση και από τη μετάβαση στην οικονομία της αγοράς του αγροτικού τομέα. Η προσπάθεια αυτή της κυβέρνησης για συνεχόμενη στήριξη του τομέα της βιομηχανίας αποτυπώνεται και στο διάγραμμα 3.1, με τον τομέα της βιομηχανίας να καταγράφει σταθερά, από την αρχή των μεταρρυθμίσεων, το μισό ΑΕΠ της χώρας. Η έλλειψη συγκριτικού πλεονεκτήματος στη βαριά βιομηχανία υπαγορεύει μια στρατηγική κατευθυνόμενη από το κράτος και πρακτικά, αναμόρφωση των κρατικών επιχειρήσεων, ενέργεια που ωστόσο δεν απέδωσε.⁵⁶ Το επόμενο βήμα της κυβέρνησης ήταν το άνοιγμα της πόρτας του άλλοτε μονοπωλιακού τομέα της βιομηχανίας σε άλλους υποψηφίους (εγχώριους και ξένους) αυξάνοντας έτσι τον ανταγωνισμό.⁵⁷ Οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα αυτό ακολουθούν θα λέγαμε τα πρότυπα πάνω στα οποία έγιναν οι αντίστοιχες του γεωργικού τομέα και έτσι παρατηρούμε μια σχετική αυτονομία σχετικά με τη χρήση των κερδών, τον

⁵² Naughton, Barry, ό.π, σελ.92

⁵³ Naughton, Barry, ό.π, σελ.94

⁵⁴ Naughton, Barry, ό.π, 94

⁵⁵ Naughton, Barry, ό.π, σελ.90

⁵⁶ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π, σελ 6-11

⁵⁷ Naughton, Barry, ό.π, σελ.94

παραγωγικό σχεδιασμό, τις πωλήσεις των παραγόμενων προϊόντων, τον πειραματισμό με νέα προϊόντα και την ανάπτυξη του κεφαλαίου. Παράλληλα έχουμε υιοθέτηση των χαρακτηριστικών ενός Συστήματος Οικονομικής Ευθύνης⁵⁸ (Economic Responsibility System), μεγέθυνση του ρόλου των αγορών, οργάνωση του συστήματος διοίκησης σε τοπικό επίπεδο για επιχειρήσεις υπό τον έλεγχο των τοπικών φορέων και τέλος, ενθάρρυνση της ίδρυσης επιχειρήσεων που θα ανήκουν στις κολεκτίβες.⁵⁹ Μότο της κυβέρνησης ήταν «τόνωση του μικροοικονομικού τομέα και έλεγχος μέσω μακροοικονομικού επιπέδου».⁶⁰

Μεταρρυθμίσεις στον τομέα του εξωτερικού εμπορίου και των επενδύσεων. Πριν τις μεταρρυθμίσεις στον οικονομικό τομέα, η Κίνα ήταν κατά βάσει μία κλειστή οικονομία. Χαρακτηριστικό είναι ότι το 1978 ο συνολικός όγκος του ξένου εμπορίου(το σύνολο εισαγωγών και εξαγωγών) δεν ξεπερνά το 7% του εθνικού εισοδήματος. Η πολιτική όμως των «ανοιχτών θυρών» του Τεγκ Σιάο-πιγκ ενθάρρυνε το άνοιγμα της Κίνας σε εισαγωγές από άλλες χώρες καθώς και την προώθηση των εξαγωγών. Έτσι το 1987 ο όγκος του ξένου εμπορίου φτάνει να αντιπροσωπεύει το 25% του ΑΕΠ και το 1998 το 37%. Στον άλλο τομέα-κλειδί της πολιτικής των «ανοιχτών θυρών», αυτό των ξένων επενδύσεων, η προσπάθεια έγινε μέσω άνθισης διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών της Κίνας. Έτσι έχουμε την εμφάνιση των Οικονομικών Ζωνών, με τη Σέντσεν (Shenzhen), οικονομική ζώνη που συνορεύει με το Χονγκ Κονγκ, να είναι η πρώτη που δημιουργήθηκε το 1982. Στις ζώνες αυτές έγιναν υποδομές και οι επενδυτές μπορούσαν να δημιουργήσουν εργοστάσια επωφελούμενοι από το φθηνό και ειδικευμένο εργατικό δυναμικό που όμως πληρώνονταν σε μισθούς, προσδιορισμένους πάντα από την αγορά, διαφορετικούς από άλλες περιοχές της Κίνας ενώ παράλληλα είχαν ειδικούς φορολογικούς διαχωρισμούς.⁶¹ Η είσοδος ωστόσο των ξένων επενδυτών στην κινεζική αγορά γίνεται σε συγκεκριμένους τομείς και γεωγραφικές περιοχές.⁶² Εξαιτίας μάλιστα των ξεχωριστών οικονομικών ευκαιριών στις συγκεκριμένες περιοχές των οικονομικών ζωνών, οι κινέζοι πολίτες μπορούσαν να εισέλθουν σε αυτές μόνο με ειδική άδεια.⁶³

Συμπερασματικά να αναφέρουμε ότι ενώ η κυβέρνηση διατήρησε ως ένα σημείο το μηχανισμό του σχεδιασμού, που στο παρελθόν δεν επέδωσε καρπούς, μέσω του

⁵⁸ Κατ' αντιστοιχίαν του αγροτικού τομέα, σύμφωνα με το σύστημα αυτό, άφηναν τους διευθυντές των μικρών αρχικά δημόσιων επιχειρήσεων να αποκομίζουν όλο το κέρδος αφού πληρώσουν ένα σταθερό ενοίκιο στην κυβέρνηση. Στις μεγάλες κρατικές επιχειρήσεις η κυβέρνηση καθυστέρησε κάποια χρόνια τις μεταρρυθμίσεις.

⁵⁹ Chow, Gregory C., 1994, ό.π, σελ.31-32

⁶⁰ Chow, Gregory C., 2007, ό.π, σελ. 50-52

⁶¹ Chow, Gregory C., 2007, ό.π, σελ.54-55

⁶² Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π, σελ.14

⁶³ Chow, Gregory C., 2007, ό.π, σελ.54-55

συστήματος διπλών τιμών, η Κίνα ξεπέρασε κάθε προσδοκία και μετά τις μεταρρυθμίσεις άρχισε να αναπτύσσεται εκτός σχεδιασμού.⁶⁴ Επίσης, η τελική επιτυχία της πρώτης φάσης των μεταρρυθμίσεων στην οικονομία της Κίνας δεν ήταν πάντα εμφανής αν και ήταν συνεχής.⁶⁵ Τέλος θα πρέπει να αναφερθούμε και στην ίδρυση, σε επίπεδο Κρατικού Συμβουλίου, της Επιτροπής για την Αναδιοργάνωση του Οικονομικού Συστήματος το 1982 με σκοπό τις περαιτέρω οικονομικές μεταρρυθμίσεις, η οποία μάλιστα κατατάχθηκε στην οργάνωση του Κρατικού Συμβουλίου πάνω από την Επιτροπή Σχεδιασμού πράγμα που σηματοδοτεί τη σπουδαιότητα που δίνει η κυβέρνηση στο θέμα.⁶⁶

3.3 Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του 1990

Οι μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του 1990 προϋποθέτουν τη λήψη τριών μέτρων: την κατάργηση του συστήματος διπλών τιμών, την επανασυγκέντρωση των οικονομικών πόρων και τη μακροοικονομική αυστηρότητα. Έχοντας εγκαθιδρύσει μία στέρεη μακροοικονομική βάση με τις μεταρρυθμίσεις της προηγούμενης δεκαετίας, οι μεταρρυθμιστές επικεντρώνονται στην αναδιοργάνωση των εμπορικών και διοικητικών αρχών στους βασικούς τομείς της οικονομίας, τον τραπεζικό τομέα, το φορολογικό σύστημα, το σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης και τέλος τον εξωτερικό τομέα μέσω της συμμετοχής της χώρας στον ΠΟΕ. Τα αποτελέσματα της νέας αυτής προσπάθειας ήταν η αλλαγή πορείας από τον υπερπληθωρισμό που βασάνιζε τη χώρα προς ένα πιο σταθερό σύστημα τιμών, η μείωση του τομέα των κρατικών επιχειρήσεων, η αποδοχή ενός μετριοπαθούς αριθμού ιδιωτικοποιήσεων και η ανάδειξη μιας μεταρρυθμιστικής τάσης που θα περιελάμβανε αυτή τη φορά και αδικημένους.⁶⁷ Μία σοσιαλιστικού τύπου οικονομία της αγοράς είναι το χαρακτηριστικό της δεκαετίας του 1990.

Μεταρρυθμίσεις στο τραπεζικό σύστημα. Το 1998 η Κεντρική Τράπεζα της Κίνας (People's Bank of China) που ιδρύθηκε το 1983 και ήταν υπόχρηη τόσο της κεντρικής κυβέρνησης όσο και των τοπικών εξουσιών, αποκτά μία πιο λειτουργική οργανωτική δομή με την κατάργηση των υποκαταστημάτων στις επαρχίες και την ίδρυση εννέα τοπικών εμπορικών τραπεζών. Η Κεντρική Τράπεζα πλέον έχει ενεργό ρόλο στον καθορισμό και την υλοποίηση της νομισματικής πολιτικής της χώρας. Παράλληλα υιοθετείται μια πιο αυστηρή μακροοικονομική πολιτική σύμφωνα με την οποία οι

⁶⁴ Naughton, Barry, ό.π, σελ.92

⁶⁵ Naughton, Barry, ό.π, σελ.97

⁶⁶ Chow, Gregory C., 1994, ό.π, σελ.32

⁶⁷ Naughton, Barry, ό.π, σελ.100

κρατικές εμπορικές τράπεζες αντιμετωπίζουν περιορισμούς στον προϋπολογισμό τους και η πρόσβαση στα κυβερνητικά χρήματα για αυτές αποτελεί παρελθόν. Η συνέχεια των μεταρρυθμίσεων στον τραπεζικό τομέα περιελάμβανε τη λήψη μέτρων για το πρόβλημα της χαλαρής οικονομικής επιτήρησης και των μη εξυπηρετούμενων δανείων που απασχολούσε το σύνολο των κρατικών τραπεζών. Για την επίλυση των τελευταίων, το 1999 ιδρύονται τέσσερις εταιρείες διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων που θα αναλάμβαναν μερικά από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των τεσσάρων μεγάλων εμπορικών τραπεζών και θα ρευστοποιούσαν όσο το δυνατόν περισσότερη υπολειμματική αξία αυτών.⁶⁸ Το 1995 έχει προηγηθεί η θέσπιση νόμων που ορίζουν το πλαίσιο δράσης των εμπορικών τραπεζών (1^η Ιουλίου 1995) και της Κεντρικής Τράπεζας της Κίνας (18 Μαρτίου 1995). Ο τραπεζικός ωστόσο τομέας είναι ένα καλό παράδειγμα του κανόνα ότι οι θεσμοί δεν αλλάζουν μόνο με τη νομοθεσία.⁶⁹

Μεταρρυθμίσεις στο φορολογικό και δημοσιονομικό σύστημα. Το 1995 η κυβέρνηση προβαίνει σε μεταρρυθμίσεις του δημοσιονομικού τομέα προκειμένου να αντιστρέψει την πτωτική πορεία των δημοσίων εσόδων και να περάσει σε έναν πιο διευρυμένο φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), ο οποίος διαμορφώνεται τελικά στο 17%. Οι φόροι αυτοί έχουν μια μικρή επιβάρυνση συγκριτικά με τους αντίστοιχους του παρελθόντος ενώ είναι ενιαίοι για όλους. Το μέτρο του επαναπροσδιορισμού του φορολογικού συντελεστή αποφέρει καρπούς και έτσι μετά τις μεταρρυθμίσεις, τα φορολογικά έσοδα αποκτούν εκ νέου ικανοποιητικά επίπεδα. Οι μεταρρυθμίσεις όμως στο δημοσιονομικό τομέα είχαν στο επίκεντρο τους και τη σχέση της κεντρικής κυβέρνησης με την τοπική αυτοδιοίκηση των επαρχιών η οποία μπήκε σε πιο στέρεη βάση μετά και τον επαναπροσδιορισμό του μεριδίου των φορολογικών εσόδων που προορίζονταν για τις τοπικές αρχές.⁷⁰

Μεταρρυθμίσεις στο σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης. Η Κίνα πέραν των μεταρρυθμίσεων που έκανε στους τομείς της οικονομίας της που περιγράψαμε παραπάνω, με μεταρρυθμίσεις στο σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 άρχισε να βαδίζει προς την κατεύθυνση ενός πιο κανονιστικού κράτους. Μέσω του Νόμου περί εταιρειών η κυβέρνηση στόχευε στην αναδιοργάνωση των κρατικών επιχειρήσεων σε εταιρείες περιορισμένης ευθύνης με σαφείς θεσμούς εταιρικής διακυβέρνησης. Η συστηματική αναδιοργάνωση της εταιρικής διακυβέρνησης, αλλά στην ουσία ολόκληρου του δημόσιου τομέα, συνδέθηκε και με την

⁶⁸ Naughton, Barry, ό.π., σελ.103-104

⁶⁹ Chow, Gregory C., 2007, ό.π., σελ.54

⁷⁰ Naughton, Barry, ό.π., σελ.103

καταγραφή κάποιων κρατικών εταιρειών στο χρηματιστήριο της Κίνας. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την αλλαγή της δομής των μεγάλων κρατικών εταιριών και τη δημιουργία του αιτήματος για κυβερνητικό συντονισμό, κάτι που στο παρελθόν δεν ήταν ορατό.⁷¹

Μεταρρυθμίσεις στον εξωτερικό τομέα. Στα τέλη του 1993 υπήρξαν εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις στον τομέα του εξωτερικού εμπορίου της Κίνας. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων αυτών ενοποιήθηκε το καθεστώς ξένου συναλλάγματος της Κίνας, έγινε υποτίμηση του νομίσματος της χώρας και εξασφαλίστηκε η μετατρεψιμότητα των τρεχουσών συναλλαγών.⁷² Οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα του εξωτερικού εμπορίου αποτελούν σημαντικό συστατικό στην ανάπτυξη και του μη κρατικού τομέα και ιδιαίτερα στη βιομηχανία που έχει αποκτήσει ισχυρό συγκριτικό πλεονέκτημα στα βιομηχανικά προϊόντα εντάσεως εργασίας. Η φιλελευθεροποίηση των καθεστώτων εξωτερικού εμπορίου και επενδύσεων προχώρησε σταδιακά αντικαθιστώντας σταδιακά τους διοικητικούς ελέγχους στις εισαγωγές και εξαγωγές με δασμούς και ποσοτώσεις και αργότερα με μείωση των δασμών και κατάργηση των ποσοτώσεων. Παράλληλα το μονοπώλιο των κρατικών εταιρειών καταργείται σε όλες πλην ελαχίστων εξαιρέσεων κατηγορίες προϊόντων.⁷³ Το ενδιαφέρον της κυβέρνησης για τις κρατικές επιχειρήσεις είχε ως αποτέλεσμα την ενθάρρυνση των ξένων άμεσων επενδύσεων (ΞΑΕ) σε βιομηχανίες εντάσεως εργασίας προσανατολισμένες στις εξαγωγές. Η άνθιση ωστόσο του τομέα των επενδύσεων δεν περιελάμβανε στα σχέδια και τις ιδιωτικές εταιρίες των οποίων οι επενδυτικές ευκαιρίες περιορίζονταν από την έλλειψη πρόσβασης σε πιστώσεις και από το ασαφές νομικό καθεστώς.⁷⁴

Όλες αυτές οι μεταρρυθμίσεις στον ευρύτερο εξωτερικό τομέα της χώρας, οι οποίες συνδυάστηκαν με την όλη διαδικασία διαπραγματεύσεων και συμβιβασμών⁷⁵, αποτέλεσαν ένα καλό βήμα για την είσοδο της Κίνας στον ΠΟΕ, κάτι που θα εξετάσουμε στη συνέχεια της εργασίας (κεφάλαιο 6).⁷⁶

⁷¹ Naughton, Barry, ό.π., σελ.104

⁷² Naughton, Barry, ό.π., σελ.104

⁷³ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π., σελ.13

⁷⁴ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π., σελ.15

⁷⁵ Για την είσοδο της χώρας στον ΠΟΕ εκτός από τις μεταρρυθμίσεις της οποίες ούτως ή άλλως έκανε η Κίνα στο οικονομικό της σύστημα επιτακτική ήταν η ανάγκη για ένα περαιτέρω βαθμό «ανοίγματος» της κινεζικής οικονομίας στις διεθνείς αγορές καθώς και στο βαθμό που τα ξένα αγαθά και εταιρείες μπορούσαν να ανταγωνιστούν εντός του κινεζικού συστήματος.

⁷⁶ Naughton, Barry, ό.π., σελ.104

3.4 Που οφείλεται η επιτυχία των οικονομικών μεταρρυθμίσεων

Χωρίς καμία αμφιβολία η Κίνα έχει σημειώσει ιλιγγιώδη οικονομική ανάπτυξη από τότε που ξεκίνησαν οι μεταρρυθμίσεις οι οποίες ωστόσο εξελίχθηκαν με αργό ρυθμό. Ο αργός αυτός ρυθμός ήταν επιτακτικός για την εξασφάλιση της υποστήριξης λαού και πολιτικής ηγεσίας, το σχεδιασμό των σωστών μεταρρυθμίσεων, τον εκσυγχρονισμό των υπάρχοντων θεσμών, την προσαρμογή παραγωγών και καταναλωτών στον ανταγωνισμό των αγορών και τέλος, για να δώσει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις να αναπτυχθούν έτσι όπως θα γινόταν και σε άλλες οικονομίες της αγοράς.⁷⁷ Ο Chow (2007) συγκαταλέγει στους λόγους της επιτυχίας των οικονομικών μεταρρυθμίσεων τη ρεαλιστική προσέγγιση του θέματος εκ μέρους των ανθρώπων που ασχολήθηκαν με τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και τη μη υποταγή τους σε ιδεολογικούς περιορισμούς. Παράλληλα ο σχεδιασμός των οικονομικών θεσμών έγινε κατόπιν πειραματισμού και όχι ακολουθώντας ένα πρόγραμμα σχεδιασμού γεγονός που δικαιολογεί τη σταδιακή και όχι απότομη εξέλιξη των πραγμάτων. Αναφέραμε νωρίτερα ότι η έναρξη των μεταρρυθμίσεων το 1978 ήταν η καλύτερη περίοδος καθώς οι πολίτες ήταν έτοιμοι να υποστηρίξουν ένα τέτοιο εγχείρημα. Η επιτυχία λοιπόν των μεταρρυθμίσεων οφείλεται και σε αυτή τη διάθεση υποστήριξης η οποία προήλθε τόσο από τους πολίτες όσο και από τους κυβερνητικούς υπαλλήλους που είχαν την εμπειρία του αποτυχημένου συστήματος οικονομικού σχεδιασμού. Καμία όμως μεταρρυθμιστική προσπάθεια δεν μπορεί να πετύχει χωρίς πολιτική σταθερότητα. Κατά τη διάρκεια των μεταρρυθμίσεων το Κομμουνιστικό Κόμμα ήταν αυτό που βρισκόταν στην εξουσία και ήταν έτοιμο να ηγηθεί. Τέλος, θα πρέπει να δείξουμε ιδιαίτερη μνεία στην επιδεξιότητα των ηγετών και ιδιαίτερα του Τεγκ Σιαο-πιγκ.⁷⁸

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Javary J.-D. Cyrille & Wang Alain, 2007, *“Η νέα Κίνα, ο πλούτος είναι δόξα”*, εκδόσεις Κασταλία

Chow, Gregory C., 1994, *“Understanding China’s Economy”*, Singapore, World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd.

⁷⁷ Chow, Gregory C., 1994, ό.π, σελ.38

⁷⁸ Chow, Gregory C., 2007, ό.π, σελ.60-65

Chow, Gregory C., 2007, "*China's Economic Transformation*", Β' Έκδοση, Blackwell Publishing Ltd

Naughton, Barry, 2007, "*The Chinese Economy, Transitions and Growth*", Massachusetts Institute of Technology Press

Reynolds, Bruce L., 1988, "*Chinese Economic Reform, How Far, How Fast?*", Academic Press Inc.

Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, 2007, "*How China Grows, Investment, Finance, and Reform*", Princeton University Press

Chow, Gregory C., 1993, "How and why China succeeded in her economic reform", China Economic Review, Vol.4, No.2, pp.117-128

Rawski, Thomas G., 1997, "China's state enterprise reform – an overseas perspective", China Economic Review, Vol.1, No.1, pp.9-21

http://www.china.org.cn/china/China_Q&A/node_7041655.htm

Κεφάλαιο 4: ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Η διάκριση μεταξύ αστικής και αγροτικής κοινωνίας είναι ιδιαίτερα σύνηθες φαινόμενο στην Κίνα, με το χάσμα μάλιστα να είναι ασυνήθιστα μεγάλο. Από το 1950 ήδη, εκτεταμένα διοικητικά εμπόδια με οικονομική προέλευση και συνέπειες, τέθηκαν σε ισχύ, στο πλαίσιο της Κατευθυνόμενης Οικονομίας και διαίρεσαν τον πληθυσμό σε δύο κοινωνικές τάξεις. Για 50 χρόνια οι αστικές και οι αγροτικές περιοχές είχαν διαφορετικές διοικητικές δομές και διαφορετικό σύστημα ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων. Έτσι η Κίνα είχε δύο διαφορετικούς τύπους «ταυτότητας» την αστική και την αγροτική η οποία ουσιαστικά προσδιόριζε τον τόπο γέννησης και κατοικίας κάθε ανθρώπου. Οι κάτοικοι των αγροτικών περιοχών είχαν λιγότερα δικαιώματα από τους κατοίκους των αστικών περιοχών και σπάνια κάποιος μπορούσε να αποκτήσει την «ταυτότητα» των δεύτερων. Η διαφορά μάλιστα είναι τόσο μεγάλη που μοιάζουν σαν δυο κόσμοι με διαφορετικές τεχνολογίες, διαφορετική οργάνωση και άλλο επίπεδο διαβίωσης. Οι διαφορές αυτές έχουν διαφυλαχθεί μέχρι και τη δεκαετία του 1990 με αυστηρούς ελέγχους στην κινητικότητα του πληθυσμού μεταξύ των δύο περιοχών. Αρκετά χρόνια τώρα, η μαζική μετανάστευση από τις αγροτικές στις αστικές περιοχές, που έχει ουσιαστικά αναμορφώσει την κινεζική κοινωνία, διέλυσε το τοίχος που υπήρχε χωρίς όμως να εξαλειφθεί ακόμα στο έπακρο.

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε τη φύση των διοικητικών δομών των δύο περιοχών και το καθεστώς των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων των δύο οικονομιών. Τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα είναι αυτά που διαμορφώνουν τα κίνητρα για κάθε κοινωνία και συνεπώς διαμορφώνουν την οικονομική της ανάπτυξη και τη μετάβαση της στην οικονομία της αγοράς. Τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα και το καθεστώς διακυβέρνησης της Κίνας είναι έξω από τα συνηθισμένα ενώ διαφέρουν μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών. Ο θεσμικός διαχωρισμός μεταξύ αστών και αγροτών ολοκληρώνεται με τα εμπόδια στην κινητικότητα του πληθυσμού μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών και τα διαφορετικά είδη «ταυτότητας». Μέρος της οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας αποτελεί και η αστικοποίηση της, μόνο που στην Κίνα έχει δημιουργηθεί ένα διαστρεβλωμένο και ασυνήθιστο πρότυπο αστικής ανάπτυξης μέσα από τις ακραίες πολιτικές που ακολουθεί η χώρα.

4.1 Η διάκριση μεταξύ αστικού και αγροτικού συστήματος

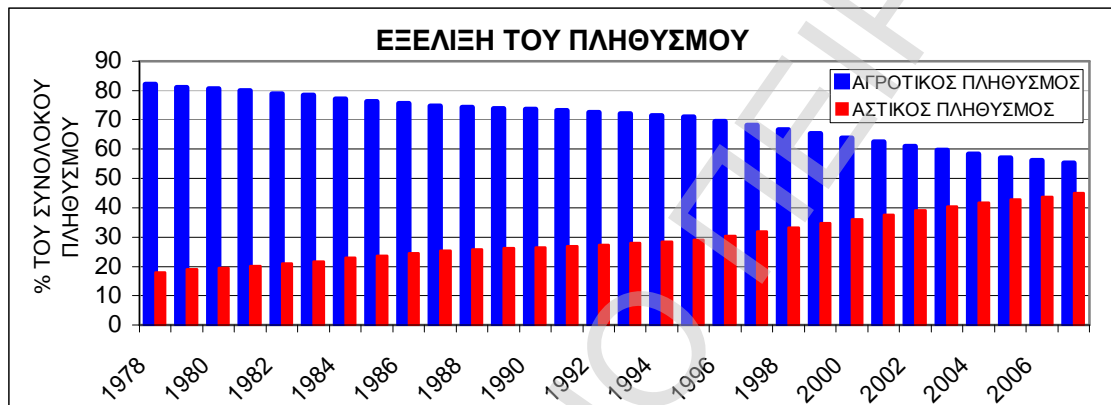
Ο διαχωρισμός μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών έχει τις ρίζες του στη σοσιαλιστική εποχή (1949-1978) όταν η «ταυτότητα» του καθενός ήταν στενά συνδεδεμένη με το που εργάζεται. Οι κάτοικοι των αστικών περιοχών οργανώνονταν μέσα από τις μονάδες εργασίας τους, τα γνωστά danwei. Στις αγροτικές περιοχές τα πράγματα ήταν κάπως διαφορετικά. Συγκεκριμένα, η ιδιωτική περιουσία από το 1955 ήταν περιουσία υπαγόμενη στις κολεκτίβες στις οποίες είχαν γίνει μέλη οι κάτοικοι και μέσω αυτών είχαν πρόσβαση στη γη. Δεν υπήρχαν μηχανισμοί αναδιανομής των πόρων στις κολεκτίβες, ούτε μέτρα ή δικαιώματα που να απευθύνονται στους πολίτες των αγροτικών περιοχών. Οι κολεκτίβες δεν είχαν κανένα δικαίωμα στους εθνικούς πόρους. Οι αγρότες ήταν σαφώς φτωχότεροι και δεν είχαν σύνολο κοινωνικών θεσμών εφάμιλλο των αστών ενώ τα διαφορετικά διοικητικά συστήματα αποτελούσαν εργαλείο στα χέρια της κυβέρνησης για την προώθηση της σοσιαλιστική στρατηγική της εκβιομηχάνισης.⁷⁹

Το αγροτικό σύστημα εξήγαγε χαμηλού κόστους τρόφιμα και ίνες υφαντουργίας ενώ οι κολεκτίβες ήταν αυτές που διαχειρίζονταν το εργατικό δυναμικό και μετέφεραν τα παραγόμενα προϊόντα τους στην κυβέρνηση. Στις αστικές περιοχές, από την άλλη, οι μονάδες εργασίας λάμβαναν τις κυβερνητικές επενδύσεις και οι εργάτες τους αποτελούσαν εμπροσθοφυλακή του σοσιαλισμού. Έτσι το διπλό αυτό σύστημα έδινε στην κυβέρνηση το δικαίωμα να αποσπά πόρους που στη συνέχεια κατηύθυνε για την εξυπηρέτηση του οράματος της εκβιομηχάνισης. Παράλληλα η κυβέρνηση, στο ευρύτερο πλαίσιο ελέγχου που ασκούσε στο σύνολο των τομέων της οικονομίας, αγόραζε χαμηλού κόστους αγροτικά προϊόντα έτσι ώστε να κρατά τους μισθούς χαμηλά και τα κρατικά εργοστάσια επικερδή. Από το 1955 στον αστικό πληθυσμό άρχισε η διανομή τροφίμων «με το δελτίο» γεγονός που κατέστησε τη γεωργία μια απασχόληση με χαμηλό κέρδος. Τα πρώτα χρόνια του «Άλματος προς τα Εμπρός» (Great Leap Forward) πολλοί αγρότες μετανάστευσαν σε πόλεις για να απασχοληθούν σε εργοστάσια με καλύτερες αμοιβές ενώ στα χρόνια που ακολούθησαν όλα άλλαξαν και ένας καταστροφικός λιμός χτύπησε για ακόμα μία φορά τον αγροτικό, για να είμαστε ακριβείς, πληθυσμό της χώρας. Μετά το 1961 αρχίζει η επιστροφή όσων νωρίτερα είχαν μεταναστεύσει στις περιοχές τους ενώ με το Σύστημα Δήλωσης Τόπου Κατοικίας (Household Registration) περιορίστηκαν οι μετακινήσεις, καθώς η μετακίνηση των

⁷⁹ Naughton, Barry, ό.π., σελ.114-115

πολιτών σε αστική περιοχή προϋπέθετε την απόκτηση άδειας (hukou), κατάσταση που ομαλοποιήθηκε μετά τις μεταρρυθμίσεις του 1980.⁸⁰

Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 4.1, από το 1978 που η αντιστοιχία ήταν ένας αστός προς τέσσερις αγρότες, σήμερα μιλάμε για μια απόκλιση μόλις 5% μεταξύ του πληθυσμού των αστικών και αγροτικών περιοχών ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού.

Διάγραμμα 4.1: Η εξέλιξη αγροτικού και αστικού πληθυσμού ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού, 1978-2008

Πηγή: http://irps.ucsd.edu/Chinese_economy

4.2 Το αστικό οικονομικό σύστημα

Μέχρι και τα μέσα του 1990 η ζωή στις πόλεις κυριαρχούνταν από τις μονάδες εργασίας (danwei) και από τις άδειες παραμονής σε αυτές (hukou) που εξασφάλιζαν στον κάτοχο τους τη συμμετοχή στις μονάδες εργασίας και κατά συνέπεια το δικαίωμα στην εργασία. Παράλληλα απολάμβαναν οφέλη όπως ασφάλεια, χαμηλότερες τιμές στα τρόφιμα και τις υπηρεσίες, υγειονομική περίθαλψη, σύνταξη, εκπαίδευση για τα παιδιά τους και φθηνή στέγαση παρεχόμενη από τις μονάδες εργασίας. Οι μονάδες εργασίας ήταν ουσιαστικά ένας μικρόκοσμος της αστικής κοινωνίας μέσα στον οποίο τα άτομα γεννιόντουσαν, ζούσαν, δούλευαν και πέθαιναν.

Οι αστικές περιοχές ανήκαν και διοικούνταν από το κράτος. Η ιδιοκτησία της περιοχής ήταν ενσωματωμένη σε ένα ιεραρχικό σύστημα κρατικής ιδιοκτησίας καθώς κατά τη διάρκεια του 1950 τα εδάφη τους κρατικοποιήθηκαν. Πολλές από τις επονομαζόμενες κρατικές επιχειρήσεις δεν διοικούνταν από την εθνική κυβέρνηση. Μετά την ανάπτυξη

⁸⁰ Naughton, Barry, ό.π., σελ.115

μικρής κλίμακας επιχειρήσεις και καθώς η κυβέρνηση δεν μπορούσε να επιβλέπει τα περιουσιακά τους στοιχεία, οι τοπικές διοικήσεις είχαν εξουσιοδοτηθεί από την κυβέρνηση να αναλάβουν τη διοίκηση των κρατικών επιχειρήσεων με την ιδιοκτησία αυτών να διατηρείται σταθερά από την εθνική κυβέρνηση. Η επιτυχής προσπάθεια αποκέντρωσης στις αρχές του 1970 δημιούργησε ένα de facto δικαίωμα ιδιοκτησίας στην τοπική αυτοδιοίκηση. Οι τοπικές αρχές με τον καθημερινό τους έλεγχο επί των διαδικασιών λήψης αποφάσεων, είχαν αναπτύξει σημαντική εξουσία αναφορικά με τις ταμειακές ροές και τη χρήση της γης και άλλων περιουσιακών στοιχείων, δικαιώματα για τα οποία η εθνική κυβέρνηση τους είχε εξουσιοδοτήσει δρώντας ως αντιπρόσωποι της κεντρική κυβέρνησης και του Κομμουνιστικού Κόμματος. Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις του 1980 συνίστατο σε επαναλαμβανόμενες προσεκτικές διαπραγματεύσεις για τις διαχωριστικές γραμμές της εξουσίας στο πλαίσιο της κρατικής ιεραρχίας. Σε αυτό το ιεραρχικό περιβάλλον αναπτύχθηκαν και οι αγορές που ήταν εγκατεστημένες στις αστικές περιοχές. Η γη των αστικών περιοχών ανήκει στο κράτος μέχρι και σήμερα ενώ από το 1990 αναπτύχθηκε το σύστημα πώλησης δικαιωμάτων χρήσης γης για 50 χρόνια.⁸¹

4.3 Το αγροτικό οικονομικό σύστημα

Το εθνικό ιεραρχικό σύστημα κρατικής ιδιοκτησίας που ίσχυε στις αστικές περιοχές δεν εφαρμόστηκε ποτέ στις αγροτικές περιοχές. Ωστόσο διατηρείται και εδώ η κυβερνητική ιεραρχία. Οι αγροτικές περιοχές που ήταν οργανωμένες σε αγροτικά κολεκτίβα (θεωρητικά αυτόνομες οργανώσεις που δεν αποτελούν μέρος της κυβερνητικής ιεραρχίας) οργανώνονταν σε τοπικά σύνολα με κυρίως οικονομική λειτουργία που ωστόσο υποτασσόταν σε πολιτικό έλεγχο και ήταν σαφώς αδικημένες συγκριτικά με τις αντίστοιχες των πόλεων. Η συμμετοχή στις –κατώτερου επιπέδου- κολεκτίβες δεν έδινε κανένα δικαίωμα πρόσβασης σε κυβερνητικές υπηρεσίες. Οι αγροτικές κολεκτίβες δεν έχουν τους οικονομικούς πόρους για να επιδοτήσουν ένα ευρύ φάσμα αγαθών και υπηρεσιών με αποτέλεσμα οι πολίτες να αναγκάζονται να πληρώνουν το πλήρες κόστος των δημοσίων υπηρεσιών που λάμβαναν.⁸²

Σε γενικές γραμμές οι αγροτικές κολεκτίβες ήταν αυτές που κατείχαν τόσο τη γη όσο και τις μη γεωργικές αγροτικές επιχειρήσεις. Τα αγροτικά νοικοκυριά που ουσιαστικά μίσθωναν τα σπίτια τους, είχαν πρόσβαση στη γη μέσα από τις κολεκτίβες. Κατά τη

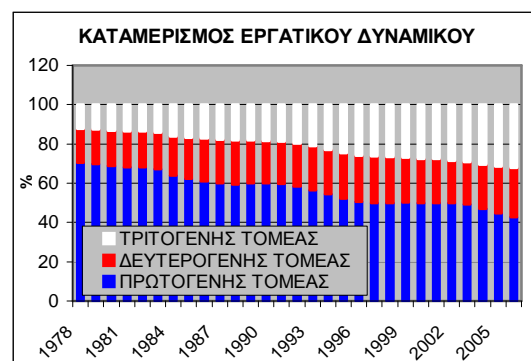
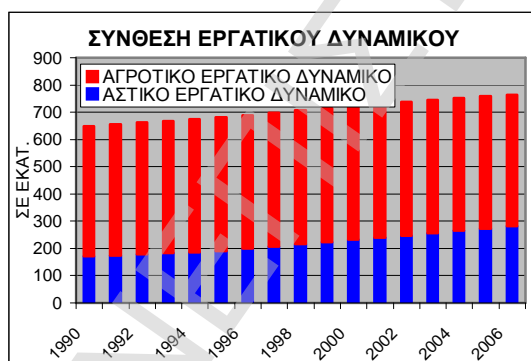
⁸¹ Naughton, Barry, ό.π., σελ.118

⁸² Naughton, Barry, ό.π., σελ.119

διάρκεια των μεταρρυθμίσεων στον αγροτικό τομέα (1978-1985) η γη μοιράστηκε στα άτομα των νοικοκυριών προς καλλιέργεια με συμβόλαιο για 50 χρόνια με την ιδιοκτησία της να παραμένει στις κολεκτίβες. Η διευρυμένη πλέον βιομηχανική και εμπορική χρήση της γης σε συνδυασμό με την επίσημη ιδιοκτησία της από τις κολεκτίβες, δημιουργεί προβλήματα καθώς δεν είναι οι πολίτες αυτοί που αποφασίζουν την ενοικίαση ή πώληση της γης τους αλλά οι δημόσιοι υπάλληλοι κατά τη δική τους βούληση. Τα ασαφή ιδιοκτησιακά δικαιώματα επηρεάζουν και τις μη γεωργικές αγροτικές επιχειρήσεις.⁸³

4.4 Το χάσμα μεταξύ αστών και αγροτών σήμερα

Κατά την μετάβαση στην οικονομία της αγοράς δηλαδή μετά το 1978, τόσο το σύστημα της αστικής όσο και το σύστημα της αγροτικής οικονομίας άλλαξαν. Συγκεκριμένα, εξαλείφθηκαν οι γεωργικές κολεκτίβες και το σύστημα μόνιμης εργασίας που επικρατούσε ως τότε στις αστικές περιοχές ενώ μειώθηκε η σημασία των αστικών μονάδων εργασίας. Το σύστημα της αστικής οικονομίας ήταν πιο δύσκολο να αλλάξει καθώς οι κοινωνικές υπηρεσίες όχι μόνο παρέχονταν μέσα από τις μονάδες εργασίας αλλά παράλληλα διασφαλιζόταν από ένα σαφές σύστημα παροχών. Το όφελος που αποκόμιζαν οι πολίτες των αστικών περιοχών ήταν από την ιδιωτικοποίηση και την εμπορευματοποίηση της αστικής στέγασης.⁸⁴

Διάγραμμα 4.2 & 4.3: Σύνθεση του εργατικού δυναμικού & καταμερισμός του εργατικού δυναμικού στους παραγωγικούς τομείς

Πηγή: http://irps.ucsd.edu/Chinese_economy

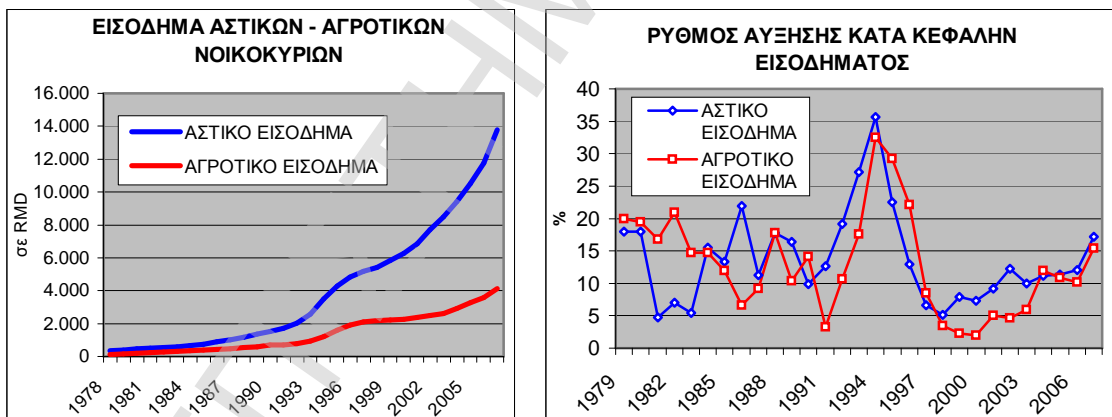
Η σύνθεση του εργατικού δυναμικού όπως αυτή απεικονίζεται στο διάγραμμα 4.2 κάνει απόλυτα κατανοητή τη δύναμη του κινεζικού λαού. Συγκεκριμένα, το εργατικό δυναμικό

⁸³ Naughton, Barry, ό.π., σελ.119-120

⁸⁴ Naughton, Barry, ό.π., σελ.122

που απασχολείται στις αγροτικές περιοχές από το 1990 μέχρι και σήμερα ανέρχεται σταθερά στα 480 εκατομμύρια ενώ το αντίστοιχο μέγεθος για τις πόλεις παρουσιάζει μία αυξητική πορεία από 170 εκατομμύρια που ήταν το 1990 σε 290 εκατομμύρια 15 μόλις χρόνια μετά. Η κυριαρχία των επιχειρήσεων κρατικής ιδιοκτησίας όπως έχουμε αναφέρει και νωρίτερα, είναι εξίσου εμφανής τόσο στις αγροτικές όσο και στις αστικές περιοχές αν μελετήσουμε τη σύνθεση του αγροτικού και αστικού εργατικού δυναμικού.

Δυστυχώς κατά τη διάρκεια ανάπτυξης της χώρας το χάσμα μεταξύ αστών και αγροτών μεγάλωσε. Οι κάτοικοι των αγροτικών περιοχών είναι χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου από αυτούς των αστικών περιοχών, οι περιοχές τους απολαμβάνουν λιγότερα κρατικά κεφάλαια και αντιμετωπίζουν τις επιπτώσεις των απομακρυσμένων και ατελών αγορών πολλών απαραίτητους πόρους. Παράλληλα τα εισοδήματα τους εξακολουθούν να έχουν το ίδιο χάσμα όπως και στο παρελθόν. Όπως φαίνεται και στα διαγράμματα 4.4 και 4.5 μπορεί το αστικό εισόδημα να είναι σταθερά τριπλάσιο του αγροτικού αλλά από το 1978 που ξεκίνησαν οι μεταρρυθμίσεις και η ανάπτυξη της χώρας, το εισόδημα των πολιτών της έχει πολλαπλασιαστεί σχεδόν σαράντα φορές για τον αστικό πληθυσμό και τριάντα για τον αγροτικό σε ένα διάστημα μόλις τριάντα χρόνων.

Διάγραμμα 4.4 & 4.5: Το εισόδημα των νοικοκυριών και ο ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος
 Πηγή: http://irps.ucsd.edu/Chinese_economy

Σήμερα το πιο σημαντικό εμπόδιο που χωρίζει τις δυο κοινωνικές τάξεις στην Κίνα είναι το σύστημα δήλωσης τόπου κατοικίας των νοικοκυριών καθώς η καταγραφή γίνεται τόσο για μια συγκεκριμένη τοποθεσία όσο και για συγκεκριμένη κοινωνική θέση και άρα «ταυτότητα» (του αστού ή αγρότη) η οποία κληρονομείται από τους γονείς στα παιδιά και είναι σχεδόν αδύνατον να αλλάξει. Ακόμα και σήμερα μόνο όσοι διαθέτουν σχετική άδεια παραμονής μπορούν να διαμένουν μόνιμα σε αστικές περιοχές ενώ η απόκτηση της σχετικής άδειας μπορεί πλέον να γίνει με διάφορους τρόπους ένας εκ των οποίων

είναι η «μετανάστευση» δηλαδή η μετακίνηση του πληθυσμού στο εσωτερικό της Κίνας. Καθώς όμως αναπτύσσονται τοπικά κέντρα καθοδηγούμενα από πόλεις που προσανατολίζονται στην εξαγωγή των προϊόντων τους, υπάρχει όσο ποτέ άλλοτε η ανάγκη εργατικού δυναμικού που μπορεί να καλυφθεί από εσωτερική μετανάστευση. Για την εξυπηρέτηση του σκοπού αυτού στα τέλη του 2004 πολλές επαρχίες ανακοίνωσαν ότι θα υιοθετήσουν ένα νέο σύστημα δήλωσης τόπου κατοικίας που τελικά θα έβαζε ένα τέλος στη διάκριση μεταξύ αστικών και αγροτικών αδειών.⁸⁵

4.5 Εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση

Ουσιώδες μέρος της διαδικασίας ανάπτυξης αποτελεί η αστικοποίηση. Καθώς αναπτύσσεται μια χώρα, το εργατικό δυναμικό μετακινούμενο από τον τομέα της γεωργίας στους τομείς της βιομηχανίας και των υπηρεσιών είναι πιο αποδοτικό όντας συγκεντρωμένο στις πόλεις παρά διάσπαρτο στις αγροτικές περιοχές. Η Κίνα στην παρούσα φάση βρίσκεται στο μέσον μιας περιόδου που χαρακτηρίζεται από ραγδαία αστικοποίηση, ο ρυθμός της οποίας είναι αντίστοιχου επιπέδου με των αναπτυσσόμενων χωρών. Τα τελευταία 30 χρόνια η διαδικασία αστικοποίησης πραγματοποιείται σε ιδιαίτερα διευρυμένη βάση. Η μετανάστευση προς τις μεγάλες πόλεις της χώρας έχει αρχίσει εκ νέου, οι πόλεις εξαπλώνονται στην ύπαιθρο και νέες αστικές αποικίες αναπτύσσονται σε περιοχές που νωρίτερα ήταν αγροτικές. Τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των πολιτών που έχουν άδεια παραμονής σε αστικές περιοχές έχει αυξηθεί σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με την αύξηση του αριθμού του αστικού πληθυσμού. Η συνέχιση της γρήγορης αστικοποίησης της Κίνας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πόσο αποτελεσματικά κινείται η χώρα στη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ αστών και αγροτών.⁸⁶

Η διαδικασία μετανάστευσης από τις αγροτικές στις αστικές περιοχές απαιτεί πρόσβαση σε αγαθά όπως η γνώση, η στέγαση και οι κοινωνικές υπηρεσίες πράγματα δηλαδή που πρέπει να προσφερθούν μιας και η Κίνα έχει όσο ποτέ άλλοτε την ανάγκη εσωτερικής μετανάστευσης. Όταν τις δεκαετίες του 1960 και 1970 σταμάτησε η εσωτερική μετανάστευση όχι μόνο υπήρξε πάγωμα των μισθών των εργαζομένων στις αστικές περιοχές αλλά και διεύρυνση του χάσματος στις αμοιβές των εργαζομένων στις αστικές και αγροτικές περιοχές.

⁸⁵ Naughton, Barry, ό.π, σελ.124-125

⁸⁶ Naughton, Barry, ό.π, σελ.126

Κατά τη διαδικασία ανάπτυξης της χώρας το χάσμα μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών, αλλά ουσιαστικά το χάσμα μεταξύ της θέσης αυτών στην κοινωνία, αναπόφευκτα μεγάλωσε. Το 2003 το Κεντρικό Συμβούλιο του Κράτους ανέπτυξε πολιτικές για το αγροτικό εισόδημα⁸⁷. Δυο χρόνια αργότερα καταργήθηκαν οι γεωργικοί φόροι και αναπτύχθηκε η Πολιτική Πληροφόρησης (Sunshine Policy) για προστασία των μελλοντικών μεταναστών.⁸⁸

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Naughton, Barry, 2007, *“The Chinese Economy, Transitions and Growth”*, Massachusetts Institute of Technology Press

Yao, Shujie, Zhang, Zongyi & Hanmer Lucia, 2004, “Growing inequality in China”, *China Economic Review*, Vol.15, pp.145-163

http://www.china.org.cn/china/China_Q&A/node_7041655.htm

⁸⁷ CENTRAL STATE COUNCIL Document N1,2003

⁸⁸ Naughton, Barry, ό.π, σελ.134

Κεφάλαιο 5: Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

Αναφερόμενοι στην οικονομία της Κίνας των τελευταίων χρόνων όλοι μιλάνε για ένα θαύμα που συντελείται από την εποχή των πρώτων μεταρρυθμίσεων του 1978 μέχρι και σήμερα. Το θαύμα αυτό αποτυπώνεται, μέσω των μακροοικονομικών δεικτών, στους περισσότερους τομείς της οικονομίας. Από την ιλιγγιώδη ταχύτητα με την οποία αναπτύσσεται το ΑΕΠ της χώρας και την αντίστοιχη θετική πορεία του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, δείγμα βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας, μέχρι το επίπεδο του πληθωρισμού και την εξαιρετική πορεία των επενδύσεων, τα οποία ανταγωνίζονται τους αντίστοιχους δείκτες ανεπτυγμένων χωρών, και τα οποία αποτελούν κύρια πηγή άνθησης της Κίνας των τελευταίων ετών, τα στοιχεία καταδεικνύουν την τεράστια ανάπτυξη της χώρας μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Από την άλλη μεριά, η κακή εικόνα του δημοσιονομικού ισοζυγίου και το συνεχώς αυξανόμενο δημόσιο χρέος, στην πλειοψηφία του εσωτερικό, κάνουν κάποιους να μιλούν για αδυναμία του κινεζικού εγχειρήματος να διατηρήσει την ανάπτυξη του.

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε βασικούς οικονομικούς δείκτες από την αρχή των πρώτων μεταρρυθμίσεων του 1978 μέχρι και σήμερα προσπαθώντας όχι απλά να ποσοτικοποιήσουμε την ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας αλλά να δούμε τον αντίκτυπο των μεταρρυθμίσεων, που περιγράφηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο, στους διάφορους τομείς της, όπως αποτυπώνεται στους δείκτες. Η οικονομική ανάπτυξη της Κίνας είναι θα λέγαμε ιδιαίτερη σε σύγκριση με την οικονομική ανάπτυξη άλλων χωρών καθώς η Κίνα έχει επιτύχει πιο γρήγορη μεγέθυνση, επικεντρώνεται στη βιομηχανική παραγωγή και πραγματοποιεί περισσότερες επενδύσεις σε σχέση με άλλες χώρες.⁸⁹

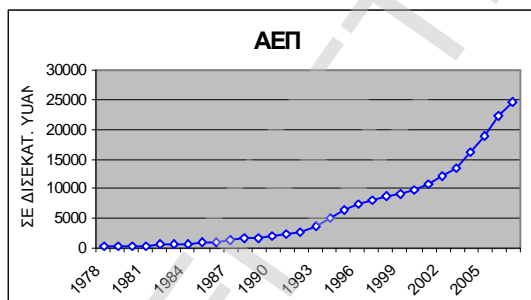
Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθούμε στην αξιοπιστία των στατιστικών δεδομένων για την οποία γίνεται πολύς λόγος. Τα επίσημα στατιστικά δεδομένα, που χρησιμοποιούνται και στην παρούσα μελέτη, αποτελούν προϊόν ανάλυσης κυβερνητικών στατιστικολόγων και το μονοπώλιο της εθνικής στατιστικής υπηρεσίας (National Bureau of Statistics) μας προβληματίζει για το ενδεχόμενο μερικής διαστρέβλωσης των αποτελεσμάτων. Παράλληλα η Κίνα είναι μία αναπτυσσόμενη οικονομία σε μετάβαση, γεγονός που από μόνο του δημιουργεί ένα πρόβλημα στην

⁸⁹ Naughton, Barry, ό.π., σελ. 140

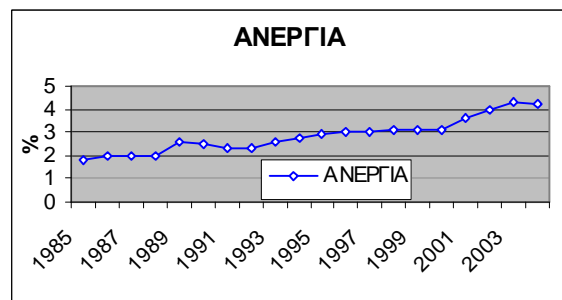
ακρίβεια των στατιστικών δεδομένων. Ωστόσο κανένας δεν μπορεί να αμφισβητήσει την πραγματικότητα, και συγκεκριμένα την τεράστια οικονομική ανάπτυξη της Κίνας.

5.1 Η οικονομική μεγέθυνση της Κίνας

Η Κίνα τα τελευταία τριάντα χρόνια βιώνει μία τεράστια οικονομική ανάπτυξη πίσω από την οποία υπάρχουν πολλές «κινητήριες δυνάμεις». Από την εποχή των μεταρρυθμίσεων και του «ανοίγματος» της Κίνας, το ανθρώπινο και φυσικό κεφάλαιο, η απόκτηση γνώσης και τα διεθνή κεφάλαια έχουν αναπτυχθεί με ρυθμούς υψηλότερους της οικονομικής μεγέθυνσης.⁹⁰ Από το 1978 μέχρι σήμερα το ΑΕΠ της χώρας έχει εξαπλασιαστεί (από 360,56 δισεκατομμύρια RMB που ήταν το 1978 έφτασε το 2006 τα 22049,82 δισεκατομμύρια RMB) όπως απεικονίζεται και στο διάγραμμα 5.1, ενώ ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης του όλα αυτά τα χρόνια είναι 9-10%, με τα τελευταία πέντε χρόνια να διατηρεί σταθερά διψήφιο ρυθμό ανάπτυξης. Η σταθερά καλή πορεία του ΑΕΠ διακόπτεται την περίοδο 1989-1991 με έναν ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 4,1% το 1989 και 1,8% το 1990 καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη της κυβέρνησης να επέμβει. Η οικονομία της χώρας επανακάμπτει πολύ γρήγορα και ήδη από το 1992 καταγράφονται ρυθμοί ανάπτυξης που φτάνουν ακόμα και το 14,2% (το 1992), ενώ η σταθεροποίηση του ρυθμού ανάπτυξης έρχεται τα επόμενα χρόνια κοντά στο 10%.

Διάγραμμα 5.1: Η εξέλιξη του όγκου του ΑΕΠ σε δις γιουάν, 1978-2007
Πηγή: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

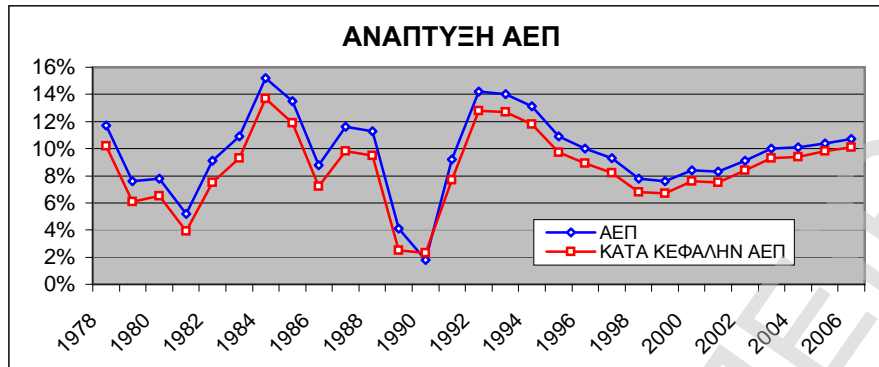

Διάγραμμα 5.2: Ρυθμός αύξησης της ανεργίας
Πηγή: IMF

Αντίστοιχα ανοδική, τόσο σε απόλυτα μεγέθη όσο και σε ρυθμό ανάπτυξης, είναι η πορεία του κατά κεφαλήν ΑΕΠ δείγμα θα λέγαμε του βιοτικού επιπέδου των πολιτών. Ο ρυθμός ανάπτυξης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι περίπου 1-2 ποσοστιαίες μονάδες μικρότερος του αντίστοιχου ρυθμού ανάπτυξης του ΑΕΠ αλλά σταθερά πάνω από 6%

⁹⁰ Ανάπτυξη και μεγέθυνση είναι δύο όροι που συχνά συγχέονται κατά τη χρησιμοποίησή τους στην οικονομική επιστήμη. Στην πραγματικότητα όταν αναφερόμαστε σε ανάπτυξη του ΑΕΠ μιας χώρας, μιλάμε για την οικονομική μεγέθυνση της.

(βλέπε διάγραμμα 5.3). Θα πρέπει πάντως να παρατηρήσουμε ότι παρατηρείται αυξητική πορεία της ανεργίας (διάγραμμα 5.2) ιδιαίτερα μετά το 2001 καθώς υπάρχει μείωση στις επενδύσεις, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

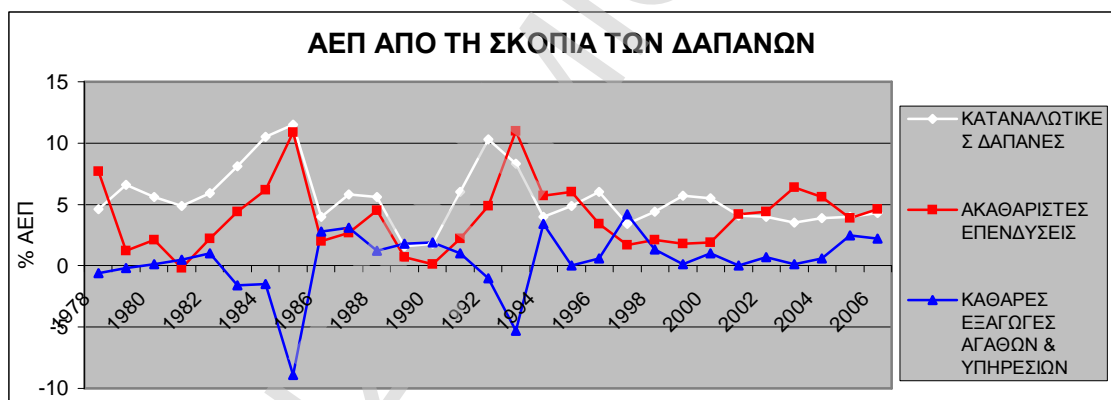
Διάγραμμα 5.3: Ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, 1978-2006
 Πηγή: http://irps.ucsd.edu/Chinese_economy

Αντίστοιχοι ρυθμοί ανάπτυξης έχουν επίσης επιτευχθεί από την Ιαπωνία (1955-1973) και την περίοδο 1982-1996 από οικονομίες της Μέσης Ανατολής όπως η Κορέα, η Ταϊβάν και η Ταϊλάνδη οι οποίες ωστόσο δεν κατάφεραν να διατηρήσουν κάποιο μέρος της γρήγορης αυτής μεγέθυνσης και υπέστησαν δραματική οικονομική συρρίκνωση και πιο αργή μεγέθυνση μετά το 1996.⁹¹ Ο λόγος του κατά κεφαλήν ΑΕΠ προς το ΑΕΠ, που στο διάγραμμα 5.3 αντιπροσωπεύεται με την κάθετη απόσταση ανάμεσα στις δύο γραμμές, μας δείχνει τις κοινωνικές ανισότητες και την οικονομική κατάσταση του πληθυσμού σε σχέση με την οικονομική κατάσταση της χώρας. Η ψαλίδα ανάμεσα στα δύο μεγέθη αρχίζει σιγά σιγά να κλείνει ενώ από το 2000 μιλάμε πλέον για απόκλιση της μισής μονάδας. Στη βελτίωση αυτή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ συνέβαλε και η ευρύτερη προσπάθεια της κυβέρνησης για μείωση του πληθυσμού της χώρας μέσα από διάφορα μέτρα και αυστηρά πρόστιμα αλλά κυρίως μέσα από την εφαρμογή της «πολιτικής του ενός παιδιού».

Ρωγμή στην οικονομική μεγέθυνση της χώρας αποτελούν το συνεχώς αυξανόμενο επίπεδο πληθωρισμού που το 2007 έφτασε το 4,8% και η πληθωριστική τάση της οικονομίας. Που όμως οφείλεται η τεράστια, τόσο σε μέγεθος όσο και σε ταχύτητα, οικονομική μεγέθυνση; Ώθηση στην οικονομική μεγέθυνση δίνεται κυρίως μέσω του υψηλού επιπέδου εγχώριων επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου, της εγχώριας κατανάλωσης, του αυξανόμενου ξένου εμπορίου και των ξένων άμεσων επενδύσεων

⁹¹ Naughton, Barry, ό.π., σελ. 143

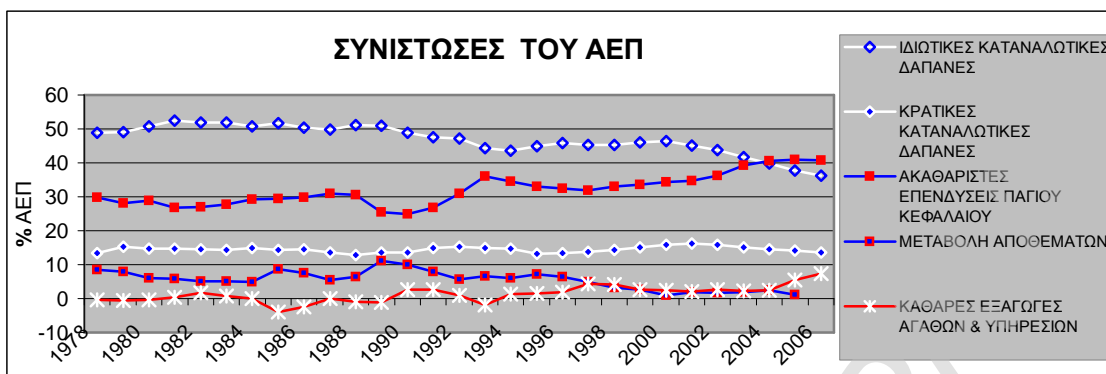
και τέλος, μέσω των επενδύσεων για κτιριακές υποδομές και βιομηχανική ανάπτυξη.⁹² Συγκεκριμένα οι καταναλωτικές δαπάνες, στην πλειοψηφία τους ιδιωτικές, αποτελούν το 45-50% του ΑΕΠ της χώρας και μόνο τα τελευταία χρόνια το ποσοστό αυτό έχει πέσει κάτω από 40%, γεγονός που σχετίζεται άμεσα με την αυξανόμενη τάση για αποταμίευση που τα τελευταία χρόνια προωθήθηκε ιδιαίτερα από την κινεζική κυβέρνηση. Παράλληλα οι ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου οι οποίες εμφανίζουν μία αυξανόμενη πορεία μετά τις μεταρρυθμίσεις του 1993, στο σύνολο τους παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις ενώ τα τελευταία έξι χρόνια αγγίζουν το ποσοστό του 40-50% του ΑΕΠ γεγονός που επίσης συνδέεται με την ροπή για αποταμίευση των κινέζων τα τελευταία χρόνια. Τέλος, οι καθαρές εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, μία ακόμη συνιστώσα του ΑΕΠ, μπορεί να αποτελούν ένα πολύ μικρό ποσοστό του ΑΕΠ μόλις 1-2% (και πολλές φορές μικρότερο και του 1% του ΑΕΠ) ωστόσο το άνοιγμα της Κίνας έχει συμβάλει κατά πολύ στη βελτίωση της συμμετοχής τους με αποτέλεσμα το 2005 και 2006 το ποσοστό των καθαρών εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών να φτάσει το 2,2% και 2,5% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 5.4: Καταναλωτικές δαπάνες, ακαθάριστες επενδύσεις και καθαρές εξαγωγές αγαθών & υπηρεσιών ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

⁹² Wong, John, 2008, "China's economy in 2007/2008: coping with problems of runaway growth", *China & World Economy*, Vol.16, No.2, pp.1-18

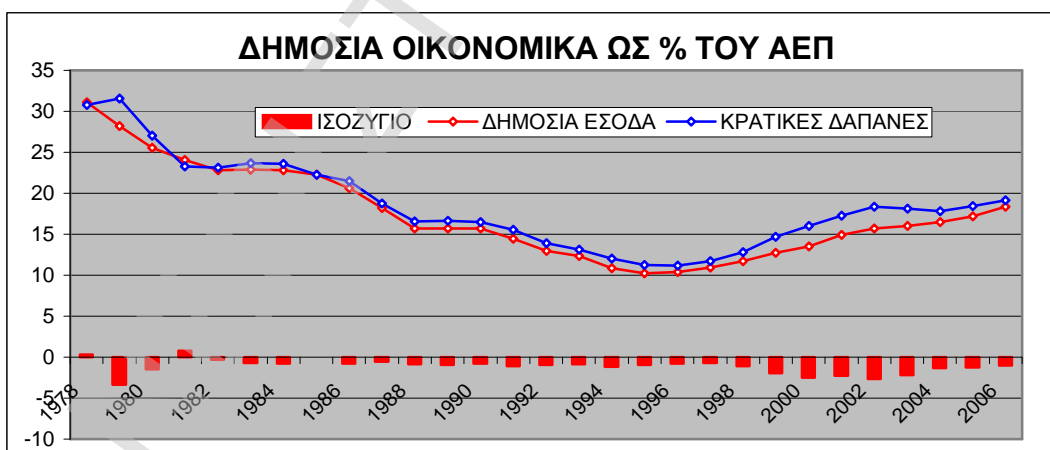

Διάγραμμα 5.5: Ιδιωτικές και κρατικές καταναλωτικές δαπάνες, ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου, μεταβολή των αποθεμάτων και καθαρές εξαγωγές αγαθών & υπηρεσιών ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Πηγή: http://irps.ucsd.edu/Chinese_economy

5.2 Δημοσιονομική πολιτική

Τα δημόσια οικονομικά αποτέλεσαν το επίκεντρο των μεταρρυθμίσεων του 1990. Στο διάγραμμα 5.6 φαίνονται οι δραματικές αλλαγές στον κρατικό προϋπολογισμό ως ποσοστά του ΑΕΠ. Από το 1978 τα δημόσια έσοδα παρουσιάζουν μία σταθερά πτωτική πορεία χτυπώντας ουσιαστικά το καμπανάκι στην κυβέρνηση της Κίνας στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Τα δημόσια έσοδα βρέθηκαν το 1995 στο κατώτερο όριο τους, αυτό του 10,3% του ΑΕΠ, αφήνοντας ουσιαστικά ένα έλλειμμα της τάξης του 1%

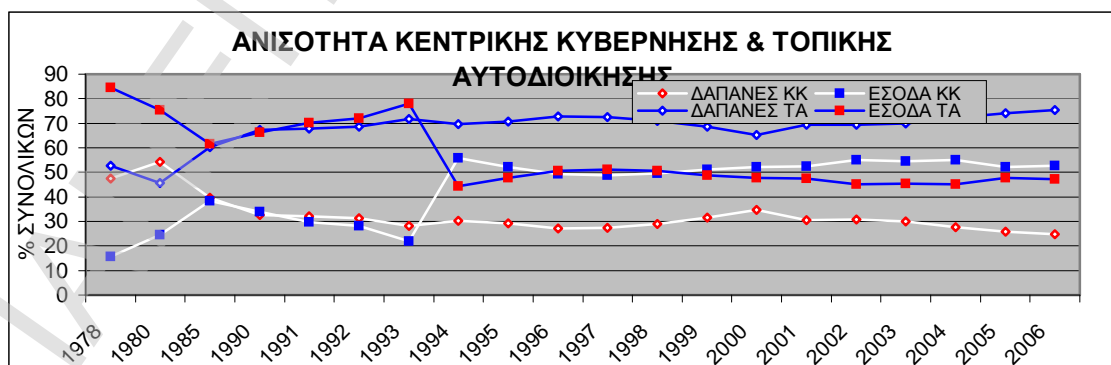
Διάγραμμα 5.6: Δημοσιονομικό ισοζύγιο, δημόσια έσοδα και κρατικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

του ΑΕΠ καθώς οι συνολικές κρατικές δαπάνες ανέρχονταν στο 11,2% του ΑΕΠ. Κλειδί στο κυβερνητικό αδιέξοδο αποτέλεσε η δημοσιονομική μεταρρύθμιση του 1994 σύμφωνα με την οποία το παραδοσιακό σύστημα εμβάσματος των δημοσίων εσόδων

(revenue remittance system) αντικαταστάθηκε από ένα φορολογικό σύστημα δυτικού τύπου, το οποίο επιτρέπει στις επιχειρήσεις τον ανταγωνισμό με πιο ισόνομη δόση, μειώνει το περιθώριο εμπλοκής της κυβέρνησης στον παραγωγικό τομέα ενώ παράλληλα της επιτρέπει να εστιάσει περισσότερο την προσοχή της στη διανομή των δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών.⁹³

Η δημοσιονομική μεταρρύθμιση του 1994 ρυθμίζει παράλληλα και ένα άλλο μεγάλο θέμα αυτό των σχέσεων μεταξύ κεντρικής κυβέρνησης και τοπικών αρχών. Το νέο δημοσιονομικό σύστημα προβλέπει τη συλλογή των δημοσίων εσόδων από την κεντρική κυβέρνηση έπειτα από την αποκέντρωση των πόρων του παρελθόντος. Το νέο αυτό σύστημα, παρεμφερές του φεντεραλιστικού συστήματος πολλών δυτικών χωρών, βασιζόταν τόσο στη μεταβίβαση των φόρων όσο και στον καταμερισμό των φόρων ενώ παράλληλα προσδιόριζε ξεχωριστές κατηγορίες φόρων για την κεντρική κυβέρνηση και τις τοπικές αρχές. Με τη διεύρυνση του φορολογικού συντελεστή στο 17% η κεντρική κυβέρνηση απολάμβανε το 75% των συλλεγόμενων δημοσίων εσόδων καθώς εισέπραττε τους φόρους από τις επιχειρήσεις, το φόρο εισοδήματος και τους φόρους από το εμπόριο. Η δημοσιονομική μεταρρύθμιση αύξησε συνεπώς κατά πολύ όχι μόνο τα συνολικά δημόσια έσοδα αλλά και αυτά που εισέπραττε η κεντρική κυβέρνηση, όπως απεικονίζεται και στο διάγραμμα 5.7. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι το 1978 τα έσοδα της κεντρικής κυβέρνησης ανέρχονταν στο 15,5% των συνολικών δημοσίων εσόδων, το 1990 στο 33,8% ενώ από το 1994 το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο 50-55%, δηλαδή τα μισά δημόσια έσοδα συλλέγονται από την κεντρική κυβέρνηση. Παράλληλα η μεταρρύθμιση του 1994 άφησε το βάρος του μεγαλύτερου μέρους των κρατικών δαπανών, σχεδόν 70% των συνολικών κρατικών δαπανών, να το επωμιστούν οι επαρχίες και οι τοπικές αρχές. Έτσι στη διάρκεια της προηγούμενης

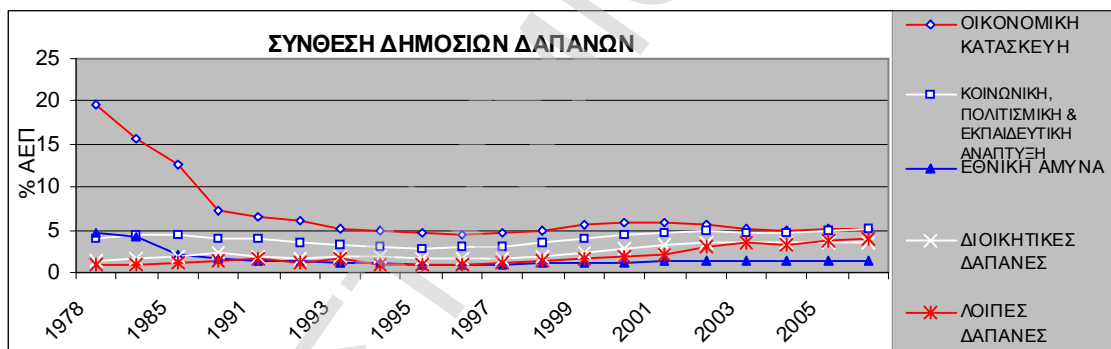

Διάγραμμα 5.7: Καταμερισμός δημοσίων εσόδων και δαπανών μεταξύ κεντρικής κυβέρνησης και τοπικής αυτοδιοίκησης ως ποσοστό των συνολικών δημοσίων εσόδων και δαπανών. Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

⁹³ Naughton, Barry, ό.π., σελ. 431

δεκαετίας οι δημόσιες δαπάνες των τοπικών αυτοδιοικήσεων έχουν αυξηθεί πάρα πολύ καθώς πολλές κοινωνικές δαπάνες (π.χ. για εκπαίδευση και υγεία) που στο παρελθόν καλύπτονταν από τις κρατικές επιχειρήσεις, μετατέθηκαν στις τοπικές αρχές στο πλαίσιο της διαδικασίας αλλαγής δομών στη βιομηχανία. Για την κάλυψη του κενού μεταξύ εσόδων-δαπανών η κεντρική κυβέρνηση μεταφέρει δημόσια έσοδα στις τοπικές αρχές και προβαίνει σε χρηματοδοτήσεις των τοπικών αρχών οι οποίες ανέρχονται σχεδόν στο 45% των διαθέσιμων στις τοπικές αρχές πόρων, κάτι που ωστόσο αποδεικνύεται ανεπαρκές για την κάλυψη δαπανών για εκπαίδευση και δημόσια υγεία των αγροτών.

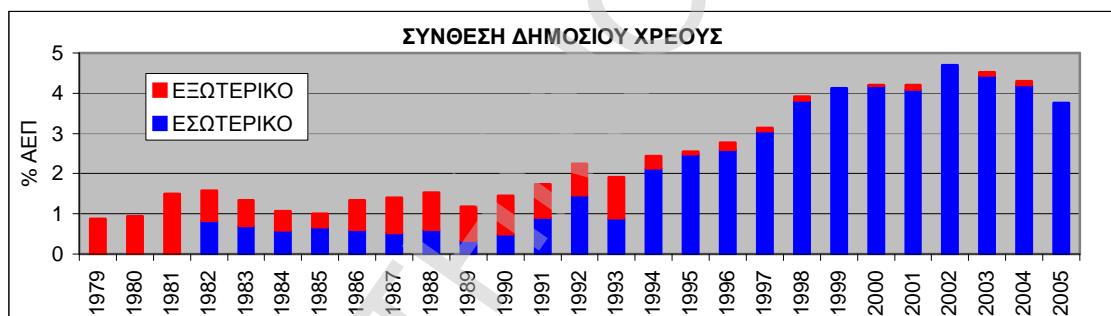
Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει παράλληλα και η σύνθεση των δημοσίων δαπανών καθώς παρατηρείται μείωση αυτών την περίοδο 1978-1995 λόγω μείωσης των επενδύσεων και των επιχορηγήσεων, που αποτέλεσαν βασικά εργαλεία στα χέρια της κυβέρνησης για την επίτευξη της πολυπόθητης εκβιομηχάνισης της χώρας με το προηγούμενο κύμα μεταρρυθμίσεων της δεκαετίας του 1980 (βλέπε διάγραμμα 5.8).

Διάγραμμα 5.8: Κύριοι προορισμοί δημοσίων δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ
 Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 η ανάπτυξη των δημοσίων εσόδων ως ποσοστό του ΑΕΠ συνοδεύεται από έναν ακόμα μεγαλύτερο ρυθμό ανάπτυξης των κρατικών δαπανών, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 5.6, εμφανίζοντας έτσι ένα ιδιαίτερα αυξημένο δημοσιονομικό έλλειμμα κοντά στο 2,5% του ΑΕΠ. Ιδιαίτερα μετά το 1998 η Κίνα έχει να αντιμετωπίσει την αυξημένη ανεργία που παρατηρείται η οποία τροφοδοτείται από τη μείωση του κρατικού τομέα καθώς και εξωτερικές επιδράσεις λόγω της ασιατικής οικονομικής κρίσης που επηρεάζουν τη δημοσιονομική της κατάσταση. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της Κίνας χρηματοδοτείται σε μεγάλο ποσοστό από τη μετακύλιση του στο εσωτερικό δημόσιο χρέος. Το γεγονός αυτό δικαιολογεί τα ιδιαίτερα αυξημένα ποσοστά δημόσιου χρέους, που παρατηρούμε και στο διάγραμμα 5.9, κοντά στο 30% του ΑΕΠ. Μάλιστα η παρατεταμένη παρουσία ιδιαίτερα αυξημένου

δημόσιου χρέους στην Κίνα κάνει τους επιστήμονες να ανησυχούν για το κατά πόσο η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας μπορεί να είναι σταθερή δηλαδή αν το δημόσιο χρέος συνεχίσει να αυξάνεται σε σημείο που να υπονομεύσει την μακροοικονομική σταθερότητα της χώρας. Πάντως το δημόσιο χρέος της Κίνας είναι μικρό σε σύγκριση με τα διεθνή δεδομένα. Παράλληλα με τις παρούσες συνθήκες το δημόσιο χρέος της Κίνας δεν μπορεί να αυξηθεί σημαντικά, όσο δηλαδή δεν αυξάνεται το δημοσιονομικό έλλειμμα της χώρας ως προς το ΑΕΠ και όσο δεν μειώνεται ο ρυθμός μεγέθυνσης της χώρας, που τα τελευταία χρόνια διατηρείται σταθερά στο 10%. Η μεγαλύτερη απειλή της δημοσιονομικής σταθερότητας στο μέλλον είναι οι άνευ χρηματοδότησης υποχρεώσεις της κυβέρνησης για συντάξεις.⁹⁴ Αυτό που επιβάλλεται να κάνει η Κίνα στο μέλλον για να αντιμετωπίσει το δημοσιονομικό της χρέος είναι να ασκήσει πιέσεις μέσω μεταρρυθμίσεων στο φορολογικό της σύστημα και να δημιουργήσει πιο δραστήριες αγορές κεφαλαίων, κινήσεις που θα της επιτρέψουν να αποκομίσει χρήματα από τη φορολογία και από τη χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα.⁹⁵

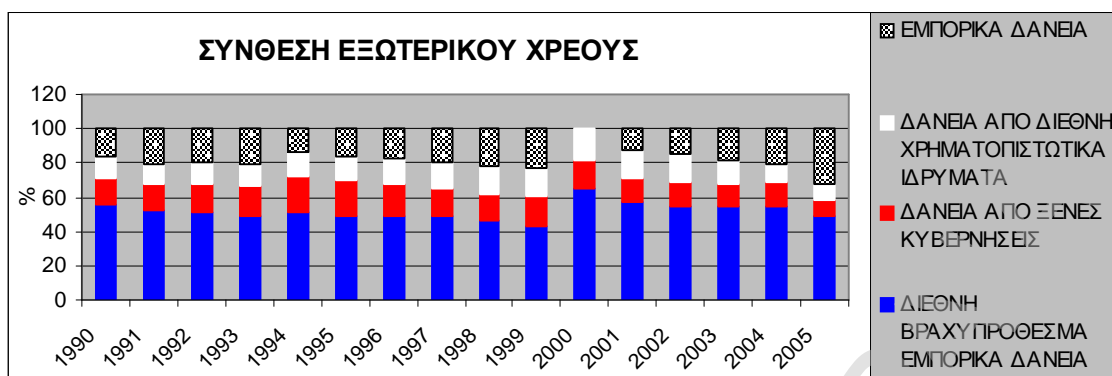

Διάγραμμα 5.9: Σύνθεση δημόσιου χρέους (εσωτερικό και εξωτερικό) ως ποσοστό του ΑΕΠ.
Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

Το μικρό εξωτερικό χρέος που καταγράφεται μετά το 1987, περίοδο που η Κίνα επιχείρησε να αναπτύξει δραστηριότητες πέραν από το εσωτερικό της, καταγράφεται κατά βάση σε διεθνή δάνεια με επιτόκια της αγοράς και σε μικρότερο βαθμό δάνεια από ξένες κυβερνήσεις, δάνεια από διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και λοιπά δάνεια (βλέπε διάγραμμα 5.10).

⁹⁴ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, σελ.183

⁹⁵ Naughton, Barry, ό.π, σελ.442

Διάγραμμα 5.10: Πηγές χρηματοδότησης εξωτερικού χρέους ως ποσοστό του συνολικού.
 Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

5.3 Χρηματοπιστωτικό σύστημα

Το χρηματοοικονομικό σύστημα της Κίνας παρουσιάζει θα λέγαμε μία καθυστέρηση συγκριτικά με την όλη διαδικασία μετάβασης στην οικονομία της αγοράς. Ο τραπεζικός τομέας, που κυριαρχεί στο κομμάτι αυτό της οικονομίας, είναι ένας τομέας που προστατεύεται σε πολύ μεγάλο βαθμό από την κρατική παρέμβαση με διάφορους τρόπους όπως την κρατική ιδιοκτησία, τις κρατικές ρυθμίσεις και την προστασία από το διεθνή ανταγωνισμό. Το τραπεζικό σύστημα έχει υποστεί την αλλαγή δομών και διάφορες άλλες καινοτομίες στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων του 1990 ωστόσο στο επίπεδο ανάπτυξης που έχει φτάσει η κινεζική οικονομία και η ανάπτυξη σε μία οικονομία της αγοράς δημιουργούν νέες αξιώσεις από το χρηματοοικονομικό σύστημα. Παράλληλα οι αγορές κεφαλαίων, συμπεριλαμβανομένου του χρηματιστηρίου, βρίσκονται εν μέσω μιας δύσκολης περιόδου μεταρρυθμίσεων, διευθέτησης και περικοπής δαπανών. Έτσι παρατηρείται μία συμπίεση του χρηματοπιστωτικού συστήματος ενώ οι επιστήμονες αναφέρουν ότι το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Κίνας χαρακτηρίζεται εμβριθές μεν αλλά με περιορισμούς καθώς κυριαρχείται ακόμα από το τραπεζικό σύστημα.⁹⁶ Στο κεφάλαιο αυτό θα ασχοληθούμε αρχικά με τη νομισματική πολιτική και τα προβλήματα που παρατηρούνται με τον αυξημένο πληθωρισμό καθώς και με τις επενδύσεις, που αποτελούν την ύψιστη κινητήριο δύναμη της ανάπτυξης που η Κίνα έχει πετύχει, αλλά και τις αποταμιεύσεις που τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί κατά πολύ. Παράλληλα θα εξετάσουμε το τραπεζικό σύστημα, τομέα της οικονομίας που είχε και εξακολουθεί να έχει σημαντικό ρόλο στην οικονομία και τις αγορές κεφαλαίων.

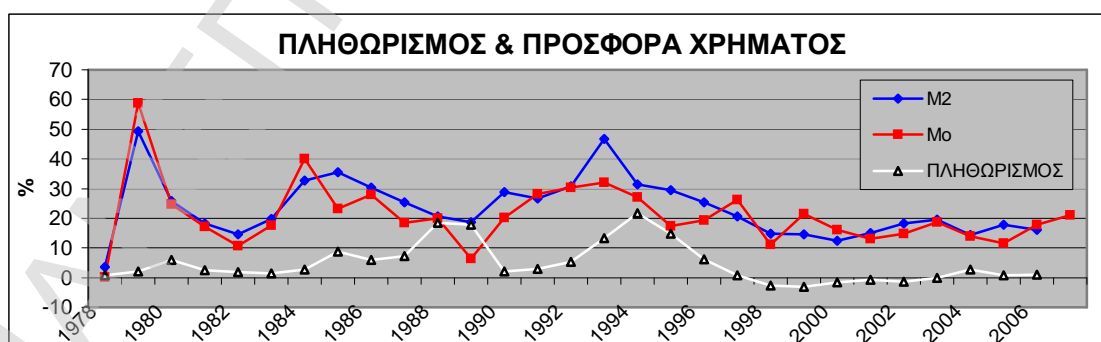
⁹⁶ Naughton, Barry, ό.π., σελ.450

5.3.1 Νομισματικό πολιτική

Δύο είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της νομισματικής πολιτικής της Κίνας. Πρώτον, η νομισματική πολιτική παρουσιάζει, εξ' ορισμού, μια κυκλική εξέλιξη που παρατηρείται ιδιαιτέρως μέσα από την πορεία του πληθωρισμού και των επενδύσεων. Παράλληλα η νομισματική πολιτική καθοδηγείται από τις ίδιες πολιτικοοικονομικές δυνάμεις που ωθούν και τους οικονομικούς κύκλους, είναι θα λέγαμε σαν κάτι που «χτυπά» την οικονομία καθώς με την ίδρυση της Κεντρικής Τράπεζας που έχει αναλάβει τον πλήρη έλεγχο της νομισματικής πολιτικής κανείς δεν μπορεί να συγκρατήσει την κυκλική αυτή πορεία. Το γεγονός αυτό οφείλεται εν μέρει στο ότι τα επιτόκια δεν απορρυθμίζονται, καθώς προσαρμόζονται, όποτε αυτό θεωρηθεί αναγκαίο από τις αρμόδιες αρχές, σε αυτά που επιτάσσει το οικονομικό σύστημα τη δεδομένη στιγμή, και δεν μπορούν ελεύθερα να λειτουργήσουν με σταθεροποιητικό ρόλο.⁹⁷

5.3.1.1 Προσφορά χρήματος και πληθωριστικές τάσεις

Αφότου ξεκίνησε η εποχή των μεταρρυθμίσεων για την Κίνα, τα υψηλά επίπεδα πληθωρισμού που ταλάνιζαν τη χώρα έχουν μετριαστεί. Ωστόσο η Κίνα μαστίζονταν από περιόδους ραγδαίας αύξησης του πληθωρισμού, τις οποίες ακολουθούσαν αντίστοιχες περιόδους μακροοικονομικής λιτότητας και πιο αργής ανάπτυξης. Στο διάγραμμα 5.11 παρατηρούμε τρεις μακροοικονομικούς κύκλους ραγδαίας αύξησης και κατάρρευσης καθώς και την αντιπληθωριστική περίοδο μετά το 1998. Πίσω από κάθε

Διάγραμμα 5.11: Γενικός δείκτης λιανικών τιμών και ρυθμός ανάπτυξης Mo και M2.
Πηγή: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

⁹⁷ Naughton, Barry, ό.π., σελ.445

τέτοια κυκλική εξέλιξη του πληθωρισμού βρίσκονται οι προσπάθειες των αρχών, στη σκιά των οποίων βρίσκεται η κυβέρνηση, για την κάλυψη των αναγκών που προκύπτουν στους διάφορους τομείς της οικονομίας καθώς και εξωτερικά αίτια όπως παγκόσμιες κρίσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η έκδοση χρήματος όταν το 1995 τα φορολογικά έσοδα έπεσαν στο 12% του ΑΕΠ από 30% που ήταν το 1980 η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη γρήγορη αύξηση του πληθωρισμού στις αρχές της δεκαετίας του 1990.⁹⁸

5.3.1.2 Επενδύσεις και αποταμιεύσεις

Κινητήριος δύναμη για την οικονομική ανάπτυξη, την τεχνολογική πρόοδο και τις διαρθρωτικές αλλαγές στην Κίνα αποτέλεσαν οι επενδύσεις. Αναπόσπαστο κομμάτι της μελέτης των επενδύσεων για μια οικονομία είναι οι αποταμιεύσεις, καθώς μέσω των δεύτερων οι οικονομικοί πόροι γίνονται διαθέσιμοι προς επένδυση. Η ποσότητα και η ποιότητα των επενδύσεων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αποτελεσματικότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος να κινητοποιήσει και να κατανείμει τις εθνικές αποταμιεύσεις. Παράλληλα καθώς στην Κίνα η κυβέρνηση πέραν της χρηματοδότησης επενδύσεων με δημόσιο κεφάλαιο όπως οι υποδομές, στηρίζει και τις κρατικές επιχειρήσεις, το επίπεδο και η αποδοτικότητα των επενδύσεων εξαρτάται τόσο από την αποτελεσματικότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος όσο και από την ακολουθούμενη πολιτική της κυβέρνησης για φορολογία και δαπάνες.⁹⁹ Παρά τις μεταρρυθμίσεις σε διάφορους τομείς της κινεζικής οικονομίας, μελετώντας τις πηγές των αποταμιεύσεων και τους μηχανισμούς κατανομής αυτών στις επενδύσεις γίνεται αισθητή η αδυναμία¹⁰⁰ του χρηματοπιστωτικού συστήματος να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις οικονομικής ανάπτυξης του μέλλοντος.

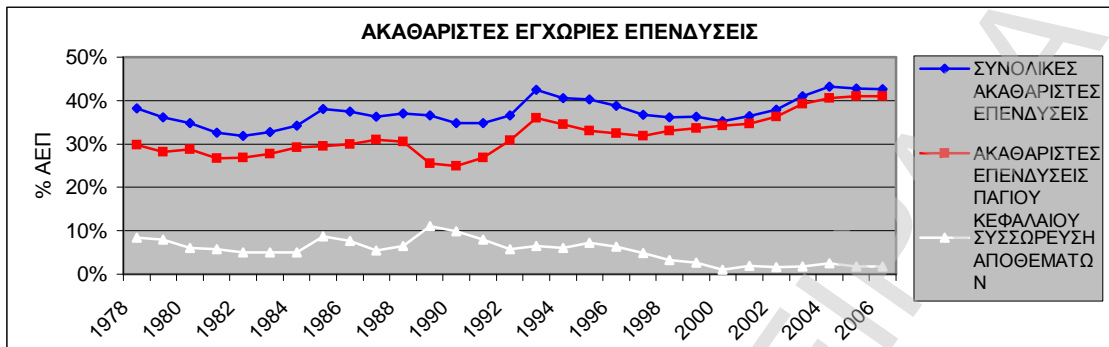
Οι συνολικές επενδύσεις είναι ιδιαίτερα υψηλές από την αρχή των πρώτων μεταρρυθμίσεων μέχρι και σήμερα διατηρώντας σταθερά ένα ποσοστό πάνω από 37% του ΑΕΠ. Οι επενδύσεις σε πάγιο κεφάλαιο από την άλλη, έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια από 29,78% του ΑΕΠ, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 5.12, που ήταν το 1978 σε 40,94% του ΑΕΠ το 2006. Σε αυτό, συνέβαλε η πτωτική πορεία των συσσωρευθέντων αποθεμάτων από το 1990 (9,92% του ΑΕΠ) και κυρίως από το 2000 και έκτοτε που ανέρχονται μόλις στο 1-1,5% του ΑΕΠ λόγω περιορισμού του κεφαλαίου

⁹⁸ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π, σελ.180

⁹⁹ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π, σελ.36

¹⁰⁰ Η καθυστέρηση στη συγκέντρωση και κατανομή των αποταμιεύσεων κάνει το χρηματοπιστωτικό σύστημα εύθραυστο και υποανάπτυκτο.

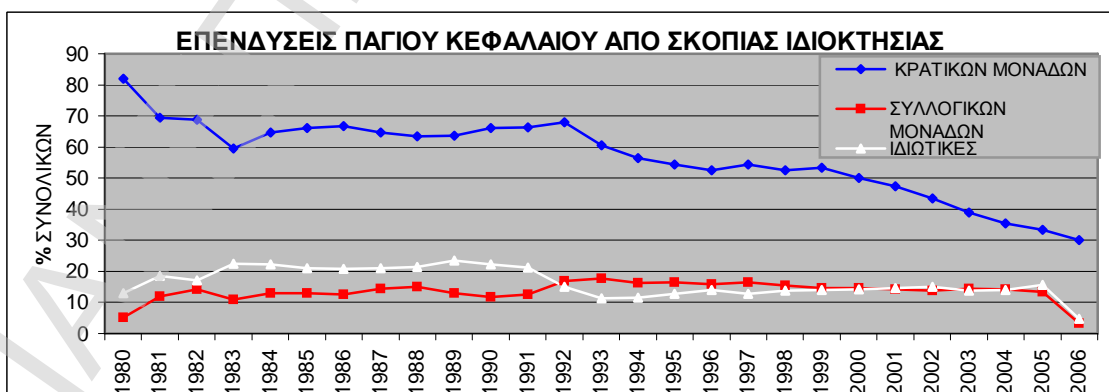
κίνησης στις κρατικές επιχειρήσεις να χρηματοδοτούν τα αποθέματα τους μετά την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα και την εμπορική φιλελευθεροποίηση¹⁰¹.

Διάγραμμα 5.12: Ακαθάριστες εγχώριες επενδύσεις και οι συνιστώσες τους ως ποσοστό του ΑΕΠ

Πηγή: http://irps.ucsd.edu/Chinese_economy

Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα η μελέτη των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου ανάλογα με την ιδιοκτησία των επιχειρήσεων. Την πλειοψηφία των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου καταλαμβάνουν οι κρατικές μονάδες ξεπερνώντας το ποσοστό του 60% των συνολικών επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου μέχρι και το 1993. Έκτοτε είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό ότι το ποσοστό αυτό ακολουθεί πτωτική μεν πορεία, διατηρεί όμως το υψηλότερο ποσοστό του 35% επί των συνολικών. Παρατηρείται ότι η ψαλίδα μεταξύ των συλλογικών μονάδων και των ιδιωτικών επιχειρήσεων αρχίζει να κλείνει καθώς η επένδυση σε αυτές αποδίδει πλέον περισσότερο από ότι στις κρατικές μονάδες. Αξίζει να αναφέρουμε ότι οι επενδύσεις τόσο σε συλλογικές μονάδες όσο και σε ιδιωτικές επιχειρήσεις διατηρούν μετά το 1992 σταθερά ένα ποσοστό της τάξης του 15% επί των συνολικών επενδύσεων (βλέπε διάγραμμα 5.13).

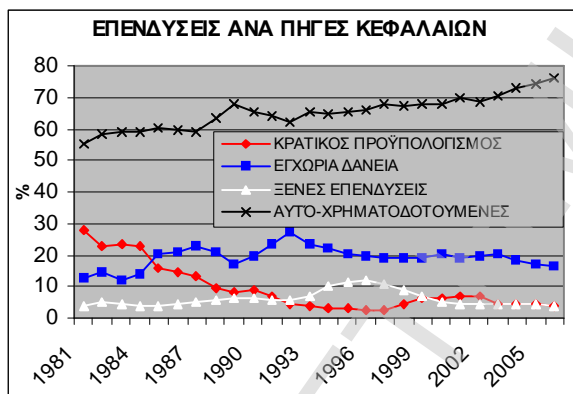

Διάγραμμα 5.13: Επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου από ιδιοκτησιακής σκοπιάς ως ποσοστό των συνολικών επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου

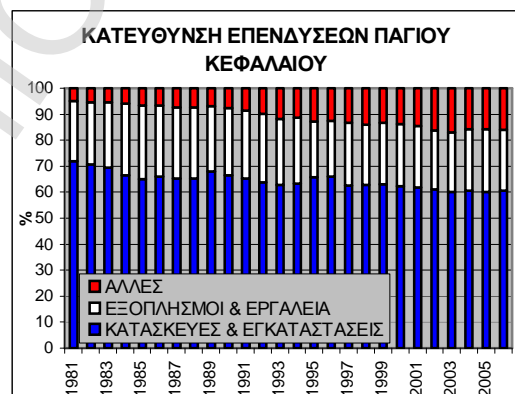
Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

¹⁰¹ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π, σελ.38

Οι πηγές χρηματοδότησης των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου είναι ιδιαίτερα σημαντικό αντικείμενο μελέτης. Στην Κίνα το μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου, από το 1981 μέχρι και σήμερα, είναι αυτόχρηματοδοτούμενες¹⁰² επενδύσεις. Το ποσοστό αυτών είναι σταθερά πάνω από 65% με συνεχώς ανοδική πορεία που φτάνει το 2006 το 76%. Ένα άλλο μεγάλο μέρος προέρχεται από δάνεια του τραπεζικού συστήματος σε ποσοστό 20% ενώ η συνεισφορά του κρατικού προϋπολογισμού είναι πολύ μικρή και συνεχώς φθίνει (κοντά στο 4,5% από το 2003). Δεν θα πρέπει να λησμονήσουμε τις ξένες επενδύσεις που συμβάλουν εξίσου περιορισμένα (μόλις 3,6% το 2006) όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 5.14. Το γεγονός ότι η Κίνα τα τελευταία 30 χρόνια πρωταγωνιστεί στην παγκόσμια οικονομία προσελκύνοντας με διάφορους τρόπους τον υπόλοιπο κόσμο φαίνεται και από το γεγονός ότι μεριμνά για την ανάπτυξη της βάσης της οικονομίας της καθώς το μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου κατευθύνεται για τις εγκαταστάσεις και την κατασκευή των επιχειρήσεων της (βλέπε διάγραμμα 5.15).

Διάγραμμα 5.14: Πηγές χρηματοδότησης επενδύσεων
Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

Διάγραμμα 5.15: Κατεύθυνση επενδύσεων
Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, οι επενδύσεις και οι αποταμιεύσεις αλληλεξαρτώνται καθώς λόγω της κινητικότητας των κεφαλαίων μεταξύ νοικοκυριών, επιχειρηματικών κύκλων και κρατικού τομέα, οι συνολικές αποταμιεύσεις (των τριών τομέων) ισούνται με τις συνολικές επενδύσεις. Κατά τη διάρκεια εφαρμογής του συστήματος οικονομικού σχεδιασμού, το σύνολο των αποταμιεύσεων ανήκαν στις κρατικές επιχειρήσεις ωστόσο λόγω του ελέγχου τους από την κυβέρνηση η επένδυση των πλεονασμάτων τους ήταν απόφαση της κυβέρνησης. Οι οικιακές αποταμιεύσεις ήταν ελάχιστες εξαιτίας του περιορισμένου εισοδήματος των νοικοκυριών. Με τη μετάβαση στην οικονομία της αγοράς οι οικιακές αποταμιεύσεις αυξήθηκαν κατακόρυφα. Η Naughton Barry αναφέρει

¹⁰² Πρόκειται για διασφαλισμένα κέρδη, κεφάλαια που προέρχονται από ομόλογα και άτυπες κεφαλαιαγορές καθώς και άλλες πηγές.

ότι αυτό οφείλεται στην αύξηση του εισοδήματος των νοικοκυριών, στην ανασφάλεια των γηραιότερων ατόμων σε συνδυασμό με την περιοριστική πολιτική για απόγονους και τέλος στην έκρηξη των επενδυτικών ευκαιριών.¹⁰³

Οι αποταμιεύσεις των νοικοκυριών τα τελευταία χρόνια παρουσιάζουν πτωτική πορεία. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 1992 αποτελούσαν το 20,91% του ΑΕΠ ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το 2001 ανέρχεται στο 14,23% του ΑΕΠ. Παράλληλα θα πρέπει να αναφέρουμε ότι οι οικιακές αποταμιεύσεις αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του συνόλου των εγχώριων αποταμιεύσεων (το 1992 το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 52,31% και το 2004 σε 39,7%). Η βιβλιογραφία αναφέρει διάφορους προσδιοριστικούς παράγοντες, πέραν της αύξησης του εισοδήματος των νοικοκυριών που επιδρά θετικά, για την πτωτική αυτή πορεία των οικιακών αποταμιεύσεων κυρίως μετά το 1996. Σε αυτούς συγκαταλέγεται η μετακίνηση των προσώπων από τις αγροτικές περιοχές, που παραδοσιακά συμβάλουν περισσότερο στην αποταμίευση, στις αστικές περιοχές. Άλλοι προσδιοριστικοί παράγοντες της αποταμίευσης είναι η μεγιστοποίηση της διαρκούς ευημερίας, το ποσοστό εξάρτησης των ηλικιωμένων, η αβεβαιότητα για το μελλοντικό εισόδημα και η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού τομέα.¹⁰⁴

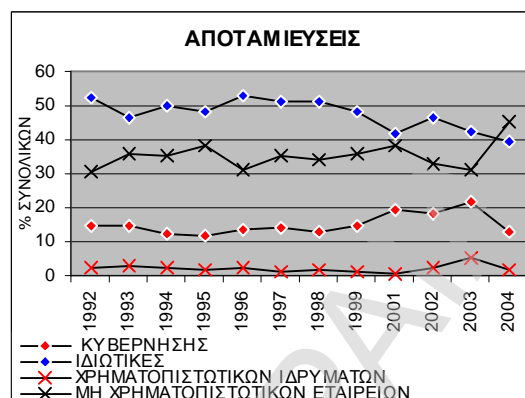
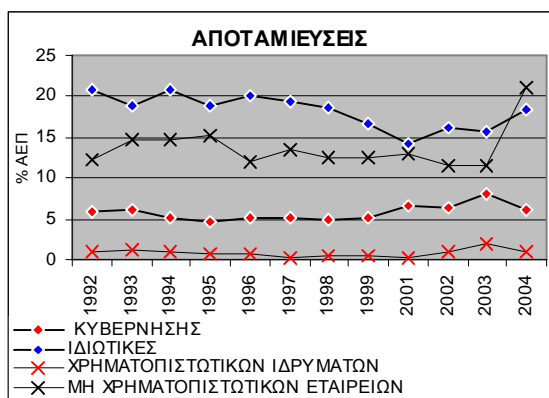
Αποταμιεύσεις όμως γίνονται και από την κυβέρνηση. Τα διαγράμματα που ακολουθούν δίνουν μία σαφή εικόνα των όσων αναφέρονται. Στην περίπτωση των κρατικών αποταμιεύσεων τίθεται θέμα σωστών στατιστικών δεδομένων που δεν θα λαμβάνουν υπόψη τη μεταφορά κεφαλαίων στις κρατικές επιχειρήσεις (ροές κεφαλαίων) αντικείμενο που βρίσκεται πέραν της δικής μας μελέτης. Απλά να αναφέρουμε ότι το ποσοστό των κρατικών αποταμιεύσεων είναι κοντά στο 5% του ΑΕΠ και στο 15% των συνολικών εγχώριων αποταμιεύσεων. Οι μη χρηματοπιστωτικές εταιρείες συμβάλουν περίπου 12% του ΑΕΠ στις αποταμιεύσεις και 30-35% επί των συνολικών ενώ τέλος ελάχιστη είναι η συμβολή των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (σχεδόν 0,5% του ΑΕΠ και 2,5% των συνολικών αποταμιεύσεων).

Αξίζει να αναφέρουμε ότι η πτώση των οικιακών αποταμιεύσεων θα πρέπει να απασχολήσει την Κίνα καθώς μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την ανάπτυξη της οικονομίας της στο μέλλον. Στη λογική αυτή η κυβέρνηση ανακοίνωσε την πολιτική για προώθηση των δαπανών από τα νοικοκυριά και περιορισμό των αποταμιεύσεων η οποία ωστόσο αμφισβητείται από πολλούς.¹⁰⁵

¹⁰³ Naughton, Barry, ό.π, σελ.429

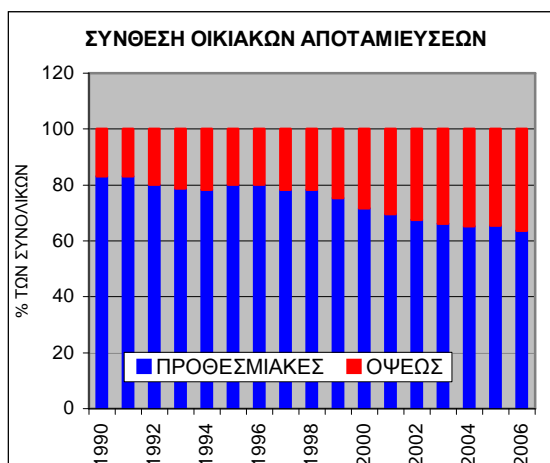
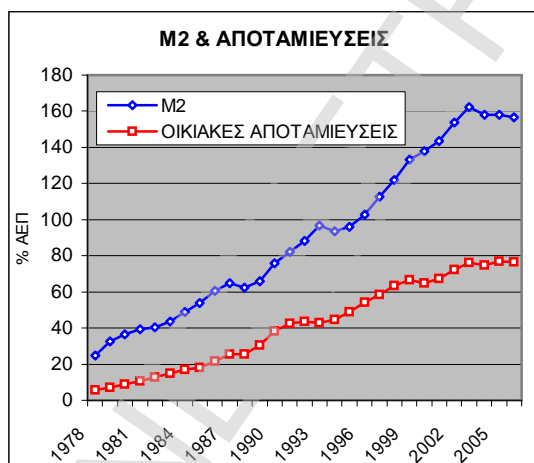
¹⁰⁴ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π, σελ.47-51

¹⁰⁵ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π, σελ.53

Διάγραμμα 5.16: Αποταμιεύσεις ως % του ΑΕΠ Πηγή: China Statistical Yearbook, 1996-2007
 Διάγραμμα 5.17: Αποταμιεύσεις ως % συνολικών Πηγή: China Statistical Yearbook, 1996-2007

Στα διαγράμματα 5.18 και 5.19 παρουσιάζεται αρχικά η εξέλιξη του M2 (χρήμα & λογαριασμοί όψεως και ταμιευτηρίου) και των οικιακών αποταμιεύσεων που είναι θεαματική. Το M2 από 24,7% του ΑΕΠ που ήταν το 1978 σκαρφάλωσε στο 165,1% του ΑΕΠ το 2007. Οι οικιακές αποταμιεύσεις από την άλλη από 5,8% που ήταν το 1978 σε 76,6% του ΑΕΠ το 2006. Στην παγκόσμια οικονομική θεωρία δεν θα μπορούσαμε να βρούμε χαρακτηριστικότερο παράδειγμα οικονομίας που κινητοποιεί τόσο αποτελεσματικά τις αποταμιεύσεις της για επενδύσεις, θεμελιώδης αρμοδιότητα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Στο διάγραμμα 5.19 παρουσιάζεται η σύνθεση των

Διάγραμμα 5.18: Προσφορά χρήματος & οικιακές αποταμιεύσεις ως % του ΑΕΠ Πηγή: ΔΝΤ
 Διάγραμμα 5.19: Σύνθεση οικιακών αποταμιεύσεων ως % των συνολικών οικιακών αποταμιεύσεων Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

οικιακών αποταμιεύσεων. Στην πλειοψηφία τους πρόκειται για προθεσμιακές αποταμιεύσεις που εξασφαλίζουν στις τράπεζες «ζεστό» χρήμα σε ποσοστό μάλιστα πάνω από 60% το 2006. Το αντίστοιχο ποσοστό για το 1990 ξεπερνούσε το 80%. Η

Κίνα όμως στις μέρες μας θα πρέπει να πάψει να αποταμιεύει τόσο για δικό της καλό όσο και για το καλό της παγκόσμιας οικονομίας.

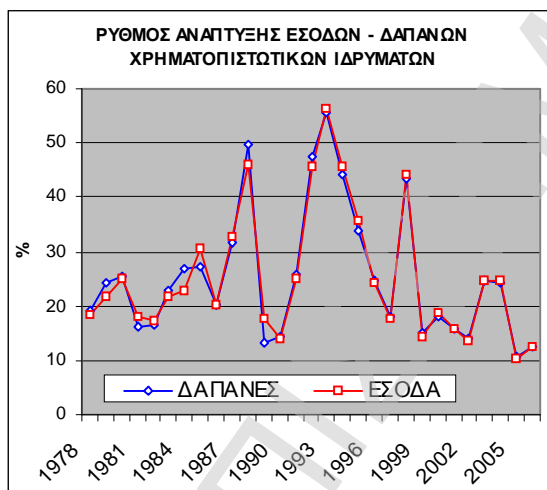
5.3.2 Τραπεζικό σύστημα

Κατά την εποχή του συστήματος οικονομικού σχεδιασμού, το χρηματοπιστωτικό σύστημα ήταν τόσο «ρηχό» καθώς η κυβέρνηση είχε τον έλεγχο όλων των λειτουργιών του, παρέχοντας εμπορική πίστωση και ένα σύστημα πληρωμών για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής των αγαθών. Σήμερα η Κίνα έχει όλους τους θεσμούς που συνθέτουν ένα σύγχρονο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η Κεντρική Τράπεζα της Κίνας (People's Bank) καθορίζει τη νομισματική πολιτική και παρέχει πίστωση στις εμπορικές τράπεζες. Το τραπεζικό σύστημα έχει ωριμάσει και διαφοροποιηθεί και περιλαμβάνει ένα πλήρες «οπλοστάσιο» από εμπορικές τράπεζες, τράπεζες για την υποστήριξη της κυβερνητικής πολιτικής και ανεξάρτητες τράπεζες. Οι κεφαλαιαγορές, από την άλλη, έχουν αναπτυχθεί ιδιαίτερα μετά την εγκαθίδρυση το 1992 των χρηματιστηρίων στη Σαγκάη (Shanghai) και στην πόλη Σέντσεν (Shenzhen). Η ανοχή του τραπεζικού συστήματος είναι τέτοια που έχει αντίκτυπο στη διστακτικότητα των αρχών να επιτρέψουν σε άλλα είδη χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα (π.χ. κεφαλαιαγορές που δεν είναι ανεπτυγμένες).

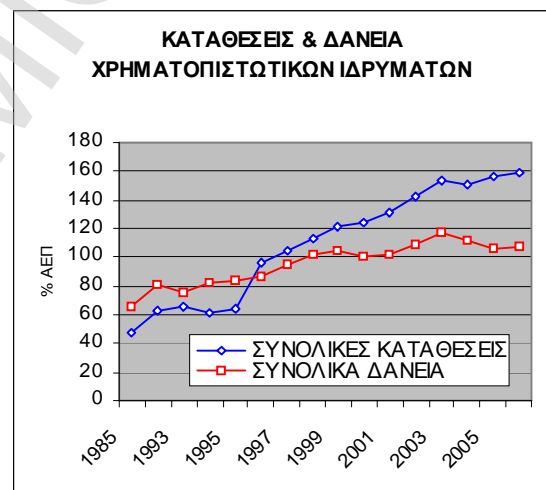
Σήμερα το τραπεζικό σύστημα αποτελείται σε μεγάλο βαθμό από τραπεζικά ιδρύματα με κρατικά κεφάλαια πολλά από τα οποία μάλιστα προέρχονται από ιδρύματα του λειτουργούσαν και στο σύστημα οικονομικού σχεδιασμού. Πιο συγκεκριμένα, το τραπεζικό σύστημα αποτελείται από τέσσερις εμπορικές τράπεζες κρατικών κεφαλαίων, 11 εμπορικές τράπεζες μετοχικών κεφαλαίων και σχεδόν 100 εμπορικές τράπεζες σε σημαντικές πόλεις που στο σύνολο τους διαθέτουν τα τρία τέταρτα των συνολικών τραπεζικών περιουσιακών στοιχείων. Τα υπόλοιπα περιουσιακά στοιχεία ανήκουν στις λεγόμενες «άλλες τράπεζες». Στις τελευταίες συμπεριλαμβάνονται τρεις «στρατηγικές τράπεζες»¹⁰⁶, πιστωτικές τράπεζες συνεταιριστικού χαρακτήρα στις αγροτικές περιοχές και μη τραπεζικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Το 2003 ιδρύθηκε η Επιτροπή Ρύθμισης Τραπεζικών Θεμάτων (China Bank Regulatory Commission) για τη διατήρηση της ρυθμιστικής εποπτείας ανεξάρτητη από τις λειτουργίες της Κεντρικής Τράπεζας περί νομισματικής πολιτικής.

¹⁰⁶ Δημιουργήθηκαν με σκοπό να αναλάβουν το δανεισμό προς υποστήριξη των στόχων της κυβερνητικής πολιτικής.

Στο διάγραμμα 5.20 παρουσιάζεται ο ρυθμός ανάπτυξης των εσόδων και των δαπανών των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Αξιόλογο είναι ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης των εσόδων και των δαπανών κινούνται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα, της τάξης του 25-30% μέχρι και το 1991 ενώ μετά το 1999 οι ρυθμοί ανάπτυξης έχουν πέσει στο 15%. Η κύρια πηγή κεφαλαίων για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι οι καταθέσεις, από όπου και αν αυτές προέρχονται, ενώ η κύρια χρήση των κεφαλαίων είναι προς χορήγηση δανείων. Η αλλαγή σκηνικού στο άλλοτε «ρηχό» χρηματοπιστωτικό σύστημα διαφαίνεται και από τα μεγέθη των καταθέσεων και δανείων των τραπεζών καθ' όλη τη διάρκεια μεταρρύθμισης της κινεζικής οικονομίας. Από το 1996 μάλιστα και έπειτα οι συνολικές καταθέσεις των τραπεζών ανέρχονται πάνω από 90% του ΑΕΠ ενώ τα χορηγούμενα δάνεια κινούνται 30-50% πιο κάτω (βλέπε διάγραμμα 5.21). Το μεγαλύτερο μέρος των τραπεζικών καταθέσεων προέρχεται από καταθέσεις επιχειρήσεων και από καταθέσεις των νοικοκυριών. Στον αντίποδα, ο εμπορικός και βιομηχανικός τομέας είναι οι αποδέκτες της πλειοψηφίας των χορηγούμενων δανείων από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Διάγραμμα 5.20: Ρυθμός ανάπτυξης εσόδων και δαπανών των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων
Πηγή: China Statistical Yearbook 1996-2007

Διάγραμμα 5.21: Συνολικές καταθέσεις και δάνεια του χρηματοπιστωτικού ιδρυμάτων ως % ΑΕΠ
Πηγή: China Statistical Yearbook 1996-2007

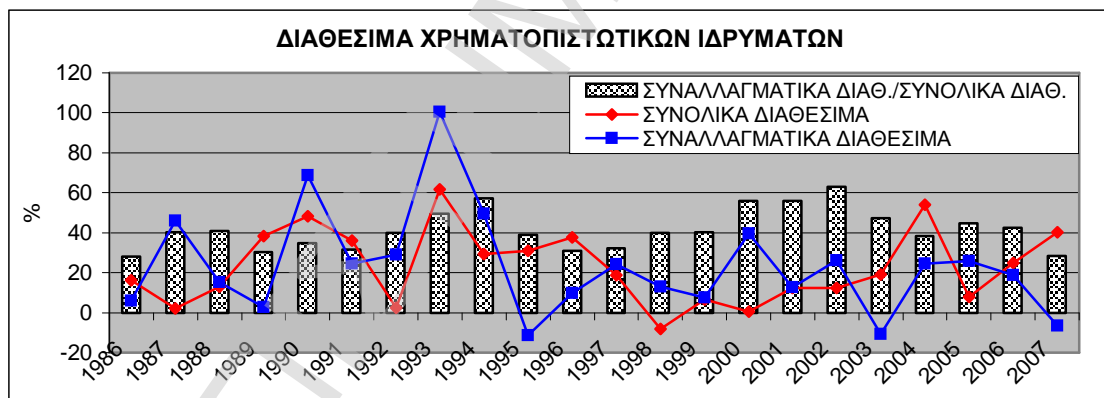
Αναφέραμε πιο πάνω ότι η οικονομία της Κίνας έχει καταφέρει μέσω κατάλληλων μηχανισμών να αυξήσει την αποδοτικότητα των αποταμιεύσεων προωθώντας τα σε επενδύσεις. Σε ποιανού τα χέρια όμως βρίσκονται προς εκμετάλλευση; Η ερώτηση είναι μάλλον ρητορική καθώς η κυβέρνηση έχει αποδείξει εδώ και χρόνια ότι δεν αφήνει τίποτα να φύγει από τον έλεγχο της. Μάλιστα το 61% των συνολικών εισπρακτέων καταθέσεων είναι υπό την εκμετάλλευση του κράτους, χωρίς μάλιστα να είμαστε σίγουροι ότι η κυβέρνηση δεν εμπλέκεται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στα ιδρύματα που αντιπροσωπεύουν το υπόλοιπο 39,9%. Το νήμα όμως της πρωτιάς κόβει η

κυβέρνηση και ως δανειολήπτης καθώς σε ποσοστό 48% επί των συνολικών δανείων οι κρατικές επιχειρήσεις είναι αυτές που γίνονται αποδέκτες των επιχορηγούμενων δανείων (βλέπε πίνακα 5.1).

Πίνακας 5.1: Αποδέκτες καταθέσεων και αποδέκτες δανείων ως ποσοστό των συνολικών τιμών για το 2004

Πηγή: Anderson Jonathan, 2005, p.81

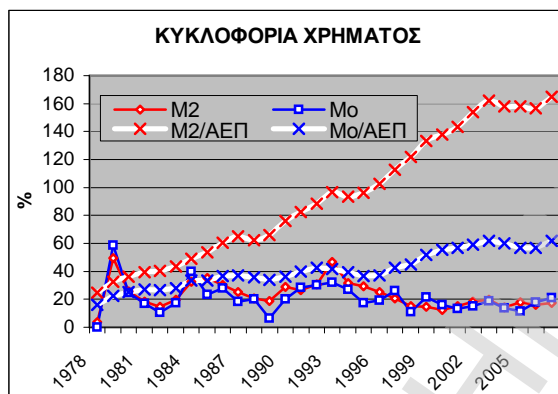
ΕΙΣΠΡΑΞΗ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ	ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ ΔΑΝΕΙΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ
Κρατικές εμπορικές τράπεζες	59%	Κρατικές επιχειρήσεις	48%
Κρατικές τράπεζες υποστήριξης της κυβερνητικής πολιτικής	2%	Γεωργία	10%
Λοιπές εμπορικές τράπεζες	22%	Κατανάλωση	10%
Πιστωτικοί συνεταιρισμοί αγροτών - αστών	12%	Κυβέρνηση	8%
Άλλοι	6%	Άλλοι	24%

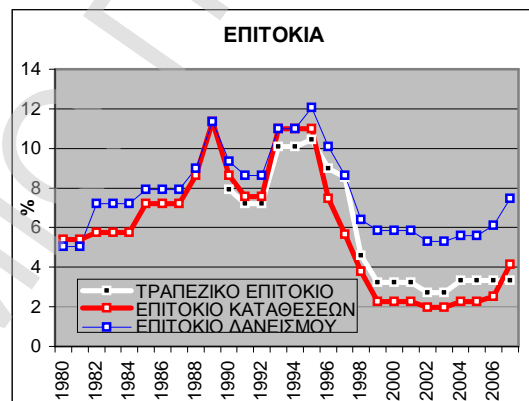
Διάγραμμα 5.22: Ρυθμός ανάπτυξης συναλλαγματικών και συνολικών διαθεσίμων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και συναλλαγματικά διαθέσιμα ως ποσοστό των συνολικών
Πηγή: ΔΝΤ

Ο ρυθμός ανάπτυξης των συνολικών διαθεσίμων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, όπως αυτός παρουσιάζεται και στο διάγραμμα 5.22, ακολουθεί την πορεία των οικονομικών κύκλων της οικονομίας. Μετά τις μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του 1990, που περιελάμβανε και το τραπεζικό σύστημα, αλλά κυρίως μετά το 2001 ο ρυθμός ανάπτυξης των συνολικών διαθεσίμων κυμαίνεται κοντά στο 20%. Αντίθετα τα συναλλαγματικά διαθέσιμα παρουσιάζουν μία πτωτική πορεία αλλά αντιπροσωπεύουν πολλές φορές πάνω από το 40% των συνολικών διαθεσίμων.

Αναφέραμε πιο πάνω ότι από τη δεκαετία του 1990 οι καταθέσεις και τα δάνεια των τραπεζών παρουσιάζουν μία κατακόρυφη άνοδο. Συγκεκριμένα από το 1990 μέχρι και το 2006 οι καταθέσεις στις τράπεζες έχουν τριπλασιαστεί, γεγονός που οφείλεται στη μεγάλη ροπή για αποταμίευση, ενώ τα χορηγούμενα δάνεια έχουν διπλασιαστεί. Τα μεγέθη αυτά δεν μπορούν να εξεταστούν χωρίς την εικόνα για τα επιτόκια και την προσφορά χρήματος στην οικονομία. Παρά τα ιδιαίτερα υψηλά επιτόκια καταθέσεων και δανεισμού που υπήρχαν μέχρι και το 1996, πλέον το επιτόκιο καταθέσεων είναι κοντά στο 2% ενώ το επιτόκιο δανεισμού σχεδόν στο 6%. Ο ρυθμός ανάπτυξης της προσφοράς χρήματος στην οικονομία μετά το 1998 αγγίζει το 20% ενώ παρατηρούμε ότι η πορεία του M2 είναι κατακόρυφα ανοδική λόγω της τάσης για αποταμίευση που υπάρχει στην οικονομία.

Διάγραμμα 5.23: Ρυθμός ανάπτυξης Mo & M2 και έκφραση αυτών ως ποσοστό του ΑΕΠ
Πηγή: ΔΝΤ

Διάγραμμα 5.24: Επιτόκιο καταθέσεων, δανεισμού και τραπεζικό επιτόκιο
Πηγή: ΔΝΤ

Η κυβέρνηση δεν αποτελεί απλώς το φύλακα άγγελο του τραπεζικού συστήματος αλλά είναι η ίδια το τραπεζικό σύστημα αν αναλογιστούμε ότι κυριαρχεί τόσο από πλευράς κεφαλαίων στο τομέα αυτό όσο και τον πλήρη διαχειριστικό έλεγχο που ασκεί στο σύνολο του τομέα αυτού. Ωστόσο ο τραπεζικός τομέας παρουσιάζει σοβαρές αδυναμίες. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα αποτελούν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια που το 2004 αποτελούσαν το 15,6% των δανείων για τις κρατικές τράπεζες και το 4,9% για τις τράπεζες μετοχικών κεφαλαίων ενώ το ύψος τους ανέρχεται στο 10,7% του ΑΕΠ. Τα μεγέθη αυτά έχουν υπάρξει κατά το παρελθόν ακόμα υψηλότερα. Η ροή νέων δανείων θα πρέπει να διαμορφώνεται ανάλογα με τις αποδόσεις της αγοράς και εφαρμόζοντας μια συνετή στάση απέναντι στο ενδεχόμενο ρίσκο για την αντιμετώπιση της κεφαλαιακής ανεπάρκειας.¹⁰⁷ Μάλιστα έχει παρατηρηθεί ότι η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στα τραπεζικά δάνεια. Παράλληλα πολύ

¹⁰⁷ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π, σελ96

σημαντικές τράπεζες στερούνται αποτελεσματικής διοίκησης ενώ υπάρχει αδιαφορία των κρατικών τραπεζών για τα βραχυπρόθεσμα δάνεια, τα δάνεια σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.¹⁰⁸

5.3.3 Αγορές κεφαλαίων

Οι αγορές κεφαλαίων στην Κίνα αναπτύχθηκαν ουσιαστικά μετά την ίδρυση του Χρηματιστηρίου Αξιών της Σαγκάης το 1990. Παρά τις θεαματικές επιδόσεις της κινεζικής οικονομίας, η χώρα συνεχίζει να στηρίζει την οικονομία της στο τραπεζικό σύστημα μη εκμεταλλεζόμενη το γεγονός ότι η αγορά μετοχών και ομολόγων δίνει την ευκαιρία στις επιχειρήσεις να αντλήσουν ξένα κεφάλαια. Οι κινέζοι επενδυτές προτιμούν την ασφάλεια των τραπεζών καθώς η διάρθρωση του κεφαλαίου, δηλαδή η σχέση μεταξύ αγοράς μετοχών και τραπεζικών δανείων, είναι άνιση και με καθυστέρηση στην ανάπτυξη της λόγω περιορισμένης συμμετοχής των επιχειρήσεων στο μετοχικό κεφάλαιο. Επιτακτική είναι η ανάγκη μεταρρυθμίσεων στην αγορά κεφαλαίων που θα δώσουν έμφαση και θα βελτιώσουν τη διαφάνεια, την αξιοπιστία και τη ρευστότητα των κεφαλαιαγορών, αλλά κατ' επέκταση θα αποφέρουν διατηρήσιμους και υγιείς ρυθμούς ανάπτυξης.¹⁰⁹

Στην Κίνα σήμερα δύο είναι τα μεγαλύτερα Χρηματιστήρια Αξιών αυτό στη Σαγκάη και στην πόλη Σέντσεν (Shenzhen). Το 2006 καταγράφηκαν σε αυτά συνολικά 1434 εταιρείες, αριθμός ιδιαίτερα αξιόλογος αν αναλογιστούμε ότι το 1990 που ιδρύθηκαν οι αγορές ο αντίστοιχος αριθμός ήταν μόλις 10. Στο χρηματιστήριο αυτά γινόταν διαπραγμάτευση «κοινών» μετοχών (A Share) οι οποίες απευθύνονταν μόνο σε εγχώριους επενδυτές. Από το 1993, θέλοντας η κυβέρνηση να διατηρήσει τον έλεγχο, κάνουν την εμφάνιση τους και οι «προνομιούχες» μετοχές (B Share) οι οποίες απευθύνονταν σε ξένους επενδυτές.¹¹⁰ Η στρατηγική της κυβέρνησης όταν έκαναν την εμφάνιση τους το 1990 οι χρηματιστηριακές αγορές στόχευε στην ανάπτυξη μηχανισμών για ιδιωτικοποίηση των κρατικών επιχειρήσεων διατηρώντας παράλληλα τον έλεγχο αυτών κρατώντας παράλληλα για την ίδια την πλειοψηφία των εκδοθέντων μετοχών.¹¹¹

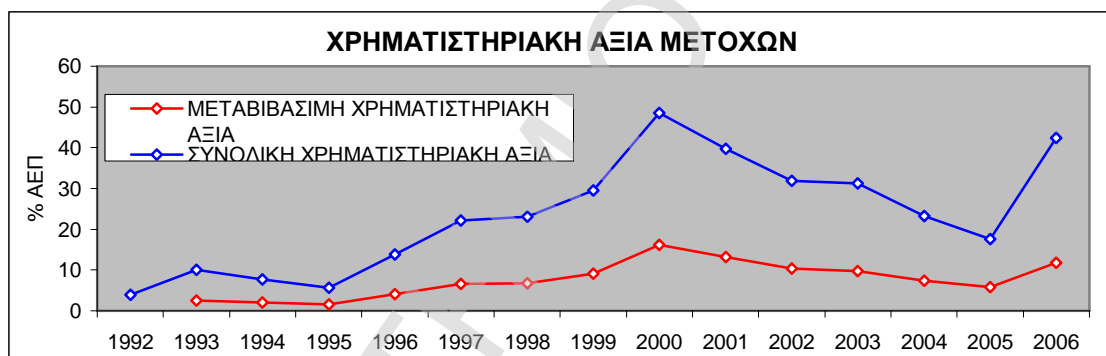
¹⁰⁸ Chow, Gregory C., 2007, ό.π., σελ.245-247

¹⁰⁹ Chan, Kam C., Fung Hung-gay & Liu Qingfeng Wilson, Chan, 2007, "China's Capital Markets, Challenges from WTO Membership", Edward Elgar Publishing Limited, σελ.

¹¹⁰ Chan, Kam C., Fung Hung-gay & Liu Qingfeng Wilson, Chan, ό.π., σελ.

¹¹¹ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π., σελ.146

Μία ακόμα σημαντική διάκριση στα διάφορα είδη μετοχών είναι σε αυτές που υπόκεινται σε διαπραγμάτευση (κυκλοφορούν μετοχές) και σε αυτές που δεν διατίθενται σε διαπραγμάτευση. Το διάγραμμα 5.25 μας δίνει μία σαφή εικόνα για το θέμα αυτό. Στην Κίνα σχεδόν τα δύο τρίτα των μετοχών είναι μη διαπραγματεύσιμες δηλαδή μπορούν να ανταλλαγούν στη λογιστική τους αξία και όχι στην αγοραία τιμή που είναι υψηλότερη της λογιστικής. Ωστόσο μετά από την πορεία που διέγραψε η αγορά, σήμερα η κυβέρνηση προσβλέπει στο να μετατρέψει τις μη διαπραγματεύσιμες μετοχές σε διαπραγματεύσιμες, καθώς η υπερτίμηση των μετοχών είναι πιθανότατα το αποτέλεσμα των περιορισμένων επενδυτικών ευκαιριών, πέραν του τραπεζικού τομέα, για τους Κινέζους που έχουν αποταμιεύσει αρκετά μέχρι τώρα.¹¹² Αυτό που ουσιαστικά προσφέρει η χρηματιστηριακή αγορά είναι μία ευκαιρία στους συνηθισμένους ανθρώπους να αποκτήσουν ένα κομμάτι από τον πλούτο που δημιουργείται στην αναπτυσσόμενη οικονομία της Κίνας.¹¹³

Διάγραμμα 5.25: Συνολική χρηματιστηριακή αξία μετοχών και χρηματιστηριακή αξία μεταβιβάσιμων μετοχών ως ποσοστό του ΑΕΠ
Πηγή: China Statistical Yearbook 1999-2007

Στα 15 χρόνια ζωής της, η κινεζική χρηματιστηριακή αγορά έχει προλάβει να ολοκληρώσει έναν ολόκληρο οικονομικό κύκλο από τη ραγδαία ανάπτυξη, τη δεκαετία του 1990, μέχρι και την ύφεση (2000-2005) και να αποτελέσει σήμερα την τρίτη μεγαλύτερη ασιατική αγορά. Η πρώτη οκταετία ζωής της αγοράς είχε θεαματικά αποτελέσματα με τη συνολική χρηματιστηριακή αξία το 1992 να είναι μόλις 3,89% του ΑΕΠ και το 2000 να ανέρχεται σε 48,47% του ΑΕΠ. Η ιδιαίτερα υψηλή και συνεχώς ανοδική πορεία του δείκτη τιμής/κέρδους, που δεν ήταν υγιής, δεν απέτρεψε τους επενδυτές μέχρι που η αγορά κατέρρευσε στα μέσα του 2001.¹¹⁴ Η πτώση συνεχίστηκε περαιτέρω και το 2005 η συνολική χρηματιστηριακή αξία έφτασε το 17,64% του ΑΕΠ με το 5,78% του ΑΕΠ να αποτελεί διαπραγματεύσιμες μετοχές. Οι Riedel, James, Jin Jing,

¹¹² Chan, Kam C., Fung Hung-gay & Liu Qingfeng Wilson, Chan, ό.π, σελ.

¹¹³ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π, σελ.137

¹¹⁴ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π, σελ.137

& Gao Jian αναφέρουν ότι η αύξηση της χρηματιστηριακής αξίας το 1990 οφειλόταν σε αύξηση της τιμής των μετοχών¹¹⁵ παρά στην αύξηση του αριθμού των μετοχών που εκδόθηκαν. Μετά το 2001 η χρηματιστηριακή αξία ακολουθεί ελεύθερη πτώση, το ίδιο και οι τιμές στην αγορά μετοχών. Οι ισχυρισμοί ότι η δυσμενής αυτή κατάσταση οφείλεται παράλληλα στην Ασιατική κρίση του 1997-1998 και στα βασικά οικονομικά μεγέθη, δεν επαληθεύονται. Όλο αυτό το κλίμα επηρέασε τους επενδυτές φέρνοντας για μια ακόμα φορά στην επιφάνεια το πρόβλημα της διαφθοράς.¹¹⁶

Οι αγορές ομολόγων, από την άλλη, είναι ιδιαίτερα περιορισμένες και υστερούν πολύ περισσότερο των αναγκών της οικονομίας από ότι οι χρηματιστηριακές αγορές. Ωστόσο δεν παύουν να κυριαρχούνται εξολοκλήρου από την κυβέρνηση. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι το 2004 το 97% των συνολικών ομολόγων που εκδόθηκαν και πουλήθηκαν ήταν κυβερνητικά.¹¹⁷ Η ομολογιακή αγορά αποτελείται από τη διατραπεζική αγορά, την εξωχρηματιστηριακή αγορά και από τη χρηματιστηριακή αγορά. Οι επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται κυρίως στην τελευταία ενώ τα κυβερνητικά ομόλογα σε όλες. Στον πίνακα 5.2 παρουσιάζεται για ενδεικτικές χρονιές τα αποθέματα ομολόγων που βρίσκονται σε κυκλοφορία ως ποσοστό του ΑΕΠ. Έτσι το 1981 το σύνολο των ομολογιακών αποθεμάτων ανερχόταν μόλις στο 1% του ΑΕΠ ενώ το 2004 το αντίστοιχο ποσοστό έφτασε το 33,47% του ΑΕΠ. Ως προς τη σύνθεση τους, τα κυβερνητικά ομόλογα αντιπροσωπεύουν τη συντριπτική πλειοψηφία του συνόλου με ποσοστό 32,22% του ΑΕΠ το 2004 έναντι 0,77% του ΑΕΠ τα εταιρικά ομόλογα. Η ανάπτυξη της ομολογιακής αγοράς γίνεται με ετήσιους ρυθμούς ανάπτυξης της τάξης του 20-37% από το 2000. Η Κίνα έχει ανάγκη την ανάπτυξη της ομολογιακής της αγοράς.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Κίνας κυριαρχείται αναμφισβήτητα από τον τραπεζικό τομέα. Οι αγορές ομολόγων όμως μπορούν να διαδραματίσουν έναν πολυδιάστατο ρόλο. Η ομολογιακές αγορές αποτελούν μηχανισμό για τη χρηματοδότηση μακροπρόθεσμων επενδύσεων και πηγή για τη χρηματοδότηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Παράλληλα παρέχοντας ένα κριτήριο για τον καθορισμό της τιμής των παγίων χρηματοπιστωτικών στοιχείων μέσω του συστήματος, η αγορά ομολόγων είναι σημαντική για την καθοδήγηση της νομισματικής πολιτικής.¹¹⁸

¹¹⁵ Στην αύξηση της τιμής των μετοχών σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι εμπορικές τράπεζες στην προσπάθεια τους να αντισταθμίσουν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, μία μεγάλη πληγή για το κινεζικό χρηματοπιστωτικό σύστημα που θα εξετάσουμε σε επόμενο κεφάλαιο.

¹¹⁶ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π, σελ.142-148

¹¹⁷ www.chinabond.com.cn

¹¹⁸ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π, σελ.115-116

Πίνακας 5.2:Σύνθεση αποθεμάτων ομολογιών σε κυκλοφορία ως ποσοστό του ΑΕΠ
 Πηγή: Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, 2007, "How China Grows, Investment, Finance, and Reform", Princeton University Press, σελ.118

ΕΤΟΣ	Σύνολο	Κυβερνητικά	Εταιρικά	Άλλα
1981	1,00%	1,00%		
1985	2,63%	2,63%		
1990	5,82%	4,77%	1,04%	
1995	9,15%	8,08%	1,06%	
2000	21,43%	20,56%	0,88%	
2001	22,95%	22,03%	0,92%	
2002	25,31%	24,42%	0,89%	
2003	28,67%	27,51%	0,84%	0,13%
2004	33,47%	32,22%	0,77%	0,49%

Η κυριαρχία των κρατικών εμπορικών τραπεζών σε συνδυασμό με την αδυναμία της αγοράς να αναπτύξει μία αξιόπιστη καμπύλη απόδοσης δεδομένων (benchmark yield curve), συμβάλουν στο χαμηλό επίπεδο ρευστότητας στην ομολογιακή αγορά.¹¹⁹ Θα πρέπει να αποτελέσει σκοπό η ανάπτυξη αυτού του τομέα, επιτρέποντας στον τραπεζικό τομέα να επικεντρωθεί στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, τομέα στον οποίο κατέχει συγκριτικό πλεονέκτημα.

Αποδεικνύεται ότι η κινητήριος δύναμη της ανάπτυξης της Κίνας είναι οι επενδύσεις και όχι οι τεχνολογικές αλλαγές ή ο δείκτης παραγωγικότητας του συνόλου των συντελεστών παραγωγής. Οι επενδύσεις είναι αυτές που συνέβαλαν παράλληλα και στην αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Αδυναμίες που αποτελούν κλειδί στην οικονομία της Κίνας είναι το υποανάπτυκτο χρηματοπιστωτικό σύστημα που θέτει σε κίνδυνο την ανάπτυξη της χώρας στο εγγύς μέλλον, καθώς επίσης η δημοσιονομική πολιτική. Η ανάγκη για μεταρρύθμιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος προέρχεται από την αδυναμία του να κινητοποιήσει και να διανείμει τις αποταμιεύσεις. Ενώ το πρόβλημα της δημοσιονομικής πολιτικής της κυβέρνησης, από την άλλη, προέρχεται από το γεγονός ότι η χρηματοδότηση των κυβερνητικών δαπανών γίνεται μέσω φορολογίας και δανεισμού καταλήγοντας όμως να αφήνουν απέξω τις επενδύσεις και αποταμιεύσεις του ιδιωτικού τομέα. Παρόλ' αυτά κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και επενδύσεων της Κίνας. Τα προβλήματα έχουν ήδη κάνει την εμφάνιση τους με τη μείωση των αποταμιεύσεων των νοικοκυριών λόγω

¹¹⁹ Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, ό.π, σελ.127

μικρής απόδοσης κερδών σε όσους αποταμιεύουν και λόγω έλλειψης εναλλακτικών εργαλείων αποταμίευσης, στρέφοντας πλέον τα νοικοκυριά σε ξένες χρηματαγορές για αποταμίευση. Το γεγονός αυτό έχει καταστήσει την Κίνα πιστωτή στην παγκόσμια οικονομία. Στο επόμενο κεφάλαιο που θα ασχοληθούμε με το διεθνή ρόλο της Κίνας και θα εξετάσουμε το ισοζύγιο πληρωμών, ο λογαριασμός των τρεχουσών συναλλαγών, που αντιπροσωπεύει τις καθαρές εκροές των αποταμιεύσεων, θα μας δώσει μια εικόνα και για αυτή τη διάσταση της Κίνας.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Άγνωστος⁴, 2007, "*China Facts & Figures 2007*", Foreign Languages Press

Chow, Gregory C., 1994, "*Understanding China's Economy*", Singapore, World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd.

Naughton, Barry, 2007, "*The Chinese Economy, Transitions and Growth*", Massachusetts Institute of Technology Press

Reynolds, Paul D., 1982, "*China's international banking and financial system*", Praeger Publishers

Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, 2007, "*How China Grows, Investment, Finance, and Reform*", Princeton University Press

Szuprowicz, Bohdan O. & Szuprowicz Maria R., 1978, "*Doing business with the People's Republic of China*", John Wiley & Sons Inc.

Wang, Yahuan & Hu Angang, 2007, "Multiple forces driving China's economic development: a new analytic framework", China & World Economy, Vol.15, No.3, pp.103-120

Wong, John, 2008, "China's economy in 2007/2008: coping with problems of runaway growth", China & World Economy, Vol.16, No.2, pp.1-18

He, Liping, 2008, "Has fiscal federalism worked for macroeconomic purposes? The chinese experience 1994-2003", China & World Economy, Vol.16, No.1, pp.17-33

Ito, Takatoshi, 2006, "Robust monetary framework for China", China & World Economy, Vol.14, No.5, pp.32-47

Lai, Pingyao, 2006, "China's macroeconomic development: stages and nonlinear convergence", China & World Economy, Vol.14, No.1, pp.15-29

Wong, John, 2006, "China's economy in 2005: at a new turning point and need to fix its development problems", China & World Economy, Vol.14, No.2, pp.1-15

Zhang, Pengfei & Shih Victor, 2008, "Deficit estimation and welfare effects after the 1994 fiscal reform in China: evidence from the country level", China & World Economy, Vol.16, No.3, pp.22-39

Gunter, Frank R., 2004, "Capital flight from China:1984-2001", China Economic Review, Vol.15, pp.63-85

http://irps.ucsd.edu/Chinese_economy

www.imf.org

www.worldbank.org

www.stats.gov.cn

www.chinabond.com.cn

Κεφάλαιο 6: Η ΚΙΝΑ ΩΣ ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΠΑΙΚΤΗΣ

Το γεγονός ότι η οικονομία της Κίνας γνωρίζει υψηλούς αναπτυξιακούς ρυθμούς τα τελευταία τριάντα χρόνια μπορεί να αποδοθεί στην εφαρμογή της πολιτικής των «ανοιχτών θυρών» η οποία τέθηκε σε εφαρμογή στα τέλη του 1978, στο ευρύτερο μεταρρυθμιστικό πλαίσιο της εποχής και ενόσω το πολιτικό σκηνικό έχει αποσαφηνιστεί. Η χώρα αυτή αποτελεί στις μέρες μας μία παγκόσμια εμπορική δύναμη, καθώς το 2005 ήταν το τρίτο μεγαλύτερο εμπορικό έθνος μετά τις ΗΠΑ και τη Γερμανία, διαθέτοντας έναν εμπορικό τομέα που αναπτύσσεται πιο γρήγορα από οποιαδήποτε άλλης χώρας. Η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου είναι αναπόσπαστο κομμάτι της διαδικασίας οικονομικής μεταρρύθμισης της Κίνας από το ξεκίνημα της. Οι πολιτικές φιλελευθεροποίησης που ακολούθησε η χώρα αλλά και η σειρά εφαρμογής τους, προσαρμόστηκαν στις συγκυρίες που κάθε φορά καλούνταν να αντιμετωπίσει. Στην παγκόσμια οικονομία σήμερα, το εμπόριο και οι επενδύσεις είναι στενά συνδεδεμένα. Στην Κίνα μάλιστα η ανάπτυξη του εμπορίου προωθείται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τις ξένες επενδύσεις. Μία από τις πιο σημαντικές φάσεις μεταρρύθμισης της εμπορικής πολιτικής της Κίνας ξεκίνησε με την είσοδο της χώρας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) στις 11 Δεκεμβρίου 2001 που συμβολίζει ουσιαστικά όχι μόνο τη συμμετοχή της, σε άλλη βάση πλέον, στην παγκόσμια οικονομική κοινότητα, αλλά και την υποχρέωση της για περαιτέρω βήματα φιλελευθεροποίησης. Στο παρόν κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με τη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου, με το εξωτερικό εμπόριο της χώρας και τη σχέση του με τις ξένες επενδύσεις και τέλος με τη συμμετοχή της χώρας στον ΠΟΕ, που σηματοδοτεί για τη χώρα μια νέα εποχή.

6.1 Φιλελευθεροποίηση του εμπορίου και ενσωμάτωση της Κίνας στην παγκόσμια οικονομία

Αν και μας προκαλεί εντύπωση, η Κίνα δεν ήταν πάντα μία κλειστή οικονομία. Πριν τις μεταρρυθμίσεις του 1978, κατά την περίοδο της σοσιαλιστικής οικονομίας (1949-1960), η Κίνα ήταν σχεδόν ανοιχτή σε εμπόριο και βοήθεια που ερχόταν εξολοκλήρου από τις χώρες του Σοβιετικού μπλοκ. Κατά την περίοδο του «Μεγάλου Άλματος μπρος τα Εμπρός» (1958-1960) ενθαρρύνθηκε ιδιαίτερα η ανάπτυξη του εμπορίου με τις σοσιαλιστικές χώρες καθώς η φιλοδοξία της Κίνας για επενδύσεις αύξησε τη ζήτηση της για εισαγωγή μηχανημάτων. Μετά την κρίση όμως που ακολούθησε και το λιμό που

έπληξε τη χώρα, έγιναν δραματικές αλλαγές και ξεκίνησε μία μεγάλη περίοδος αργής υποχώρησης προς μία διεθνή οικονομική απομόνωση, με το εμπόριο της Κίνας να αδρανοποιείται. Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 η οικονομία της Κίνας άρχισε να ανακάμπτει από τα δεινά της Πολιτιστικής Επανάστασης και άρχισαν να αυξάνονται τα ελαφριά βιομηχανίας καταναλωτικά αγαθά προς εξαγωγή.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 στην Κίνα καλούνται να μεταρρυθμίσουν το σοβιετικού τύπου Σύστημα Κατευθυνόμενης Οικονομίας. Στο σύστημα αυτό η ακολουθούμενη πολιτική για το εξωτερικό εμπόριο περιελάμβανε τον κεντρικό έλεγχο του εξωτερικού εμπορίου γεγονός που επέτρεπε να εισάγονται αγαθά που δεν παράγονταν από κινεζικές επιχειρήσεις ώστε να καλυφθούν οι ελλείψεις ή αγαθά σύγχρονης τεχνολογίας (καταναλωτικά και κεφαλαιουχικά)¹²⁰. Πέραν από τον έλεγχο στις εισροές αγαθών, έλεγχος υπήρχε και στις εισροές χρημάτων, μέσω ελέγχου του συστήματος συναλλαγματικής ισοτιμίας. Για το σκοπό αυτό η κινεζική κυβέρνηση ενθάρρυνε και κατηύθυνε την επέκταση των εξαγωγών για να εξασφαλίσει η χώρα το συνάλλαγμα για τις απαραίτητες εισαγωγές. Παράλληλα για να εξασφαλίσουν ότι η εισροή του συνάλλαγμα από τις εξαγωγές κατευθυνόταν στην εξυπηρέτηση των απαραίτητων εισαγωγών, η κυβέρνηση ήλεγχε το συνάλλαγμα καθορίζοντας η ίδια τη συναλλαγματική ισοτιμία και ρυθμίζοντας τη διακίνηση του συναλλάγματος.¹²¹

Τα πρώτα μεταρρυθμιστικά βήματα περιλαμβάνουν το άνοιγμα νέων εμπορικών καναλιών στις νότιες επαρχίες Γκουάγκ-ντογκ (Guangdong) και Φουτζιάν (Fujian) της χώρας ώστε να εκμεταλλευτούν τη γειτονία με το Χονγκ Κονγκ και την Ταϊβάν. Έτσι το 1979 και 1980 δημιουργούνται τέσσερις Ειδικές Οικονομικές Ζώνες στις δύο αυτές παράκτιες επαρχίες στις οποίες λειτουργούν διάφορων ειδών επιχειρήσεις (κρατικές με ιδιοκτησία στις τοπικές αρχές ή στις αρχές άλλων επαρχιών, ξένες επιχειρήσεις και διάφορων μορφών κοινοπραξίες). Στις ειδικές οικονομικές ζώνες οι αποφάσεις για τις επενδύσεις λαμβάνονται εκτός του κρατικού σχεδίου ενώ υπάρχει ιδιαίτερα ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς. Στόχος των ζωνών ήταν να αυξήσουν το εξαγωγικό εμπόριο, κάτι που επιτυγχάνεται έπειτα από την αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής. Για το σκοπό αυτό μάλιστα εντός των ζωνών επιτρέπονται οι εισαγωγές με μηδενικούς δασμούς υπό την προϋπόθεση ότι αυτές χρησιμοποιούνταν για να παράγουν εξαγωγές. Η επιτυχία των ειδικών οικονομικών ζωνών να προσελκύσουν ξένες επενδύσεις οι οποίες συνοδεύονταν με μεταφορά τεχνολογίας στην Κίνα, οδήγησε την

¹²⁰ Ο κεντρικός έλεγχος του εξωτερικού εμπορίου γινόταν με την εξουσιοδότηση μόλις δώδεκα εθνικών εταιριών εξωτερικού εμπορίου να κάνουν εισαγωγές και εξαγωγές και αποκλειστικά για εξουσιοδοτημένα προϊόντα.

¹²¹ Chow, Gregory C., 2007, ό.π., σελ.315

ηγεσία της χώρας, το 1984, στη δημιουργία δεκατεσσάρων ανοικτών παράκτιων πόλεων. Στις πόλεις αυτές που ήδη είχαν αναπτύξει σημαντική δραστηριότητα και είχαν αξιόλογη υλική και ανθρώπινη υποδομή, ιδρύθηκαν Ζώνες Οικονομικής και Τεχνολογικής Ανάπτυξης. Οι ζώνες οικονομικής και τεχνολογικής ανάπτυξης βρίσκονται συχνά κοντά σε λιμάνια, απολαμβάνουν τις ίδιες φορολογικές διευκολύνσεις με τις ειδικές οικονομικές ζώνες όμως η εξαίρεση τους από εισαγωγικούς δασμούς αναφέρεται μόνο σε μηχανολογικό εξοπλισμό και όχι καταναλωτικά αγαθά.¹²² Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 δημιουργείται η Αναπτυξιακή Ζώνη Που-ντογκ (Pudong) στην καρδιά της πιο ανεπτυγμένης περιοχής της Κίνας ενώ την περίοδο 1992-1993 δημιουργούνται δεκαοκτώ νέες Ζώνες Οικονομικής και Υψηλής Τεχνολογίας Ανάπτυξης. Το 2003 υπάρχουν 100 ζώνες αναγνωρισμένες από την κεντρική κυβέρνηση και πολλές ακόμα που λειτουργούν υπό τις τοπικές αρχές.¹²³ Η μεταφορά των πρώτων πειραματικών ζωνών στο εσωτερικό της χώρας συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην επιτάχυνση των οικονομικών μεταρρυθμίσεων και στην εδραίωση της αναπτυξιακής διαδικασίας.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1980, η Κίνα ξεκινά τη φιλελευθεροποίηση του εμπορικού της συστήματος τροποποιώντας τους κανόνες που διέπουν το εμπόριο με σκοπό να σταματήσει το μονοπώλιο στο ξένο εμπόριο και να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο δράσης για τη μεταγενέστερη ανάπτυξη του εμπορίου και των επενδύσεων. Πιο συγκεκριμένα, οι μεταρρυθμίσεις περιλαμβάνουν: α) την υποτίμηση του εθνικού της νομίσματος (yuan) με αποτέλεσμα οι εξαγωγές να γίνουν πιο επικερδείς και να υπάρχει ένας έλεγχος στη ζήτηση των εισαγωγών που είναι πιο ακριβές, β) την κατάργηση του μονοπωλίου στο καθεστώς του εξωτερικού εμπορίου και την αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό εμπόριο¹²⁴, γ) τις αλλαγές στην τιμολογιακή πολιτική των εισαγόμενων και εξαγόμενων προϊόντων, και τέλος δ) τη δημιουργία ενός συστήματος δασμολογικών και μη εμποδίων για την προστασία της εγχώριας αγοράς. Η Κίνα έπειτα από την επιτυχία των Ειδικών Οικονομικών Ζωνών και των Παράκτιων Πόλεων, στο πλαίσιο μιας ολόκληρης πολιτικής για την ανάπτυξη του εμπορίου της στις παράκτιες περιοχές εφαρμόζει ένα «διπλό εμπορικό καθεστώς» σύμφωνα με το οποίο υπάρχει διαχωρισμός στον τρόπο αντιμετώπισης του «κοινότυπου εμπορίου», τα προϊόντα του οποίου πωλούνται στην εγχώρια αγορά, και του «εμπορίου προώθησης των εξαγωγών» το οποίο ουσιαστικά απολαμβάνει των

¹²² Αγνώστος², 1997, "Η ενσωμάτωση της Κίνας στην παγκόσμια οικονομία", Αγορά χωρίς σύνορα, τόμος 3, τεύχος 2, σελ.83-100

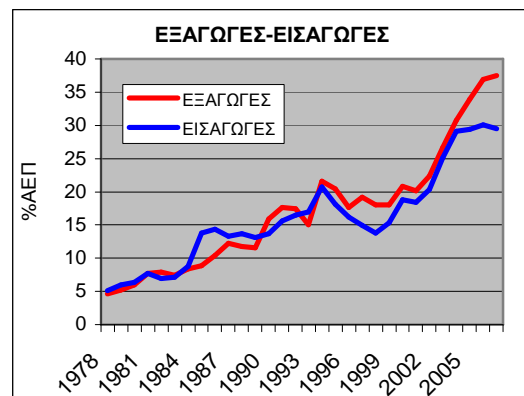
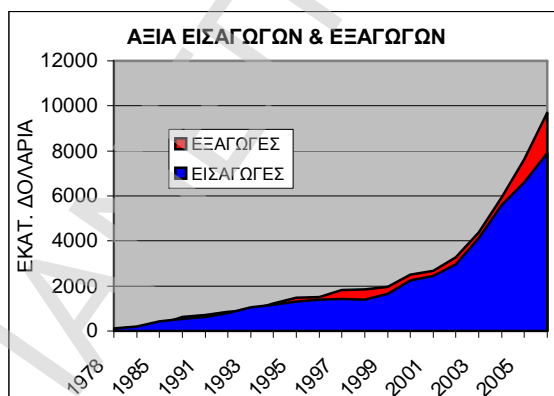
¹²³ Naughton, Barry, ό.π, σελ.406-410

¹²⁴ Δημιουργούνται σχεδόν πέντε χιλιάδες εταιρίες που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό εμπόριο, οι οποίες όμως είναι ακόμη κρατικής ιδιοκτησίας.

προνομίων. Η Κίνα από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 προκείμενου να καταστήσει το εμπορικό καθεστώς της πιο λειτουργικό κινήθηκε προς την κατεύθυνση της ανοιχτής οικονομίας. Άλλωστε η συμμετοχή της στον ΠΟΕ ήταν ένα πολύ μεγάλο κίνητρο. Έτσι το 1994 επιτυγχάνεται μετατρεψιμότητα του νομίσματος της και η συναλλαγματική ισοτιμία ενοποιείται κοντά στη χαμηλότερη τιμή με αποτέλεσμα την ελεύθερη πρόσβαση στο συνάλλαγμα. Παράλληλα, όπως έχουμε αναφέρει και στο κεφάλαιο των μεταρρυθμίσεων, στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων της δεκαετίας του 1990, το εθνικό φορολογικό σύστημα αλλάζει κατεύθυνση με φόρους προστιθέμενης αξίας που προσφέρουν μεγαλύτερη στήριξη. Οι μεταρρυθμίσεις και το άνοιγμα της Κίνας συνεχίστηκαν και μετά το 2000, ενόψει της εισόδου της χώρας στον ΠΟΕ, αλλά και στη συνέχεια στο πλαίσιο ενός ευρέως φάσματος δεσμεύσεων τις οποίες είχε αποδεχτεί κατά την προσχώρηση της. Σε αυτές θα αναφερθούμε στη συνέχεια.

6.1.1 Εξωτερικό εμπόριο

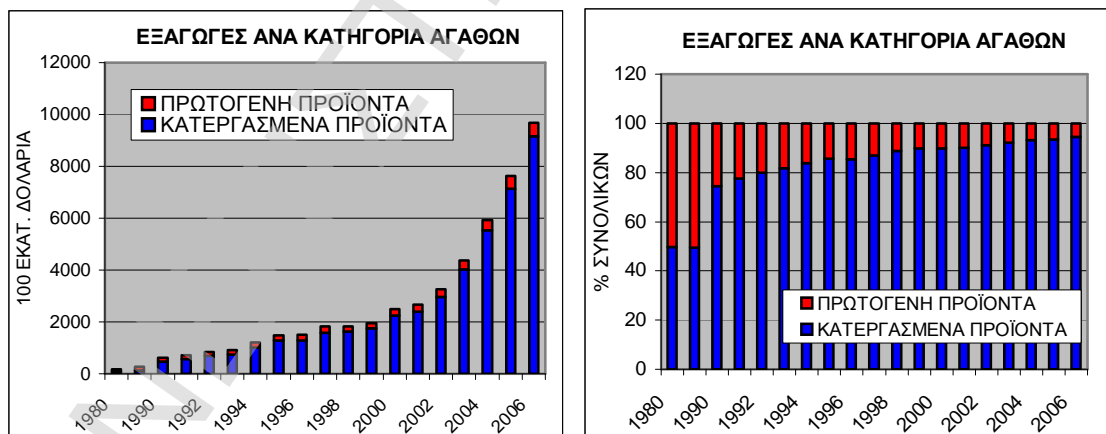
Από την εποχή της υιοθέτησης της πολιτικής των «ανοιχτών θυρών» στα τέλη της δεκαετίας του 1970 μέχρι και την είσοδο της χώρας στον ΠΟΕ έγιναν ποικίλες προσπάθειες φιλελευθεροποίησης του εμπορίου της. Ωστόσο, κάθε τέτοιο επίπεδο φιλελευθεροποίησης του συστήματος εξωτερικού εμπορίου ευθύνεται για τη μείωση των εισαγωγών και εξαγωγών της χώρας τη δεδομένη στιγμή. Το 1978 το συνολικό εμπόριο αγαθών (εισαγωγές συν εξαγωγές) αντιπροσωπεύει το 9,7% του ΑΕΠ και μέσα σε μόλις τριάντα χρόνια το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 67% του ΑΕΠ, κάτι ιδιαίτερα εντυπωσιακό που απεικονίζει την αλματώδη ανάπτυξη της χώρας.

Διαγράμματα 6.1 & 6.2: Όγκος εισαγωγών και εξαγωγών της Κίνας σε εκατομμύρια δολάρια & Εισαγωγές και εξαγωγές ως ποσοστό του ΑΕΠ, 1978-2007
Πηγή: ΔΝΤ

Σήμερα η Κίνα είναι μία από τις μεγαλύτερες εξαγωγικές χώρες. Ο όγκος των εξαγωγών της ανήλθε το 2007 στα 1217 δις δολάρια, όπως φαίνεται και στα διαγράμματα 6.1 και 6.2, αγγίζοντας ουσιαστικά το 37,5 % του ΑΕΠ της. Το 1978 οπότε και η Κίνα έκανε στροφή προς τον έξω κόσμο, ο όγκος των εξαγωγών της ανερχόταν στα 9 δις δολάρια και μόλις 4,6% του ΑΕΠ. Η πορεία των εξαγωγών της χώρας είναι συνεχώς ανοδική με μία μικρή πτώση το 1995. Η πτώση αυτή που παρατηρείται μετά το 1995 και μέχρι το 2000 που οι εξαγωγές αρχίζουν να έχουν εκ νέου ανοδική πορεία, οφείλεται εν μέρει στην Ασιατική οικονομική κρίση αλλά και στη μη πρόοδο της φιλελευθεροποίησης του εμπορίου.

Μετά το 1979 οι εξαγωγές αυξήθηκαν πολύ γρήγορα με την εκμετάλλευση των υφιστάμενων ευκαιριών καθώς η ανάγκη για συνάλλαγμα, που θα κατευθύνονταν στις απαραίτητες εισαγωγές, ήταν βασική προτεραιότητα της κινεζικής κυβέρνησης. Ωστόσο η διάρθρωση των πρώτων εξαγωγών ήταν κάπως περίεργη. Στα διαγράμματα 6.3 και 6.4 παρουσιάζεται η σύνθεση των εξαγωγών ανά κατηγορίες προϊόντων. Το 1980 το 50,3% των συνολικών εξαγωγικών προϊόντων είναι πρωτογενή αγαθά και τα υπόλοιπα κατεργασμένα αγαθά. Ωστόσο η Κίνα είναι μία χώρα με τεράστιο πληθυσμό, περιορισμένη γεωγραφική έκταση αρκετά δυσανάλογη για τον πληθυσμό της και με πολλές ανομοιομορφίες στην επιφάνεια της (δεν είναι όλες οι περιοχές καλλιεργήσιμες) ενώ αντιμετωπίζει μεγάλο πρόβλημα με το νερό. Δέκα χρόνια αργότερα, το 1990, οι

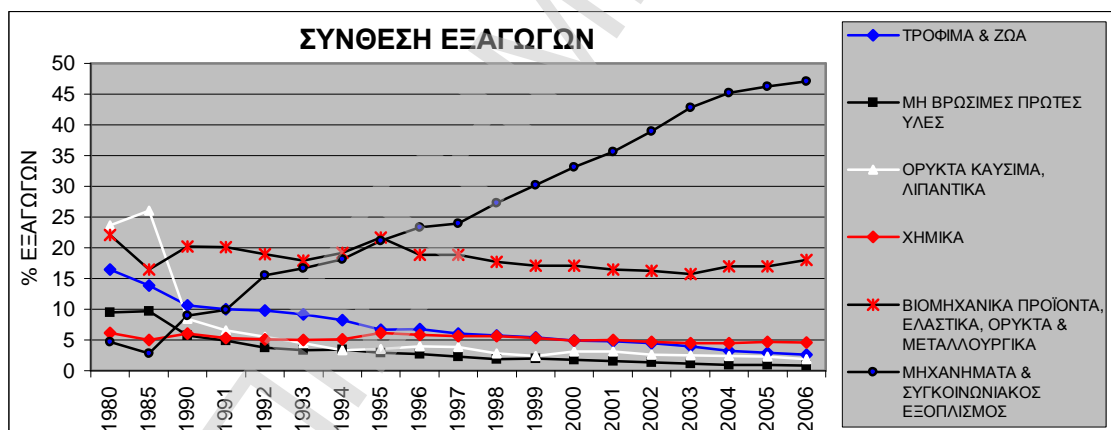
Διαγράμματα 6.3 & 6.4 : Όγκος εξαγωγών ανά κατηγορία προϊόντος & Εξαγωγές ανά κατηγορία προϊόντος ως ποσοστό των συνολικών εξαγωγών, 1980-2006

Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

εξαγωγές πρωτογενών προϊόντων μειώνονται στο 25,6% των συνολικών εξαγωγών και έπειτα από δέκα χρόνια υποδιπλασιάζονται εκ νέου, φτάνοντας το 2000 στο 10,2% των συνολικών εξαγωγών. Με το πέρασμα των χρόνων η επικράτηση των κατεργασμένων προϊόντων στον τομέα των εξαγωγών είναι δεδομένη και πλήρως κατανοητή αν

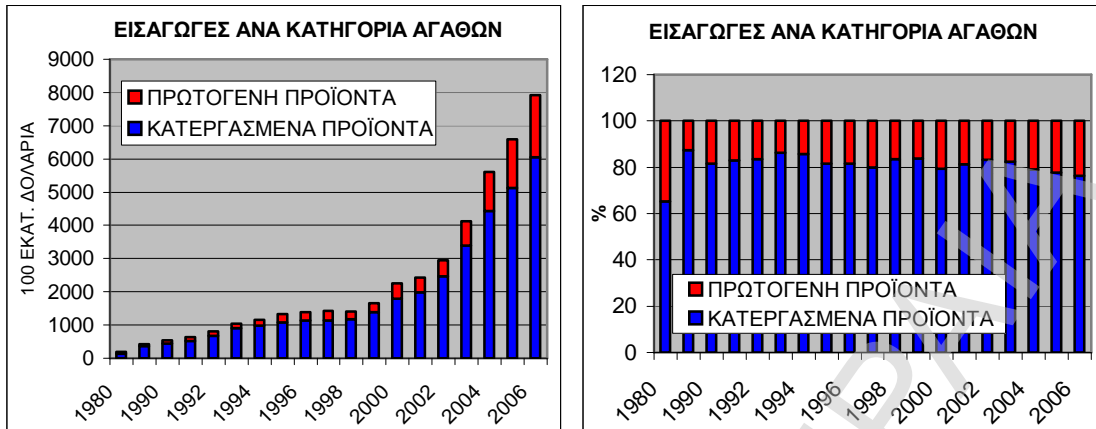
αναλογιστούμε ότι η Κίνα εκμεταλλεύεται το συγκριτικό της πλεονέκτημα και χρησιμοποιεί το ανθρώπινο κεφάλαιο που διαθέτει σε αφθονία για την ανάπτυξη βιομηχανιών εντάσεως εργασίας.

Στο διάγραμμα 6.5 παρουσιάζεται η πορεία των προϊόντων που καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών της Κίνας τόσο από την κατηγορία των πρωτογενών όσο και από την κατηγορία των κατεργασμένων προϊόντων. Το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών πρωτογενών προϊόντων, που όπως αναφέραμε παραπάνω ευδοκίμοισε το 1980 όταν η χώρα ξεκίνησε το εξωτερικό εμπόριο και σιγά-σιγά εκμηδενίστηκε, αντιπροσωπεύουν τα τρόφιμα και τα ζώα καθώς επίσης οι μη βρώσιμες πρώτες ύλες. Τα βασικότερα προϊόντα εξαγωγής της Κίνας από το 1992 είναι τα μηχανήματα και ο συγκοινωνιακός εξοπλισμός. Το 1996 τα μηχανήματα αποτελούσαν το 23,4% των εξαγωγών της Κίνας και δέκα χρόνια αργότερα, το 2006 το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 47,1%. Παράλληλα τα βιομηχανικά προϊόντα, ελαστικά, ορυκτά και προϊόντα μεταλλουργίας είναι βασικά εξαγωγικά προϊόντα της Κίνας με ποσοστό που το 2006 ανέρχεται στο 18% των συνολικών εξαγωγών.

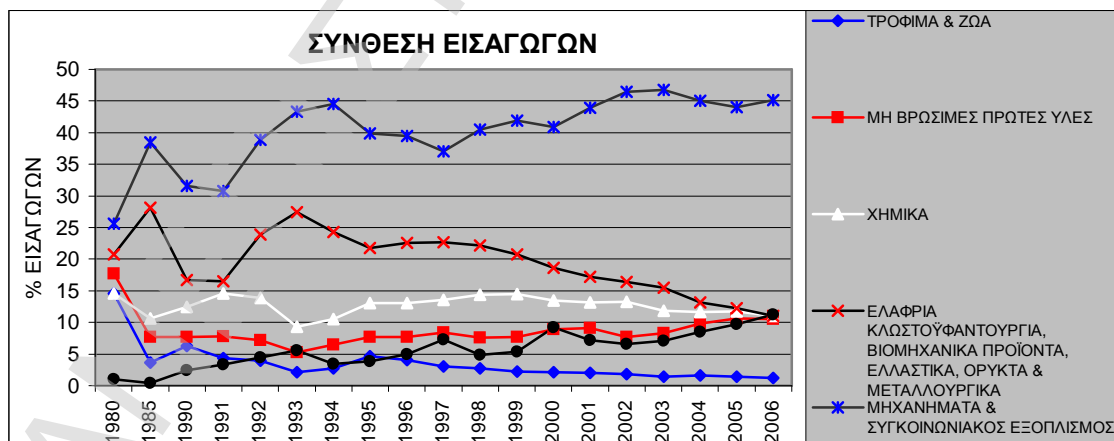
Διάγραμμα 6.5: Βασικά προϊόντα εξαγωγής ως ποσοστό των συνολικών εξαγωγών, 1980-2006
Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

Οι εισαγωγές της Κίνας όπως αναφέραμε παραπάνω ξεκίνησαν με προϊόντα που δεν παράγονταν από κινεζικές επιχειρήσεις και οι ποσότητες αυτών ήταν άκρως ελεγχόμενες από το κράτος. Το 1978 οι εισαγωγές της χώρας ανέρχονται στο 5,1% του ΑΕΠ και ο όγκος των εισαγωγών σε 11 δισεκατομμύρια δολάρια. Το 2007 οι εισαγωγές ανήλθαν στο 29,5% του ΑΕΠ επίπεδο στο οποίο σταθεροποιούνται τα τελευταία πέντε χρόνια (βλέπε διαγράμματα 6.1 και 6.2).

Διάγραμμα 6.6 & 6.7: Όγκος εισαγωγών ανά κατηγορία προϊόντος & Εισαγωγές ανά κατηγορία προϊόντος ως ποσοστό των συνολικών εισαγωγών, 1980-2006
Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

Ως προς τη σύνθεση τους οι εισαγωγές είναι σε ποσοστό σχεδόν 80% κατεργασμένα προϊόντα ήδη από το 1985. Το γεγονός αυτό δεν θα πρέπει να μας παραξενεύει καθώς η χώρα λειτουργεί σαν εξαγωγική πλατφόρμα δια μέσω της οποίας τελειοποιούνται τα εξαγωγικά προϊόντα. Αυτό που έχει αναπτύξει η Κίνα στο εξωτερικό της εμπόριο είναι ένα μοντέλο κατά το οποίο εισάγει από άλλες χώρες προϊόντα σε πρώιμη μορφή και εκμεταλλευόμενη τους παραγωγικούς της συντελεστές παράγει τελικά προϊόντα που από την αρχή προορίζονται για εξαγωγή. Αυτό είναι κάτι που θα δούμε και στη συνέχεια που θα μιλήσουμε για τις ξένες επενδύσεις καθώς ορισμένοι επενδυτές κατευθύνονται στην Κίνα για να επωφεληθούν από το συγκεκριμένο τρόπο δράσης.

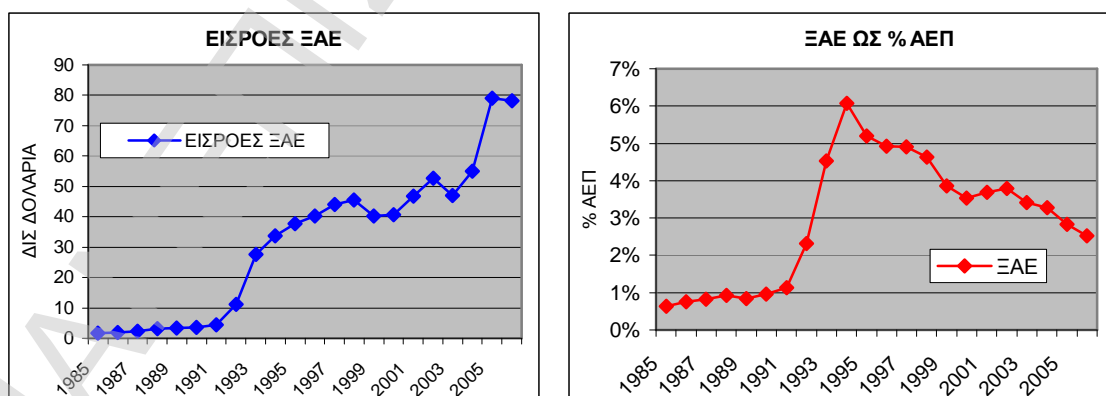
Διάγραμμα 6.8: Βασικά προϊόντα εισαγωγής ως ποσοστό των συνολικών εισαγωγών, 1980-2006
Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

Τα όσα αναφέρουμε για χρήση της χώρας ως εξαγωγική πλατφόρμα επιβεβαιώνει και το διάγραμμα 6.8 στο οποίο παρουσιάζονται τα βασικά προϊόντα, πρωτογενή και

κατεργασμένα, που εισάγει η χώρα. Τα μηχανήματα και ο τομέας της κλωστοϋφαντουργίας μονοπωλούν τις εισαγωγές της χώρας. Σε πολύ μικρότερο βαθμό εισάγονται τρόφιμα και ζώα (1,3% των συνολικών για το 2007), ποτά και καπνός, μη βρώσιμες πρώτες ύλες (10,5% των συνολικών για το 2007), ορυκτά καύσιμα και λιπαντικά (11,3% των συνολικών για το 2007), χημικά (11% των συνολικών για το 2007). Η Κίνα για το 2006 κατέγραψε στο εμπορικό ισοζύγιο της (εξαγωγές μείον εισαγωγές) ένα πλεόνασμα της τάξης των 218 δις δολαρίων και υποστηρίζεται ότι η επιτυχία αυτή προέρχεται από τις μεταρρυθμίσεις στο εσωτερικό της χώρας, την οικονομική αναδόμηση της Ανατολικής Ασίας και τις ξένες επενδύσεις¹²⁵.

6.1.2 Ξένες επενδύσεις

Για περισσότερο από μία δεκαετία η Κίνα αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς προορισμούς ξένων επενδύσεων στον κόσμο. Η ενασχόληση μας με τις ξένες επενδύσεις στο συγκεκριμένο κομμάτι επικεντρώνεται στις ξένες άμεσες επενδύσεις (ΞΑΕ) καθώς για την Κίνα οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου και ο τραπεζικός δανεισμός είναι ασήμαντα μέχρι και σήμερα. Οι επενδύσεις άρχισαν να διοχετεύονται στην Κίνα μετά το 1992 και από το 1996 οι ετήσιες εισροές ΞΑΕ ανέρχονται σταθερά πάνω από 40 δις δολάρια (διάγραμμα 6.9). Το 2006 οι εισροές ΞΑΕ έφτασαν τα 78 δις δολάρια. Τα επίπεδα αυτά είναι τα υψηλότερα και με διαφορά μάλιστα από οποιαδήποτε άλλης αναπτυσσόμενης χώρας και παραμένουν ανέπαφα από οποιαδήποτε διακύμανση στις ασιατικές ή την παγκόσμια οικονομία. Η μελέτη της εισροής ΞΑΕ μιας χώρας θα πρέπει

Διαγράμματα 6.9 & 6.10: Εισροές ξένων άμεσων επενδύσεων σε δισεκατομμύρια δολάρια & Ξένες άμεσες επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ, 1985-2006

Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

¹²⁵Naughton, Barry, ό.π, σελ. 398

να γίνεται σε συνδυασμό με τρία χαρακτηριστικά: α) σε ποιους τομείς κατευθύνονται, β) με ποιους τρόπους πραγματοποιούνται, και γ) από ποιες χώρες προέρχονται οι ΞΑΕ. Και τα τρία χαρακτηριστικά είναι εξίσου σημαντικά και επιδέχονται σχολιασμού καθώς η αλλαγή στις ακολουθούμενες πολιτικές αλλά και οι συγκυρίες τόσο για την ίδια την Κίνα (σε ποια φάση βρίσκεται η οικονομία της χώρας και σε τι κατάσταση οι ασιατικές οικονομίες) όσο και την παγκόσμια οικονομία, δημιουργούν διαφορετικές τάσεις.

Κατά τη δεκαετία του 1980 οι ΞΑΕ δεν ξεπερνούσαν το 1% του ΑΕΠ της χώρας, όμως οι εισροές παρουσίαζαν μία σταθερά ανοδική πορεία. Μόλις το 1991 κατάφεραν να φτάσουν το 1,14% του ΑΕΠ (διάγραμμα 6.10). Τις επόμενες δύο χρονιές παρουσιάζεται διπλασιασμός του αντίστοιχου ποσοστού φτάνοντας το 2,3% το 1992 και 4,5% το 1993. Η πορεία των ΞΑΕ ήταν τόσο θεαματική που από το 1994 άγγιξε το 6% του ΑΕΠ καθιστώντας την Κίνα μια χώρα που είναι σχετικά ανοιχτή σε εισερχόμενες ΞΑΕ. Ιδιαίτερη ώθηση στις ΞΑΕ μετά το 1992 έδωσε η ανακοίνωση της στρατηγικής του Τεγκ Σιάο-πινγκ κατά τη διάρκεια μιας περιοδείας στα νότια προσπαθώντας να εξαφανίσει την αβεβαιότητα των επενδυτών που προέκυψε από τις περικοπές μετά τα γεγονότα της Τιένανμεν το 1989. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η Κίνα για πάνω από μια δεκαετία έχτιζε την αξιοπιστία με τους ξένους επενδυτές και πως μέχρι τότε οι εισερχόμενες ΞΑΕ περιορίζονταν να εξαγάγουν προϊόντα του μεταποιητικού τομέα ενώ πρόσβαση στην αγορά της είχαν λίγες μόνο επιλεγμένες ξένες επιχειρήσεις. Από το 1992 η Κίνα ξεκίνησε επιλεκτικά το άνοιγμα της εγχώριας αγοράς της σε ξένους επενδυτές. Νέοι τομείς, ειδικά ο κτηματομεσιτικός, ανοίγονταν για τους ξένους επενδυτές ενώ τους παρέχονταν το δικαίωμα να πουλάνε τα προϊόντα τους και στην κινεζική αγορά. Η μεγάλη σε μέγεθος και με ταχεία ανάπτυξη αγορά της Κίνας παίζει σημαντικό ρόλο στην προσέλκυση ΞΑΕ. Όπως φαίνεται και στον πίνακα της επόμενης σελίδας (πίνακας 6.1) που εμφανίζει τις πραγματοποιούμενες ΞΑΕ ανά τομείς της οικονομίας, το μεγαλύτερο μέρος των ΞΑΕ κατευθύνεται στον τομέα της μεταποίησης σε ποσοστό 61,4% των συνολικών επενδύσεων, αλλά και στον κτηματομεσιτικό τομέα σε ποσοστό 15,2% για το 2006.

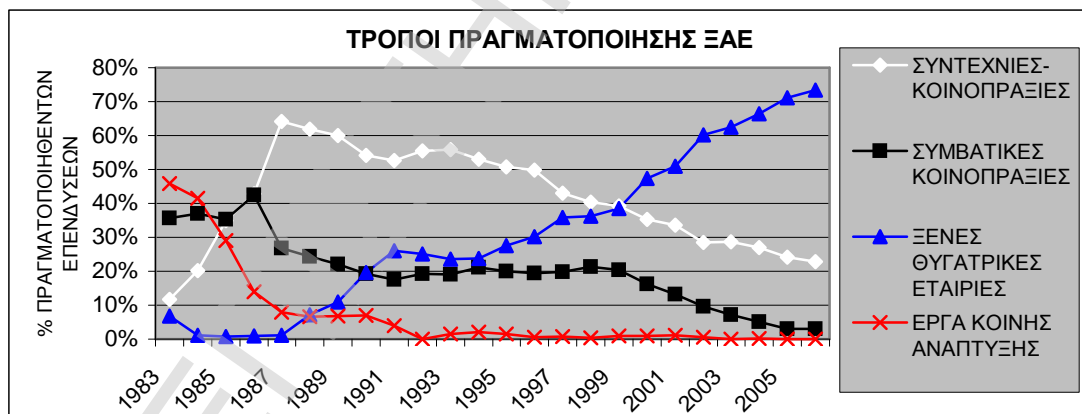
Πίνακας 6.1: Ξένες άμεσες επενδύσεις ανά τομέα για το 2006
 Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

	ΑΞΙΑ		ΕΠΕΝΔΥΣΗ	
	ΣΥΝΑΦΘΕΝΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	%	ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΣΤΙΓΜΗ	%
	(10000 ΔΟΛΑΡΙΑ)		(10000 ΔΟΛΑΡΙΑ)	
Σύνολο	19372734		6302061	
Γεωργία, δασοκομία, κτηνοτροφία και αλιεία	319863	1,65	59945	0,95
Εξόρυξη μεταλλευμάτων	193785	1,00	46052	0,73
Μεταποίησης	11888844	61,37	4007671	63,59
Παραγωγή και προμήθεια ηλεκτρισμού, γκάζι & νερού	332632	1,72	128136	2,03
Οικοδομή	214702	1,11	68801	1,09
Μεταφορές, αποθήκευση & ταχυδρομεία	517422	2,67	198485	3,15
Μεταφορές δεδομένων, υπηρεσίες πληροφορικής & λογισμικού	304942	1,57	107049	1,70
Χονδρική & λιανική πώληση	652475	3,37	178941	2,84
Ξενοδοχειακές υπηρεσίες & υπηρεσίες τροφοδοσίας	289321	1,49	82764	1,31
Χρηματοπιστωτική διαμεσολάβηση	75972	0,39	29369	0,47
Κτηματομεσιτικός	2946928	15,21	822950	13,06
Υπηρεσίες χρηματοδοτικής μίσθωσης & εμπορικών συναλλαγών	938762	4,85	422266	6,70
Επιστημονική έρευνα, τεχνολογικές υπηρεσίες & γεωλογικές έρευνες	260234	1,34	50413	0,80
Διαχείριση της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, του νερού & των δημοσίων εγκαταστάσεων	92901	0,48	19517	0,31
Οικιακές υπηρεσίες & λοιπές υπηρεσίες	219730	1,13	50402	0,80
Εκπαίδευση	10794	0,06	2940	0,05
Υγεία, δημόσια ασφάλεια & κοινωνική πρόνοια	10942	0,06	1517	0,02
Πολιτισμός, αθλητισμός & διασκέδαση	100373	0,52	24136	0,38
Δημόσια διοίκηση & κοινωνικές οργανώσεις	2112	0,01	707	0,01

Το καθεστώς για τους ξένους επενδυτές σήμερα είναι ιδιαίτερα ευνοϊκό στην Κίνα. Οι φόροι είναι μετριασμένοι, υπάρχουν συμφωνίες με τις περισσότερες χώρες για την προστασία των επενδυτών, υπάρχουν ικανοποιητικά νομικά εφόδια και μηχανισμοί διαιτησίας, το συνάλλαγμα είναι μετατρέψιμο στο λογαριασμό κίνησης κεφαλαίων (αν και θεωρητικά αυτό δεν ισχύει) και τα προβλήματα με τον επαναπατρισμό των κερδών είναι περιορισμένα. Ένα άλλο χαρακτηριστικό του καθεστώτος επενδύσεων είναι η αποκεντρωμένη φύση του και ο μεγάλος βαθμός διακριτικότητας που διατηρείται από τους κυβερνητικούς υπαλλήλους. Το αποκεντρωμένο καθεστώς στην πράξη ευνοεί συχνά τους ξένους επενδυτές που μπορούν να υποκινήσουν τις υποψήφιες περιοχές σε αντιπαράθεση προς αναζήτηση της πιο ευνοϊκής προσφοράς. Εκείνες με τη σειρά τους έχουν ισχυρό κίνητρο να προσελκύσουν ξένους επενδυτές μέσω χαμηλής φορολογίας ακόμα και πέραν των νομοθετικών προνομίων. Ωστόσο υπάρχουν τα

προβλήματα της μη ευκρινούς απόλυτης εξουσίας για κάτι τέτοιο, της ποιότητας των υπηρεσιών των τοπικών αυτοδιοικήσεων και προβλήματα με την υποστήριξη των δικαιωμάτων της πνευματικής ιδιοκτησίας.

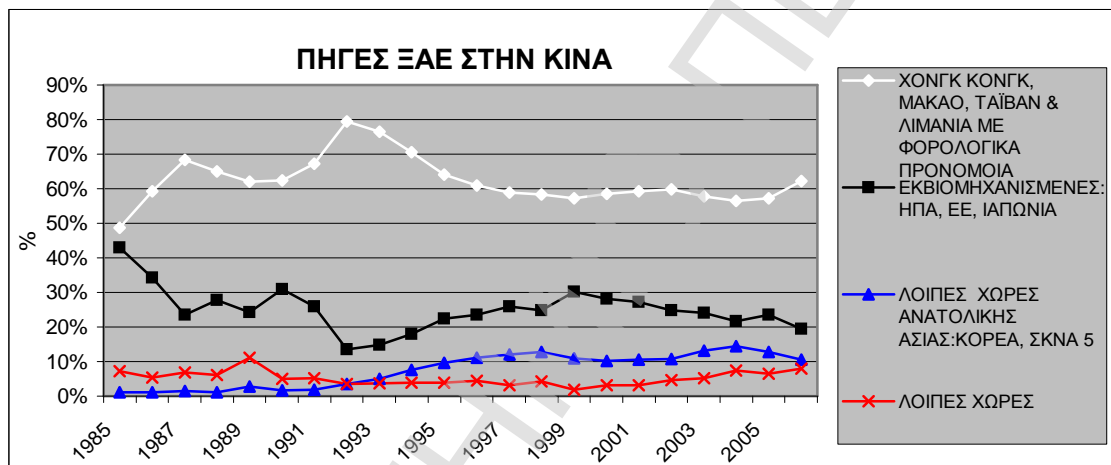
Οι συμβατικές μορφές με τις οποίες οι ΞΑΕ ενσωματώνονται στην Κίνα εξελίσσονται σταθερά προς τέτοιους τρόπους που να επιτρέπουν στον ξένο επενδυτή ένα υψηλότερο επίπεδο ελέγχου. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 οι ΞΑΕ κατευθύνονταν σε πολύ μεγάλο βαθμό σε συμβατικές κοινοπραξίες (πρόκειται για ευπροσάρμοστες συμβάσεις συνεταιρισμού χωρίς απαραίτητα σταθερή νομική οντότητα και απευθύνονταν κυρίως σε συμβάσεις παροχής υπηρεσιών) και έργα κοινής ανάπτυξης (πρόκειται για συμβατικές κοινοπραξίες που εξυπηρετούν τη βιομηχανική εκμετάλλευση του πετρελαίου). Μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1980 προωθήθηκαν οι συντεχνίες καθώς η εμπλοκή του ξένου στοιχείου θα απέφερε στους κινέζους πληροφόρηση και τεχνολογία, χωρίς ωστόσο να ευδοκιμήσουν λόγω απόκλισης στα κίνητρα. Έτσι καθώς η Κίνα εξελίχθηκε σε οικονομία της αγοράς, οι ξένης ιδιοκτησίας θυγατρικές εταιρίες ευδοκίμουν τα τελευταία χρόνια αποτελώντας μάλιστα το 73,5% των συνολικών πραγματοποιηθέντων εισροών σε ξένες επενδύσεις για το 2006 (βλέπε διάγραμμα 6.11) που αντιστοιχεί σε 63 δις δολάρια.

Διάγραμμα 6.11: Τρόποι πραγματοποίησης ξένων άμεσων επενδύσεων, 1983-2006
 Πηγή: <http://irps.ucsd.edu/faculty/faculty-research-projects/chinese-economy/>

Τέλος θα ασχοληθούμε με τη γεωγραφική προέλευση των ΞΑΕ που πραγματοποιούνται στην Κίνα. Το διάγραμμα 6.12 δείχνει ξεκάθαρα ότι Χονγκ Κονγκ, Ταϊβάν, Μακάο και παράκτιες περιοχές, τα λιμάνια των οποίων αποτελούν φορολογικούς παράδεισους για τους επενδυτές, κόβουν πρώτοι το νήμα στην κούρσα των επενδύσεων στην Κίνα. Οι περιοχές αυτές επιφορτίζονται με το 60% των συνολικών ΞΑΕ που πραγματοποιούνται στην Κίνα από το 1986 και έπειτα. Μάλιστα, τόσο το Χονγκ Κονγκ, που δεν είναι απλά ένας επενδυτής παρότι μόνο του ευθύνεται

για το 47% των εισερχόμενων ΞΑΕ στην Κίνα (20 δις δολάρια το 2006), όσο και η Ταϊβάν που ευθύνεται για σχεδόν 12%, είναι στενά συνυφασμένες με την Κίνα. Οι ανεπτυγμένες ΗΠΑ, Καναδάς, Ιαπωνία και Ευρώπη αντιπροσωπεύουν το 25% των συνολικών ΞΑΕ, κυρίως μετά το 1996. Οι ΗΠΑ μάλιστα είναι ο τρίτος σημαντικότερος επενδυτής στην Κίνα από το 2002, με πτωτική όμως πορεία από τότε. Μικρή θα λέγαμε είναι η συμμετοχή της Ιαπωνίας αν αναλογιστεί κανείς το μέγεθος της, τούτο όμως ερμηνεύεται από την οικονομική στασιμότητα της δεκαετίας του 1990 κάτι που φαίνεται να ανακάμπτει από το 2003 και ανεξάρτητα από τις όποιες πολιτικές προστριβές των δύο χωρών. Τα τελευταία χρόνια η Ευρώπη φαίνεται πως αντικαθιστά τις ΗΠΑ, επενδύοντας σχεδόν 6 δις δολάρια για το 2006.

Διάγραμμα 6.12: Χώρες προέλευσης των ξένων άμεσων επενδύσεων που πραγματοποιούνται στην Κίνα ως ποσοστό των συνολικών ΞΑΕ, 1985-2006
 Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

Ο αντίκτυπος των ΞΑΕ είναι διπλός, από τη μία συμβάλουν στις συνολικές επενδύσεις και τη διαρθρωτική μεταβολή της χώρας και από την άλλη δημιουργούν ένα δέσιμο ανάμεσα στην παραγωγική διαδικασία (μάνατζμεντ, μάρκετινγκ, τεχνολογία) και στην εισροή πόρων¹²⁶. Για την Κίνα οι ΞΑΕ αποτελούν την κύρια πηγή μεταφοράς τεχνολογίας.

6.2 Η είσοδος της Κίνας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου

Όταν η Κίνα το 1986 υπέβαλλε επίσημα αίτηση για την επανασύνδεση της με τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT), πρόδρομος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), έμοιαζε ότι θα ήταν μια γρήγορη και σχετικά ανώδυνη διαδικασία.

¹²⁶ Naughton, Barry, ό.π, σελ. 405

Ωστόσο χρειάστηκε να περάσουν δεκαπέντε χρόνια από τότε μέχρι να φτάσει η Κίνα στις 11 Δεκεμβρίου 2001 να γίνει το 143^ο μέλος του ΠΟΕ¹²⁷. Η ανάδειξη της Κίνας σε σοβαρή εξαγωγική δύναμη και η ανταγωνιστική πρόκληση που εμφανιζόταν από αυτή, άνοιξε το δρόμο για εμπορικές διαπραγματεύσεις στους τομείς των υπηρεσιών, των επενδύσεων και της προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η συμμετοχή της Κίνας στον ΠΟΕ είχε ως προϋπόθεση την παροχή διευρυμένης και ευνοϊκής πρόσβασης στην οικονομία της σε ανταπόδοση της μεγαλύτερης πρόσβασης των ημικατεργασμένων προϊόντων εξαγωγής της σε άλλες χώρες¹²⁸.

Η Κίνα προκειμένου να ικανοποιήσει τις δεσμεύσεις της απέναντι στον ΠΟΕ ακολούθησε μία σειρά μέτρων. Αρχικά η Κίνα μείωσε το επίπεδο δασμών της. Έτσι το μέσο επίπεδο δασμών επί των βιομηχανικών αγαθών μειώθηκε από 14,8% πριν από την ένταξη σε 9,1% το 2005. Την ίδια περίοδο, το επίπεδο δασμών επί των αγροτικών προϊόντων μειώθηκε από 23,2% σε 15,3%. Τα επίπεδα δασμών της Κίνας βασίζονταν απόλυτα στα ισχύοντα ποσοστά ενώ η χώρα είναι μέλος σχετικά χαμηλών δασμών του ΠΟΕ. Παράλληλα έγιναν σταθερά βήματα για άνοιγμα του εμπορίου υπηρεσιών της Κίνας μετριάζοντας και θεσπίζοντας μια σειρά νόμων και κανονισμών. Περισσότεροι από 10 τομείς υπηρεσιών και 100 υποτομείς, συμπεριλαμβανομένων των τραπεζών, των ασφαλειών, της διανομής, των τηλεπικοινωνιών, των νομικών υπηρεσιών και των λογιστικών, απελευθερώθηκαν στα επίπεδα για τα οποία είχε δεσμευθεί η χώρα. Οι εμπορικοί νόμοι, κανονισμοί και κανόνες της Κίνας υποβλήθηκαν σε εκτεταμένη αναθεώρηση και συμμορφώθηκαν πλήρως με τις δεσμεύσεις της κατά την ένταξη. Ο νόμος της 1^{ης} Ιουλίου 2004 μεριμνά για θέματα εξωτερικού εμπορίου. Το εμπορικό σύστημα χρειάστηκε όμως και περαιτέρω εξέλιξη. Έτσι η Κίνα απέσυρε εντελώς τους ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών ενώ το σύστημα ποσοστώσεων της βελτιώθηκε σύμφωνα με τις δεσμεύσεις της. Τέλος, η Κίνα χρειάστηκε να ενισχύσει την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, ζήτημα για το οποίο κατέβαλλε τεράστιες προσπάθειες. Η προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας αποτελεί παγκόσμιο ζήτημα και πρόκληση που αντιμετωπίζουν ακόμα και πολλά ανεπτυγμένα μέλη. Αν και παραμένει ένα χάσμα μεταξύ της Κίνας και των ανεπτυγμένων μελών όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, το οποίο οφείλεται σε διάφορους λόγους, συμπεριλαμβανομένου του επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης και τεχνολογικής ικανότητας, θα πρέπει ωστόσο να τονιστεί ότι, μέσα σε μόλις 20 χρόνια, δημιουργήθηκε ικανό νομοθετικό και αστυνομικό

¹²⁷ Ο λόγος που η διαδικασία δυσχεράνηκε και διήρκεσε τόσα χρόνια ήταν η αλλαγή στη στάση απέναντι στην Κίνα έπειτα από τη σφαγή στην Τιενανμέν το 1989 και η κατάλυση της Σοβιετικής Ένωσης τον επόμενο Ιανουάριο.

¹²⁸ Naughton, Barry, ό.π., σελ.390

σύστημα για την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στην Κίνα, τη μεγαλύτερη αναπτυσσόμενη χώρα με πληθυσμό 1,3 τρισεκατομμυρίων ατόμων, και ότι έχει αυξηθεί πολύ η ευαισθητοποίηση του κοινού για την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.¹²⁹ Ωστόσο εκφράζονται ανησυχίες για περαιτέρω προβλήματα προσαρμογής καθώς η κυβέρνηση υστερεί σε δημόσιες υπηρεσίες και κοινωνική διοίκηση, βασικές και ευαίσθητες βιομηχανίες στερούνται της ικανότητας να διατηρήσουν την ανάπτυξη ενώ οι επιχειρήσεις χρειάζεται επειγόντως να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητά τους.¹³⁰

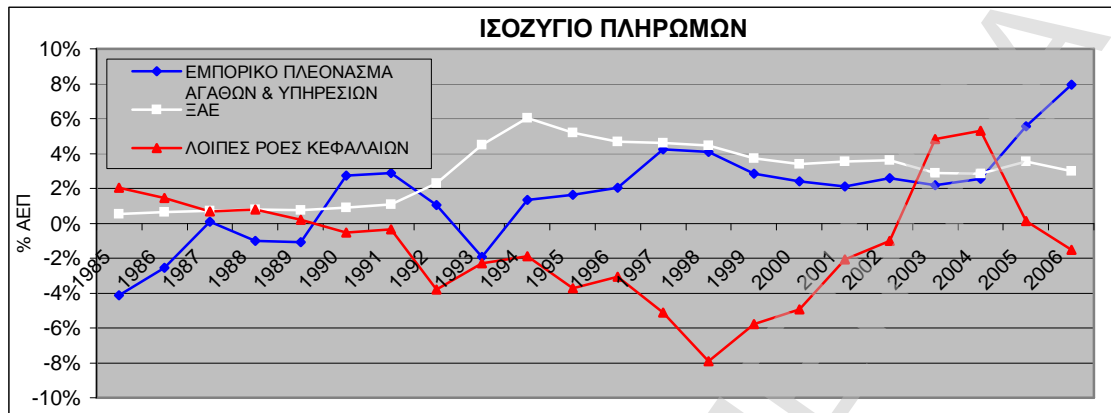
Τα αποτελέσματα της ένταξης της Κίνας στον ΠΟΕ είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα. Η μελέτη του ισοζυγίου πληρωμών δείχνει τις τάσεις που δημιουργήθηκαν με το «άνοιγμα» της Κίνας και την είσοδο της στον ΠΟΕ. Στο διάγραμμα 6.13 παρουσιάζεται το ισοζύγιο πληρωμών μέσα από τρεις συνιστώσες εκφρασμένες σε ποσοστά του ΑΕΠ. Το εμπορικό ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών και οι ξένες άμεσες επενδύσεις, που ασχοληθήκαμε και νωρίτερα και αξίζει να δούμε πως εξελίχθηκαν, διαχωρίζονται από τα υπόλοιπα συστατικά του ισοζυγίου κίνησης κεφαλαίων δηλαδή τις ροές κεφαλαίων όπως επενδύσεις, μεταβιβάσεις, ρευστά κεφάλαια καθώς επίσης οτιδήποτε καταγράφεται ως λάθη και παραλήψεις προκειμένου να υπάρξει, εάν αυτό δεν ισχύει, η εξ' ορισμού ισότητα των συναλλαγματικών διαθεσίμων με το πλεόνασμα στο ισοζύγιο πληρωμών. Το εμπορικό ισοζύγιο της Κίνας είναι σχεδόν πάντα θετικό και μάλιστα πάνω από 2% του ΑΕΠ από το 1996, ενώ από το 2005 εκτοξεύτηκε και το 2006 έφτασε στο 8% του ΑΕΠ. Παρότι το αυξημένο εμπορικό πλεόνασμα δεν επηρεάζει προς το παρόν τη μακροοικονομική σταθερότητα της χώρας, έχει αποφασιστεί μια πολιτική για τη μείωση του πλεονάσματος. Η πολιτική αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω αύξησης των εισαγωγών παρά μέσω μείωσης των εξαγωγών καθώς η κυβέρνηση μπορεί να μόνο να κάνει ρυθμίσεις και αλλαγές στις κινητήριες πολιτικές των εξαγωγών και η ανάπτυξη του εξαγωγικού εμπορίου καθορίζεται από εξωτερικούς παράγοντες.¹³¹ Οι ΞΑΕ από την είσοδο της Κίνας στον ΠΟΕ σταθεροποιούνται κοντά στο 4% του ΑΕΠ. Τέλος οι άλλες κεφαλαιακές ροές, πέραν των ΞΑΕ, παρουσιάζουν μία σχετικά αλλόκοτη διακύμανση η οποία οφείλεται στην υποτίμηση και ανατίμηση του γιουάν (από το 2003). Μάλιστα στην Κίνα οι κεφαλαιακές ροές θεωρητικά υπόκεινται σε έλεγχο. Παρά την αστάθεια στις ροές κεφαλαίων, η Κίνα απολαμβάνει ένα μεγάλο μέρος «υπομονετικών κεφαλαίων» (“patient capital”) όπως

¹²⁹ Changhong, Pei & Lei Peng, 2007, “Responsibilities of China after accession to thw WTO”, *China & World Economy*, Vol.15, No.4, pp.89-101

¹³⁰ Chow, Gregory C., 2007, ό.π., σελ. 341

¹³¹ Changhong, Pei & Lei Peng, 2007, “Responsibilities of China after accession to thw WTO”, *China & World Economy*, Vol.15, No.4, pp.89-101

χαρακτηρίζει τις ΞΑΕ ο Naughton Barry, που την κάνουν λιγότερο επιρρεπή σε χρηματοπιστωτικές κρίσεις.¹³²

Διάγραμμα 6.13: Το ισοζύγιο πληρωμών ως ποσοστό του ΑΕΠ, 1985-2006
 Πηγή: China Statistical Yearbook 2007

Η Κίνα έχει καταβάλει σημαντικές προσπάθειες να ενταχθεί στον ΠΟΕ και να εκπληρώσει σε πρώτη φάση τις εκτεταμένες δεσμεύσεις για την προσχώρησή της, στη λογική του ότι οι στόχοι των μεταρρυθμίσεων και του ανοίγματος της, αλλά και της δημιουργίας σοσιαλιστικής οικονομίας της αγοράς συμπίπτουν με αυτούς του ΠΟΕ που βασίζονται σε ανοικτές πολιτικές προσανατολισμένες στην αγορά. Σήμερα στον παγκοσμιοποιημένο περισσότερο από ποτέ κόσμο, η Κίνα δεν μπορεί να αναπτυχθεί απομονωμένη από τον κόσμο και ο κόσμος δεν μπορεί να αγνοήσει την Κίνα στη διαδικασία επίτευξης ευημερίας. Η ταχεία οικονομική ανάπτυξη της Κίνας έχει συμβάλλει σημαντικά στη σταθερή ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας. Η Κίνα έχει διατηρήσει τον ταχύ ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης και μετά την προσχώρησή της στον ΠΟΕ. Παράλληλα έχει εκπληρώσει ένθερμα τις δεσμεύσεις της προς τον ΠΟΕ και τήρησε τις υποχρεώσεις της εντός του πολυμερούς εμπορικού συστήματος. Η Κίνα ασκεί πολιτική ανοίγματος, παρά την ανάπτυξη της, βασισμένη στην αρχή των αμοιβαίων οφελών, προκειμένου να κερδίζουν όλοι. Στο πλαίσιο της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, οι διεθνείς επενδύσεις στην Κίνα αυξάνονται με σταθερό ρυθμό. Οι βιομηχανικές αναδιαρθρώσεις λαμβάνουν χώρα σε διεθνές επίπεδο βάσει συγκριτικού πλεονεκτήματος, αντανακλώντας μια σημαντική τάση της παγκόσμιας οικονομίας. Στη διαδικασία αυτή, η Κίνα παρέμεινε δεσμευμένη στο άνοιγμα και τη διεθνή συνεργασία για αειφόρο ανάπτυξη, ως ακλόνητος συνήγορος της αποστολής και των αρχών του ΠΟΕ.¹³³

¹³² Naughton, Barry, ό.π, σελ. 405

¹³³ Άγνωστος⁵, "Κίνα και ο Παγκόσμιος Οργανισμός εμπορίου", τελευταία επίσκεψη 1 Φεβρουαρίου 2009, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://gr.china-embassy.org/eng/xwdt/t261536.htm>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Άγνωστος², 1997, “Η ενσωμάτωση της Κίνας στην παγκόσμια οικονομία”, Αγορά χωρίς σύνορα, τόμος 3, τεύχος 2, σελ.83-100

Κότιος Άγγελος, 1998, “Η Κίνα στην παγκόσμια οικονομία”, Αγορά χωρίς σύνορα, τόμος 4, τεύχος 2, σελ.121-138

Σμυρνής, Νεκτάριος, Μάιος 2008, “Η αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Κίνα”, Χρήμα, τεύχος 342, σελ.70-72

Chow, Gregory C., 1994, “*Understanding China’s Economy*”, Singapore, World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd.

Chow, Gregory C., 2007, “*China’s Economic Transformation*”, Β’ Έκδοση, Blackwell Publishing Ltd

Gu, George Zhibin & Ratliff William, 2006, “*China And The World Order, How Entrepreneurship, Globalization, and Borderless Business are reshaping China and the World*”, Fultus Corporation

Gu, George Zhibin & Frank Andre Gunder, 2006, “*China’s Global Reach, Markets, Multinationals, and Globalization*”, Αναθεωρημένη Έκδοση, Fultus Corporation

Naughton, Barry, 2007, “*The Chinese Economy, Transitions and Growth*”, Massachusetts Institute of Technology Press

Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, 2007, “*How China Grows, Investment, Finance, and Reform*”, Princeton University Press

Wong, John, 2008, “China’s economy in 2007/2008: coping with problems of runaway growth”, China & World Economy, Vol.16, No.2, pp.1-18

Beja Jr., Edsel L., 2008, “Estimating trade mis-invoicing from China: 2000-2005”, China & World Economy, Vol.16, No.2, pp.82-92

Changhong, Pei & Lei Peng, 2007, "Responsibilities of China after accession to the WTO", China & World Economy, Vol.15, No.4, pp.89-101

Jin, Furong, Lee, Keun & Kim, Yee-Kyoung, 2008, "Changing engines of growth in China: from exports, fdi and marketization to innovation and exports", China & World Economy, Vol.16, No.2, pp.31-49

Shi, Jianhuai, 2006, "Adjustment of global imbalances and its impact on China's economy", China & World Economy, Vol.14, No.3, pp.71-85

Wong, John, 2006, "China's economy in 2005: at a new turning point and need to fix its development problems", China & World Economy, Vol.14, No.2, pp.1-15

Fischer A., William, 1989, "China as a player in the world economy", China Economic Review, Vol.8, No.1, pp.89-98

Huang, Yasheng, 2003, "One country, two systems: foreign-ivested enterprises and domestic firms in China:", China Economic Review, Vol.14, pp.404-416

Sachs, Jeffrey, Yang, Xiaokai & Zhang, Dingsheng, 2000, "Globalization, dual economy, and economic development", China Economic Review, Vol.4, No.1, pp.37-47

Lu, Ding, 2004, "China's capability to control its exchange rate", China Economic Review, Vol.15, pp.343-347

Sachs, Jeffrey, Yang, Xiaokai & Zhang, Dingsheng, 2000, "Globalization, dual economy, and economic development", China Economic Review, Vol.4, No.1, pp.37-47

Xing, Yuqing, 2006, "Why is China so attractive for FDI? The role of exchange rate", China Economic Review, Vol.17, pp.198-209

Yang, Xiaokai, 2000, "China's entry to the WTO", China Economic Review, Vol.11, pp.437-442

Yu, Qiao, 1998, "Capital investment, international trade and economic growth in China: evidence in the 1980-1990s", China Economic Review, Vol.9, No.1, pp.73-84

Άγνωστος⁵, “Κίνα και ο Παγκόσμιος Οργανισμός εμπορίου”, τελευταία επίσκεψη 1 Φεβρουαρίου 2009, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://gr.china-embassy.org/eng/xwdt/t261536.htm>

Mallon Glenda & Whalley John, “China’s post accession WTO stance”, National Bureau of Economic Research, τελευταία επίσκεψη 1 Φεβρουαρίου 2009, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://ssrn.com/abstract=579796>

http://irps.ucsd.edu/Chinese_economy

www.imf.org

www.worldbank.org

www.stats.gov.cn

http://www.china.org.cn/china/China_Q&A/node_7041655.htm

Κεφάλαιο 7: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΙΝΕΖΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Οι μέχρι τώρα μεταρρυθμίσεις στην οικονομία της Κίνας αποτέλεσαν προάγγελο της μέχρι τώρα οικονομικής ανάπτυξης της και συνέβαλαν στην ανάδειξη της Κίνας ως μία από τις σπουδαιότερες οικονομικές δυνάμεις σήμερα. Η Κίνα όμως είναι μία χώρα που έχει να δώσει πολλά ακόμα στην παγκόσμια οικονομία τα οποία θα την ωφελήσουν και την ίδια ενώ επιδέχεται και περαιτέρω μεταρρυθμίσεων. Η Κίνα χαρακτηρίζεται από γραφειοκρατική παράδοση η οποία πλέον έχει περάσει σε άλλο στάδιο. Δυστυχώς στους κόλπους της γραφειοκρατίας και σε ένα καθεστώς όπως αυτό της Κίνας η διαφθορά δεν θα μπορούσε να μην υπάρχει. Σήμερα η Κίνα για να προβεί σε άλλες οικονομικές μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να αντιμετωπίσει κάποια από τα προβλήματα στο ίδιο το σύστημα της όπως αυτά της διαφθοράς και της ανεξέλεγκτης γραφειοκρατίας προκειμένου οι προοπτικές που ανοίγονται για την οικονομία της να είναι αισιόδοξες. Στο παρόν κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με το πρόβλημα της διαφθοράς και της μεγάλης δύναμης της κινεζικής γραφειοκρατίας, με την ανεξέλεγκτη πλέον ανάπτυξη της Κίνας αλλά και τις προοπτικές που υπάρχουν για την οικονομία της χώρας.

7.1 Το πρόβλημα της διαφθοράς και της δύναμης της γραφειοκρατίας

Η διαφορά της σοσιαλιστικής οικονομίας από την καπιταλιστική είναι ο υψηλός βαθμός κρατικού ελέγχου των περιουσιακών στοιχείων, ανθρώπινων και μη, της οικονομίας. Η σοσιαλιστική οικονομία της Κίνας συνεπώς, διαφέρει ως προς τα παραπάνω από μια καπιταλιστική οικονομία αν και είναι σε μεγάλο βαθμό οικονομία της αγοράς. Η οικονομία της Κίνας έχει αλλάξει κατά πολύ από τις μεταρρυθμίσεις του 1978 και ο βαθμός κρατικού ελέγχου των ανθρώπινων και μη περιουσιακών στοιχείων της οικονομίας έχει μειωθεί. Ωστόσο στις αρχές του 21^{ου} αιώνα ο κρατικός έλεγχος και οι περιορισμοί στα περιουσιακά στοιχεία της οικονομίας και τη χρήση τους είναι ακόμη σημαντικός. Η κινεζική γραφειοκρατία έχει τον έλεγχο αρκετών γεωργικών περιοχών και σημαντικών επιχειρήσεων και περιορίζει την ελεύθερη οργάνωση και λειτουργία ιδιωτικών επιχειρήσεων. Μάλιστα τόσο οι ιδιωτικές όσο και οι ξένες επιχειρήσεις είναι δύσκολο να ανταγωνιστούν τις κρατικές λόγω των επιδοτήσεων που λαμβάνουν οι δεύτερες και των περιορισμών που ασκούνται στις πρώτες.

Η διαδικασία οικονομικής μεταρρύθμισης της Κίνας έχει επηρεαστεί εξίσου από τη διαφθορά. Η μεταρρυθμίσεις πλέον στρέφονται στο να κάνουν τις κρατικής ιδιοκτησίας επιχειρήσεις και τράπεζες πιο αποδοτικές, να λειτουργούν σαν ιδιωτικές επιχειρήσεις και σταδιακά να ιδιωτικοποιήσουν κάποιες μεγάλες κρατικές επιχειρήσεις. Οι γραφειοκράτες που διαχειρίζονται τα κρατικά περιουσιακά στοιχεία και την πώληση αυτών εκμεταλλεύονται την εξουσία αυτή για δικό τους όφελος, τόσο μέσω κατάχρησης των δημοσίων πόρων όσο και μέσω δωροδοκίας από πολίτες που έχουν την ανάγκη τους. Βασική λύση για το πρόβλημα της διαφθοράς στην Κίνα θα μπορούσε να θεωρηθεί η μείωση του μεγέθους του κρατικού τομέα, στο πλαίσιο μάλιστα των μεταρρυθμίσεων προώθησης των ιδιωτικοποιήσεων που ευνοεί ιδιαίτερα τη διαφθορά, ή ακόμα και αύξηση της εξουσίας της κεντρικής κυβέρνησης για να μειωθεί η διαφθορά των τοπικών υπαλλήλων. Ωστόσο στην πράξη είναι πολύ δύσκολο, τόσο από διοικητικής όσο και από πολιτικής σκοπιάς, να μειώσεις την οικονομική και στην ουσία την πολιτική εξουσία της κυβέρνησης. Παρότι η διαφθορά στην Κίνα άνηξε και πριν τις μεταρρυθμίσεις του 1978 ωστόσο σήμερα το πρόβλημα αυτό αποτελεί σοβαρό εμπόδιο στην περαιτέρω οικονομική μεταρρύθμιση της χώρας. Οι βασικοί λόγοι είναι η αλλαγή στη φύση των μεταρρυθμίσεων και η αλλαγή στην κινεζική παιδεία καθώς έλαβε χώρα η ανάπτυξη και οι μεταρρυθμίσεις.¹³⁴

Σύμφωνα με τη λαϊκή μάζα συνώνυμο της διαφθοράς είναι η γραφειοκρατική συμπεριφορά των κυβερνητικών υπαλλήλων. Μάλιστα η λέξη «γραφειοκρατία» προέρχεται από την Κίνα. Παρόλο που υπάρχουν θετικές και αρνητικές εκφράσεις της γραφειοκρατικής συμπεριφοράς των κινέζων συχνά ο όρος υπονοεί περισσότερο την αρνητική παρά τη θετική πλευρά. Οι κινέζοι γραφειοκράτες θεωρούν καθήκον τους να προάγουν την οικονομική ανάπτυξη και άλλες κοινωνικές βελτιώσεις στην Κίνα και αυτό εδραιώνει τη θετική έκφραση της γραφειοκρατίας. Από την άλλη όμως οι γραφειοκράτες εκμεταλλεύονται την εξουσία τους για προσωπικό όφελος. Η εξουσία τους πηγάζει από την εξουσιοδότηση τους να παρέχουν άδειες σε επιχειρηματίες και από το δικαίωμα τους να ελέγχουν να κρατικά περιουσιακά στοιχεία. Βάσει της αρνητικής αυτής έκφρασης της γραφειοκρατίας, οι δωροδοκίες και η διαφθορά ευδοκιμούν τόσο στην Κίνα όσο και σε άλλες χώρες. Όταν αυτή μάλιστα συνοδεύεται από εκτεταμένη ιδιοκτησία των οικονομικών περιουσιακών στοιχείων από το κράτος στην Κίνα, η γραφειοκρατία μπορεί να δείξει ένα ακόμα πιο σκληρό πρόσωπο. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφέρουμε ότι στην Κίνα σήμερα υπάρχουν 45-70 εκατομμύρια κρατικοί αξιωματούχοι, ότι η κομμουνιστική εξουσία έχει φτάσει σε

¹³⁴ Chow, Gregory C., 2007, ό.π., σελ. 360

επίπεδα ρεκόρ και πως οι πολίτες έχουν χάσει κάθε ανεξαρτησία στη ζωή τους.¹³⁵ Το γεγονός ότι το κράτος έχει περισσότερη εξουσία υπό το καθεστώς διακυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας αποτελεί μία πηγή διαφθοράς. Σε μια κοινωνία όπου το δίκαιο και η τάξη δεν είναι σταθερά εγκατεστημένα χρειάζονται κυβερνητικοί υπάλληλοι σε υψηλές θέσεις προσανατολισμένοι στην κοινωνική πρόνοια που θα χρησιμοποιήσουν την εξουσία τους για να ελέγξουν τους διεφθαρμένους υπαλλήλους.¹³⁶ Αυτό που η Κίνα έχει μάθει είναι ότι η δημιουργία πλούτου πρέπει να βασίζεται στους δημιουργούς του και όχι στην κυβερνητική υπαλληλοκρατία. Η απεριόριστη κυβερνητική εξουσία είναι εντελώς ανίκανη στο να ελέγξει την εσωτερική διαφθορά. Σήμερα η παλιά γραφειοκρατική εξουσία έχει μεν φθίνει αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι υπάρχει ένα νέο πολιτικοοικονομικό σύστημα, καθώς πίσω από όλη τη διαφθορά είναι το διεφθαρμένο σύστημα.¹³⁷

7.2 Η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη και η διατήρηση της

Η ανάπτυξη της Κίνας τα τελευταία τριάντα χρόνια είναι δεδομένη και δεν επιδέχεται αμφισβήτηση. Ο ρυθμός ανάπτυξης της τα τελευταία πέντε χρόνια είναι διψήφιος ενώ το 2007 η οικονομία της Κίνας αναπτύχθηκε κατά 11,4%. Αντίστοιχη θεαματική ανάπτυξη δεν έχει καταγραφεί ξανά στη παγκόσμια οικονομική ιστορία. Η κινεζική κυβέρνηση είναι ανήσυχη για πιθανή ανώμαλη προσγείωση της οικονομίας καθώς καμία οικονομία δεν μπορεί να διατηρήσει τόσο μεγάλη ανάπτυξη για μεγάλη χρονική περίοδο χωρίς τάση για αύξηση του πληθωρισμού. Ο δείκτης τιμών καταναλωτή (CPI) έφτασε το 6,9% στα τέλη του 2007 και ο ετήσιος πληθωρισμός στο 4,8%. Με αυτά τα δεδομένα η κυβέρνηση έχει βάλει ως άμεσο στόχο τη χαλιναγώγηση του πληθωρισμού και τη μείωση της υπερθέρμανσης της οικονομίας.

Ακόμα και οι ίδιοι οι σχεδιαστές της οικονομικής πολιτικής της Κίνας αιφνιδιάστηκαν από την εξαιρετική οικονομική ανάπτυξη καθώς αρχικά περίμεναν ότι ο ρυθμός ανάπτυξης της Κίνας θα ήταν 8-9%. Στο 11^ο Πενταετές Πρόγραμμα (2006-2010) προβλέπονταν ενδεχόμενοι ρυθμοί ανάπτυξης της τάξης του 7-8%. Φυσικά οι κινεζικές αρχές ανησύχησαν σε πρώτη φάση για την υπερθέρμανση της κινεζικής οικονομίας. Μάλιστα οι ξένοι αναλυτές περίμεναν κάποια στιγμή την ανώμαλη προσγείωση της

¹³⁵ Gu, George Zhibin & Ratliff William, 2006, "China And The World Order, How Entrepreneurship, Globalization, and Borderless Business are reshaping China and the World", Fultus Corporation, σελ. 120

¹³⁶ Chow, Gregory C., 2007, ό.π., σελ. 406

¹³⁷ Gu, George Zhibin & Frank Andre Gunder, 2006, "China's Global Reach, Markets, Multinationals, and Globalization", Αναθεωρημένη Έκδοση, Fultus Corporation, σελ.177

κινεζικής οικονομίας η οποία όχι μόνο δεν μείωσε τη δραστηριότητα της αλλά συνέχισε τη μεγέθυνση της. Το γεγονός αυτό μαρτυρά ότι η πρόσφατη μεγέθυνση της Κίνας είναι ισχυρή. Η υψηλή ανάπτυξη της προωθείται κυρίως από τα υψηλά επίπεδα εγχώριων πάγιων ενδύσεων. Παράλληλα η εγχώρια κατανάλωση, το εξωτερικό εμπόριο και οι ξένες άμεσες επενδύσεις έχουν αυξηθεί, συνηγορώντας και αυτά στην οικονομική ανάπτυξη. Η Κίνα είναι ίσως από τις λίγες οικονομίες που έχει διατηρήσει υψηλό επίπεδο επενδύσεων κεφαλαίου για μεγάλη χρονική περίοδο. Η Κίνα έχει διαθέσει 45% του ΑΕΠ της σε ακαθάριστες εγχώριες επενδύσεις που συνδέονται με ένα εξίσου υψηλό επίπεδο ακαθάριστων εγχώριων αποταμιεύσεων σχεδόν 50%. Τα κινεζικά νοικοκυριά είναι εξαιρετικοί αποταμιευτές, αποταμιεύοντας περίπου 20% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος τους έστω και αν η κατανάλωση τους είναι σχετικά χαμηλή μόλις στο 40%, ενώ οι εταιρείες επιλέγουν την επανεπένδυση των κερδών τους, χωρίς ωστόσο να υπάρχει ανεπάρκεια των κεφαλαίων για εγχώριες επενδύσεις. Από την άλλη μεριά, υπάρχει πάντα ζήτηση για επενδύσεις κεφαλαίου, με την κυβέρνηση να επιστρατεύει τις εγχώριες αποταμιεύσεις σαν φτηνό κεφάλαιο για μεγάλης κλίμακας έργα υποδομής. Οι τοπικές και επαρχιακές επενδύσεις συναγωνίζονται για να εξασφαλίσουν περισσότερες ξένες άμεσες επενδύσεις με σκοπό την επέκταση της βιομηχανίας και περισσότερο εγχώριο κεφάλαιο με απώτερο σκοπό την τοπική οικονομική ανάπτυξη. Η συνεχιζόμενη για μία δεκαετία οικονομική ανάπτυξη της τάξης του 10% αποδεικνύει ότι οι μεγάλες επενδύσεις σε ανθρώπινο και φυσικό κεφάλαιο, η επιτυχημένη μεταρρύθμιση του οικονομικού τομέα, η εκτεταμένη γνώση και τεχνολογία από τις πολυεθνικές εταιρείες, η ενσωμάτωση της Κίνας στην παγκόσμια οικονομία και οι επιδόσεις του εξωτερικού τομέα απέφεραν καρπούς, καθιστώντας τη σημερινή κινεζική οικονομία πιο αποδοτική από ποτέ.

Η παρατεταμένη αυτή οικονομική άνθιση βασίζεται σε πραγματικά βασικά οικονομικά μεγέθη. Παρόλ' αυτά, η χώρα δεν μπορεί να συνεχίσει σε αυτούς τους ρυθμούς ανάπτυξης χωρίς υπερθέρμανση της οικονομίας ή άλλα εμπόδια. Αργά ή γρήγορα οι ρωγμές είναι βέβαιο ότι θα κάνουν την εμφάνισή τους. Αναμένεται να φανεί κατά πόσο η κυβέρνηση επιθυμεί οικονομικές πολιτικές περικοπής δαπανών για αυτοσυγκράτηση της ανάπτυξης. Αν η κυβέρνηση είναι αποφασισμένη να αντιμετωπίσει τις αιτίες που αποτελούν τη βάση της υπερθέρμανσης της οικονομίας, θα πρέπει να ασχοληθεί με την τιμή του συναλλάγματος της και τις μακροοικονομικές ανισορροπίες. Όλες οι προβλέψεις δείχνουν ότι η ανάπτυξη θα συνεχιστεί σε υψηλούς ρυθμούς αλλά με ταυτόχρονη παρουσία των προβλημάτων που συνδέονται με αυτά τα υψηλά επίπεδα ανάπτυξης όπως είναι οι διαρθρωτικές ελλείψεις ισορροπίας (π.χ. υψηλό πληθωρισμό). Η κεντρική κυβέρνηση έχει επανειλημμένα δώσει έμφαση στη

σπουδαιότητα και την αναγκαιότητα για πιο ισορροπημένη ανάπτυξη. Παρόλ' αυτά πολλά οικονομικά προβλήματα προέρχονται από τις επιλογές της κυβέρνησης για την ακολουθούμενη πολιτική και το επακόλουθο αντιστάθμισμα από τη μεγάλη προτίμηση για ισχυρή οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική σταθερότητα.

7.3 Προοπτικές της Κινεζικής οικονομίας

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας η Κίνα, έχοντας ήδη αποτελέσει το σημαντικότερο ανερχόμενο οικονομικό παράγοντα της Ασίας, θα καταστεί ως το 2020 η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο υπό την προϋπόθεση ότι δεν θα υπάρξουν κωλύματα. Για να προσδιορίσουμε τις προοπτικές της κινεζικής οικονομίας θα πρέπει να προσδιορίσουμε τις κινητήριες δυνάμεις της. Η κυβέρνηση της χώρας μέχρι τώρα έχει δείξει ότι διαδραματίζει εποικοδομητικό ρόλο στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Πρωτεύοντα ρόλο αποτελεί η πραγματοποίηση θεσμικών αλλαγών που επιτρέπουν τις δυνάμεις της αγοράς να δράσουν προς όφελος της οικονομίας. Στο πλαίσιο των δυνάμεων της αγοράς, της δεύτερης κινητήριου δύναμης, αναμένεται ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, με καλύτερη νομική προστασία, καθώς επίσης οι ξένες επενδύσεις και οι κοινοπραξίες, στο πλαίσιο μιας πιο ανοιχτής οικονομίας της αγοράς έπειτα και από την είσοδο της χώρας στον ΠΟΕ, θα συνεισφέρουν θετικά στην ανάπτυξη της Κίνας μέχρι και το 2020¹³⁸. Τέλος, η συνεχής αδράνεια στους οικονομικούς θεσμούς όπως κρατικές επιχειρήσεις, τράπεζες, νομικό σύστημα και στους τρόπους δράσεις των θεσμών, είναι αρνητικός παράγοντας για την επιβεβαίωση της πρόβλεψης. Η ισορροπία των τριών αυτών δυνάμεων σε λειτουργία, είναι που θα συνεχίσει την ανάπτυξη της οικονομίας σε αξιόλογους ρυθμούς.¹³⁹

Πέρα όμως από τις κινητήριες δυνάμεις της οικονομίας, η αλλαγή των δομών του συστήματος και οι επιλογές της κυβέρνησης για νέες κατευθύνσεις χαράζουν νέα πορεία για την οικονομία μιας χώρας. Η πολιτική αστάθεια που σε μη δημοκρατικά καθεστώτα όπως η Κίνα βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την οικονομική ανάπτυξη αποτελεί έναν τέτοιο παράγοντα. Ο εκδημοκρατισμός, που αποτελεί αντικειμενικό σκοπό της κινεζικής κυβέρνησης, αλλά και ότι έχει σχέση με την πρόοδο όπως ανθρώπινη ελευθερία ή ανισότητες του εισοδήματος που συνεπάγονται κοινωνική αστάθεια, συμβάλουν στην εξέλιξη της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Τέλος δεν θα μπορούσαμε να μην

¹³⁸ Οι επιχειρήσεις αυτές θα διαδραματίσουν σπουδαίο ρόλο στον τομέα των υπηρεσιών και μέσω της αύξησης της ανταγωνιστικότητας, οι κρατικές και συλλογικές επιχειρήσεις θα δίνουν πιο αποδοτικές.

¹³⁹ Chow, Gregory C., 2007, ό.π., σελ.418

αναφέρουμε τις όποιες νέες πολιτικές κατευθύνσεις όπως το περαιτέρω άνοιγμα της οικονομίας της Κίνας στον έξω κόσμο, την κατασκευή υποδομών για τη χώρα, τη μέριμνα για τομείς όπως η επιστήμη, η τεχνολογία και η εκπαίδευση αλλά και μέριμνα για την κοινωνία όπως η προστασία του περιβάλλοντος, το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, η υγειονομική περίθαλψη, οι ανισότητες στα εισοδήματα και η στεγαστική μεταρρύθμιση, ως τομείς που θα συμβάλουν στην εξέλιξη της κινεζικής οικονομίας.¹⁴⁰

Η Κίνα αυτή τη στιγμή προσπαθεί να επιβεβαιώσει περίτρανα τις προβλέψεις οικονομικών αναλυτών αλλά και της Παγκόσμιας Τράπεζας για κατάκτηση της κορυφής της παγκόσμιας οικονομίας μέσα σε σαράντα χρόνια συνεχούς ανάπτυξης έπειτα από τις πρώτες μεταρρυθμίσεις του 1978. Η αντιμετώπιση προβλημάτων όπως η διαφθορά λόγω της ισχυρής δύναμης της γραφειοκρατίας καθώς επίσης η υπερθέρμανση της οικονομίας και ο αυξανόμενος πληθωρισμός σε συνδυασμό με την προσήλωση και διαχείριση από τις δυνάμεις της οικονομίας των τομέων που μπορούν να συμβάλουν στην περαιτέρω ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας, είναι αυτά που θα καταστήσουν την Κίνα πρώτη και μόνη παγκόσμια οικονομική δύναμη. Ο συνδυασμός μάλιστα της οικονομικής της ανάπτυξης με το τεράστιο πληθυσμιακό της βάρος, θα την καταστήσει τον υπ αριθμόν ένα όχι μόνο οικονομικό αλλά και πολιτικό παράγοντα στον κόσμο.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Άγνωστος³, 2006, "*China, Questions & Answers*", Foreign Languages Press

Chow, Gregory C., 2007, "*China's Economic Transformation*", Β' Έκδοση, Blackwell Publishing Ltd

Chow, Gregory C., 2007, "*China's Economic Transformation*", Β' Έκδοση, Blackwell Publishing Ltd

Gu, George Zhibin & Ratliff William, 2006, "*China And The World Order, How Entrepreneurship, Globalization, and Borderless Business are reshaping China and the World*", Fultus Corporation

Gu, George Zhibin & Frank Andre Gunder, 2006, "*China's Global Reach, Markets, Multinationals, and Globalization*", Αναθεωρημένη Έκδοση, Fultus Corporation

¹⁴⁰ Chow, Gregory C., 2007, ό.π., σελ.422

Wong, John, 2008, "China's economy in 2007/2008: coping with problems of runaway growth", China & World Economy, Vol.16, No.2, pp.1-18

Feng, Yun & Wu Chongfeng, 2008, "Is China's economic growth extraordinary or mediocre? The role of the exchange rate", China & World Economy, Vol.16, No.1, pp.100-116

Kuijs, Louis & Wang Tao, 2006, "China's pattern of growth: moving to sustainability and reducing inequality", China & World Economy, Vol.14, No.1, pp.1-14

Wong, John, 2006, "China's economy in 2005: at a new turning point and need to fix its development problems", China & World Economy, Vol.14, No.2, pp.1-15

Wolf Martin, Jan-Feb 2005, "Why is China growing so slowly?", Foreign Policy, pp.50-51

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Κεφάλαιο 8: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

Η Κίνα είναι μία χώρα που εδώ και πολλά χρόνια επιχειρήσε τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της. Ο εκσυγχρονισμός μια χώρας είναι ένα συνούθλευμα της πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής έκφρασης του κράτους ενώ ενέχει σε μεγάλο βαθμό τον πολλαπλασιασμό και τη διαφοροποίηση των κοινωνικών δυνάμεων μέσα στην κοινωνία. Ο στόχος της Κίνας στα τέλη του 19^{ου} αιώνα ήταν η δημιουργία ενός πλούσιου και ισχυρού κράτους, η επίτευξη του ονείρου αυτού ξεκίνησε στον 20^ο αιώνα και ολοκληρώθηκε στον 21^ο αιώνα. Οι άνθρωποι που συνέβαλαν καθοριστικά στην επίτευξη του ονείρου ήταν ο Μάο Τσε Τουγκ και ο Τεγκ Σιάο-πιγκ.

Χρειάστηκαν θα λέγαμε σχεδόν τριάντα χρόνια από την εγκαθίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας και πολύ περισσότερα από όταν το όνειρο για μια ανεπτυγμένη και εκσυγχρονισμένη Κίνα να δρομολογηθεί. Ο βασικός λόγος καθυστέρησης της Κίνας ήταν τα δεκάδες χρόνια συγκεντρωτικού ελέγχου κάτω από το Μάο Τσε Τουγκ και το Κομμουνιστικό Κόμμα.

Αυτό που πέτυχε ο Μάο Τσε Τουγκ ήταν η δημιουργία ενός κράτους βασισμένο στον κεντρικό έλεγχο του Κομμουνιστικού Κόμματος όλων των πτυχών της καθημερινής ζωής. Ο ίδιος με την εφαρμογή του σοσιαλισμού σε όλα τα επίπεδα δεν κατάφερε την οικονομική ανάπτυξη που επιτεύχθηκε με το σοσιαλισμό με κινεζικά χαρακτηριστικά που ήταν η κατεύθυνση του Τέγκ Σιάο-πιγκ, πρωτοπόρου όχι απλά των μεταρρυθμίσεων της οικονομίας της χώρας αλλά έναρξης της ανάπτυξης της χώρας με τεράστιους ρυθμούς. Στη διαδικασία εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης της χώρας τροχοπέδη αποτέλεσε το δικτατορικό του καθεστώς. Κανένας δεν μπορεί βέβαια να παραβλέψει ότι ο Μάο Τσε Τουγκ ήταν αυτός που έβαλε τέλος στην αποικιοκρατία, τις αλλεπάλληλες πολεμικές συμφορές ενός αιώνα και την ενοποίηση της ηπειρωτικής Κίνας. Ο Μάο Τσε Τουγκ είναι στην ουσία ο δημιουργός του ισχυρού κράτους της Κίνας.

Η ανάπτυξη της Κίνας ξεκινάει με τις μεταρρυθμίσεις του Τεγκ Σιάο-πιγκ για την οικονομία το 1978. Οι βασικοί λόγοι για τους οποίους το 1978 οι μεταρρυθμίσεις αρχίζουν να παίρνουν σάρκα και οστά έχουν να κάνουν με την Πολιτιστική Επανάσταση που έφερε κράτος και λαό σε εξαθλίωση και ουσιαστικά σε ένα τέλμα. Το σύστημα οικονομικού σχεδιασμού έχει αποδειχθεί ανεπαρκές κατά το πρόσφατο παρελθόν και η ανάγκη για αλλαγή είναι άμεση. Παράλληλα, η κυβέρνηση προσπαθεί

να αντιστρέψει το αρνητικό κλίμα του λαού προς αυτή. Ο λαός από την πλευρά του αλλά και διάφορες κυβερνητικές μονάδες επιθυμούν τη βελτίωση των οικονομικών θεσμών για το όφελος όλων. Τέλος η Κίνα ως μια ασιατική χώρα έχει μπροστά της τα παραδείγματα γειτονικών χωρών που με την οικονομία της αγοράς έχουν πετύχει την ανάπτυξη τους.

Η εφαρμογή της πολιτικής του σοσιαλισμού με κινεζικά χαρακτηριστικά και το άνοιγμα την Κίνας στον έξω κόσμο είναι αυτά που της δίνουν τη νίκη στο παιχνίδι της χώρας με την ανάπτυξη της οικονομίας της.

Η επιτυχία των οικονομικών μεταρρυθμίσεων οφείλεται αρχικά στο ότι αυτές πραγματοποιούνται έπειτα από *πειραματισμούς*. Ο Τεγκ Σιάο-πιγκ δεν εφαρμόζει καθολικά στην οικονομία πολιτικές έχοντας την απαίτηση να λειτουργήσουν και να αποδώσουν σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Αυτό επιβεβαιώνεται από τις μεταρρυθμίσεις του 1978 που ξεκινούν στον γεωργικό τομέα και στη συνέχεια επεκτείνονται στη βιομηχανία. Παράλληλα οι μεταρρυθμίσεις εφαρμόζονται *σταδιακά*. Ο αργός ρυθμός εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων συνέβαλλε εν μέρει στην επιτυχία αυτών καθώς η οικονομία είχε το χρόνο να τις αφομοιώσει, να γίνουν οι απαραίτητες προσαρμογές και να δοθεί χρόνος να λειτουργήσουν και να αποδώσουν. Παράλληλα επέτρεπε την ανάπτυξη της διαδικασίας της ανατροφοδότησης ώστε το αποτέλεσμα να είναι ακόμα πιο αποδοτικό. Τέλος η επιτυχία των μεταρρυθμίσεων οφείλεται στη *λογική αλληλουχία* που ακολουθήθηκε αναφορικά με τους τομείς τους οποίους και περιελάμβαναν οι μεταρρυθμίσεις. Ο Τεγκ Σιάο-πιγκ στα πρώτα μεταρρυθμιστικά εγχειρήματα που κάνει το 1978 στρέφεται στη βάση της οικονομίας. Έτσι οι πρώτες μεταρρυθμίσεις αφορούν τον τομέα της γεωργίας. Αυτό είναι πολύ σημαντικό αν αναλογιστούμε τα χαρακτηριστικά του κινεζικού λαού αλλά και τον μεγάλο του όγκο. Οι μεταρρυθμίσεις του γεωργικού τομέα αφορούσαν το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού και μάλιστα ένα μέρος του πληθυσμού που κατά το παρελθόν έχει παραμεληθεί ιδιαίτερα από το κράτος. Στη συνέχεια στο δεύτερο κύμα μεταρρυθμίσεων της δεκαετία του 1990 ο Τεγκ Σιάο-πιγκ, και αφού έχει αφήσει ένα εύλογο διάστημα τις προηγούμενες μεταρρυθμίσεις να λειτουργήσουν και να αποδώσουν αλλά παράλληλα να αναδείξουν τις ελλείψεις της οικονομίας και άρα τους επόμενους τομείς που χρύζανε μεταρρύθμισης, επικεντρώνεται πλέον στην αναδιοργάνωση των εμπορικών και διοικητικών αρχών σε βασικούς τομείς της οικονομίας. Σύμφωνα με προσωπική άποψη, οι μεταρρυθμίσεις που έγιναν κατά τη δεκαετία του 1990 ήταν φυσική εξέλιξη και όχι επιτακτική ανάγκη των μεταρρυθμίσεων στα τέλη του 1970 και τούτο γιατί οι

αρχές του πειραματισμού, της σταδιακής εφαρμογής και της λογικής αλληλουχίας ακολουθήθηκαν εξαρχής και στην πραγματοποίηση των πρώτων μεταρρυθμίσεων.

Θεμελιώδεις εκφράσεις του εκσυγχρονισμού μιας χώρας είναι η αστικοποίηση, η εκβιομηχάνιση και ο εκδημοκρατισμός. Αν και ο εκδημοκρατισμός αποτελεί αντικειμενικό σκοπό της κυβέρνησης, σύμφωνα με τα λεγόμενα της, είναι κάτι που δεν έχει επιτευχθεί ακόμα. Προτρέχουμε να αναφέρουμε ότι η επίτευξη του θα φέρει ακόμα μεγαλύτερη ανάπτυξη στην Κίνα καθώς συνδέεται με ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με την περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη της Κίνα και τις προοπτικές για την οικονομία της.

Η αστικοποίηση όμως της Κίνας έχει επιτευχθεί. Το άλλοτε κλειστό, απομονωμένο, και χωρίς ευκαιρίες αγροτικό και αστικό σύστημα δεν έχουν απλά χαλαρώσει αλλά στο βωμό του αμοιβαίου οφέλους η αστικοποίηση του πληθυσμού έχει επιταχυνθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια. Δεν γνωρίζουμε κατά πόσο το λεγόμενο αμοιβαίο όφελος μπορεί να θεωρηθεί δίκαιο όταν αυτό κατανέμεται άνισα και η σαφής ευνοϊκή συγκομιδή του αστικού συστήματος έναντι του αγροτικού δεν συνεχίζει απλά να υπάρχει αλλά εμβαθύνει ακόμα περισσότερο το χάσμα. Το 1978 το κατά κεφαλήν αστικό εισόδημα ήταν σχεδόν τριπλάσιο του κατά κεφαλήν αγροτικού εισοδήματος ενώ σήμερα το αντίστοιχο μέγεθος έχει αυξηθεί. Παράλληλα αξίζει να αναφερθεί ότι μέσα σε τριάντα χρόνια το κατά κεφαλήν εισόδημα του αστικού πληθυσμού έχει αυξηθεί κατά σαράντα φορές ενώ το κατά κεφαλήν αγροτικό εισόδημα κατά τριάντα φορές. Όσο η οικονομία της Κίνας αναπτύσσεται το χάσμα των δύο συστημάτων διευρύνεται. Η διαδικασία της εσωτερικής μετανάστευσης δηλαδή η μετακίνηση του πληθυσμού από τις αγροτικές περιοχές στις αστικές είναι στην ουσία αυτή που εκφράζει την αστικοποίηση. Η απαγόρευση κατά το παρελθόν της εσωτερικής μετανάστευσης, η περιορισμένη φιλελευθεροποίηση της συγκεκριμένης διαδικασίας και η πλήρης απελευθέρωση στις μέρες μας συνηγορούν στο ότι η οικονομική ανάπτυξη της χώρας προωθείται πλέον από την κινεζική κυβέρνηση με κάθε τρόπο. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των καιρών μας ότι η ανάπτυξη τοπικών κέντρων που συνδέονται εμπορικά με πόλεις και η ιδιαίτερα αυξημένη ανάγκη για εργατικό δυναμικό, προωθεί την μετανάστευση για την κάλυψη των αναγκών αυτών ενώ για το σκοπό αυτό προβαίνουν ακόμα και στην αλλαγή θεσμών όπως το σύστημα δήλωσης τόπου κατοικίας. Το 2003 αναπτύχθηκαν πολιτικές για το αγροτικό εισόδημα, καταργήθηκαν οι γεωργικοί φόροι και αναπτύχθηκε ολόκληρη πολιτική πληροφόρησης για τους εσωτερικούς μετανάστες. Αν αυξηθεί το εισόδημα στις αγροτικές περιοχές, θα αυξηθεί και το οικονομικό μέγεθος της Κίνας.

Η εκβιομηχάνιση είναι κάτι στο οποίο έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση από την αρχή των μεταρρυθμίσεων στην οικονομία, έχει επιτευχθεί, έχει δώσει στη χώρα τεράστια ώθηση στην ανάπτυξη της και την έχει καταστήσει από τις πιο σημαντικές και υπολογίσιμες δυνάμεις στην παγκόσμια οικονομία. Μάλιστα αυτή τη στιγμή η παγκόσμια οικονομία έχει ανάγκη την κινεζική βιομηχανία. Η ίδια η κυβέρνηση έχει εστιάσει τόσο πολύ την προσοχή της προς την κατεύθυνση αυτή που κατά το παρελθόν την έκανε ιδιαίτερα άδικη απέναντι σε άλλους τομείς της οικονομίας καθώς προσπαθούσε με κάθε μέσο να εξασφαλίσει πόρους που θα τους διοχέτευε στη συνέχεια προς αυτή την κατεύθυνση. Ο τομέας της βιομηχανίας από την αρχή των πρώτων μεταρρυθμίσεων μέχρι και τις αρχές του 21^{ου} αιώνα αντιπροσωπεύει το 50% του ΑΕΠ της χώρας. Η επιτυχία της εκβιομηχάνισης οφείλεται στο γεγονός ότι η Κίνα εκμεταλλεύεται τα πλούσια κεφάλαια της, που την κάνουν να ξεχωρίζει στον κόσμο, όπως το πλούσιο ανθρώπινο κεφάλαιο. Το περιθώριο βελτίωσης πάντα υπάρχει, με κατεύθυνση τις νέες τεχνολογίες.

Η ανάπτυξη της Κίνας σήμερα τρέχει με ρυθμούς πάνω από 10%, την ίδια στιγμή που το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της αγγίζει αντίστοιχους ρυθμούς. Η χώρα αυτή τη στιγμή παρουσιάζει μια ανισορροπία στο δημοσιονομικό ισοζύγιο της, μετακυλώντας το φορτίο αυτό στο δημόσιο χρέος. Από την άλλη, εμφανίζει ένα μεγάλο ποσοστό αποταμιεύσεων, στην πλειοψηφία τους από τα νοικοκυριά. Η πολιτική αυτή που προωθήθηκε από την κυβέρνηση είναι αυτή που της εξασφάλισε σε μεγάλο βαθμό κεφάλαια τόσο για την εκβιομηχάνιση της χώρας όσο και για άλλους σκοπούς, κυρίως όμως για επενδύσεις οι οποίες θα προωθούσαν την ανάπτυξη της χώρας. Σήμερα βέβαια το κλίμα έχει αλλάξει πολύ και έχοντας η Κίνα αποκτήσει μία σαφώς πιστωτική θέση, η κυβέρνηση εκλιπαρεί για περισσότερη κατανάλωση και λιγότερες αποταμιεύσεις. Η ανάπτυξη βέβαια της Κίνας δεν ήρθε έτσι απλά. Όλα αυτά τα χρόνια οι ακαθάριστες επενδύσεις που στην πλειοψηφία τους είναι σε πάγιο κεφάλαιο αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 40% του ΑΕΠ της χώρας.

Η τεράστια αυτή ανάπτυξη της Κίνας δεν έχει έρθει βέβαια χωρίς λάθη αλλά και χωρίς αρνητικές συνέπειες. Ο πληθωρισμός είναι ένα μέγεθος που ξέφυγε πολλές φορές από τα χέρια των ειδικών με αποκορύφωμα στις αρχές της δεκαετίας του 1990 όταν ο πληθωρισμός ανήλθε ούτε λίγο ούτε πολύ πάνω από 20%. Η υπερθέρμανση της οικονομίας είναι άλλη μία αρνητική συνέπεια της τεράστιας ανάπτυξης της Κίνας. Πλέον είναι στο χέρι της κυβέρνησης, που πρεσβεύει την ισορροπημένη ανάπτυξη, αν θα θελήσει να συνεχίσει με αυτούς τους ρυθμούς ανάπτυξης ή θα αναζητήσει μια πιο συντηρητική πολιτική αυτοσυγκράτησης της ανάπτυξης της οικονομίας της χώρας. Πάντως η αντιμετώπιση των μακροοικονομικών ανισορροπιών και η συναλλαγματική

ισοτιμία θα λύσουν το πρόβλημα της υπερθέρμανσης της κινεζικής οικονομίας στη βάση του.

Η σοσιαλιστική οικονομία της Κίνας, αν και οικονομία της αγοράς, θέλοντας και μη χαρακτηρίζεται από το μεγάλο βαθμό ελέγχου των περιουσιακών στοιχείων της από την κινεζική γραφειοκρατία. Η γραφειοκρατία υπό την αρνητική έκφραση της είναι σύμφυτη με τη διαφθορά. Μάλιστα σήμερα όσο ποτέ άλλοτε η διαφθορά επηρεάζει και κατευθύνει θα λέγαμε τις επόμενες μεταρρυθμιστικές κινήσεις. Έτσι η κυβέρνηση τα τελευταία χρόνια προωθεί την ιδιωτικοποίηση των κρατικών επιχειρήσεων και τραπεζών που κατά το παρελθόν έχουν ναυαγήσει στα χέρια των γραφειοκρατών με σκοπό την αύξηση της αποδοτικότητας τους. Οι ακραίες λύσεις της μείωσης του κρατικού τομέα ή της αύξησης της εξουσίας της κεντρικής κυβέρνησης για μείωση της διαφθοράς σε τοπικό επίπεδο, φαντάζουν ανούσιες σε ένα διεφθαρμένο σύστημα. Ειδικά για τον δεύτερο τρόπο αντιμετώπισης του προβλήματος θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η γραφειοκρατία και οι διαφθορά δεν είναι δύο καινούργιες έννοιες για την Κίνα.

Η ιλιγγιώδης ανάπτυξη της Κίνας τα τελευταία χρόνια βασίζεται, πέραν από τη στροφή της χώρας στην οικονομία της αγοράς, στη στροφή της χώρας στον έξω κόσμο και στο άνοιγμα της οικονομίας της. Ο διεθνής αυτός ρόλος της Κίνας στην παγκόσμια οικονομία όχι μόνο συμβάλει στην ανάπτυξη της δικής της οικονομίας, αλλά δημιουργεί τριγμούς, ανακατατάξεις και μια συνεχόμενη κινητικότητα στο διεθνές οικονομικό σκηνικό. Οι προσπάθειες της ίδιας της Κίνας στράφηκαν αρχικά στη φιλελευθεροποίηση του εμπορικού της τομέα, κάτι όχι ιδιαίτερα εύκολο και με πολλούς περιορισμούς μέχρι και της αρχές του 21^{ου} αιώνα, η πραγματοποίηση και μόνο του οποίου φανερώνει πόσα πολλά ήταν τα οφέλη για την οικονομία της Κίνας και πόσο πολύ βασιζόταν η οικονομία της χώρας σε αυτό. Τα νούμερα σε αυτή την περίπτωση λένε πολλά. Ένα συνεχώς αυξανόμενο εμπορικό πλεόνασμα της τάξης του 8% του ΑΕΠ της χώρας με έναν όγκο εξαγωγών της τάξης των 1217 δις δολάρια και όγκο εισαγωγών στα 956 δις δολάρια και με το συνολικό εμπόριο αγαθών να αγγίζει το θεαματικότατο 67% του ΑΕΠ. Η εκβιομηχάνιση της Κίνας που ήταν στις θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις της οικονομίας της, είναι αυτή που της δίνει την ευκαιρία για την εξαγωγή κατεργασμένων, σχεδόν στο σύνολο τους, προϊόντων όπως μηχανήματα και συγκοινωνιακός εξοπλισμός. Παράλληλα οι εισαγωγές ίδιων προϊόντων, που αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 30% του ΑΕΠ, σχετίζονται με έναν ιδιαίτερα ισχυρό παράγοντα ανάπτυξης της Κίνας, σύμφωνα με προσωπική άποψη, αυτό των ξένων άμεσων επενδύσεων.

Οι ξένες άμεσες επενδύσεις σήμερα ανέρχονται στα 78 δις δολάρια, ένα ιδιαίτερα υψηλό νούμερο συνυπολογίζοντας ότι μιλάμε για μία αναπτυσσόμενη χώρα. Η ποικιλομορφία της και η αφθονία της σε κεφάλαιο σε συνδυασμό με ορισμένα επιπλέον προνόμια και διευκολύνσεις έχουν κατατάξει σήμερα την Κίνα πολύ ψηλά στις προτιμήσεις των ξένων επενδυτών, και έναν μικρό παράδεισο για τους επενδυτές. Χτίζοντας και επενδύοντας για πάνω από δέκα χρόνια την αξιοπιστία της απέναντι στους ξένους επενδυτές, η Κίνα σήμερα τους υποδέχεται στο μεταποιητικό της τομέα κατά κύριο λόγο, αλλά και στον κτηματομεσιτικό σε μικρότερο βαθμό. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα οι ξένοι επενδυτές επιλέγουν τη δημιουργία θυγατρικών εταιριών για την πραγματοποίηση της επένδυσης τους στην Κίνα καθώς τους επιτρέπει να εκμεταλλευτούν πλήρως τη χώρα για το λόγο που βρίσκονται εκεί και συνάμα να εμπλέκονται όσο το δυνατόν λιγότερο με τους μη ανεπτυγμένους άξονες της χώρας φέρνοντας για παράδειγμα για τη διοίκηση τους ανθρώπους από το εξωτερικό. Είναι λογικό όταν έχεις δίπλα σου έναν παράδεισο να θελήσεις να τον γευτείς. Αυτό ακριβώς έχουν σκεφτεί και εκμεταλλεύονται Χογκ Κονγκ, Μακάο και Ταϊβάν σε μεγάλο βαθμό ενώ ακολουθούν οι εκβιομηχανισμένες χώρες. Εκείνες με τη σειρά τους αποτελούν την κύρια πηγή μεταφοράς τεχνολογίας για την Κίνα. Ο διπλασιασμός των εισερχόμενων ΞΑΕ μέσα σε έξι χρόνια συνδέεται με μία από τις μεγαλύτερες πόρτες που άνοιξαν για την Κίνα και τις προοπτικές της οικονομίας της, αυτή του ΠΟΕ από το 2001.

Η συνεχιζόμενη για μία δεκαετία οικονομική ανάπτυξη της τάξης του 10% αποδεικνύει ότι οι μεγάλες επενδύσεις σε ανθρώπινο και φυσικό κεφάλαιο, η επιτυχημένη μεταρρύθμιση του οικονομικού τομέα, η εκτεταμένη γνώση και τεχνολογία από τις πολυεθνικές εταιρείες, η ενσωμάτωση της Κίνας στην παγκόσμια οικονομία και οι επιδόσεις του εξωτερικού τομέα απέδωσαν καρπούς καθιστώντας τη σημερινή κινεζική οικονομία πιο αποδοτική από ποτέ.

Καθώς όμως ο εχθρός του καλού είναι το καλύτερο θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η Κίνα είναι μία χώρα που μπορεί να αυξήσει το ρυθμό ανάπτυξης της στοχεύοντας τόσο σε άλλους τομείς της οικονομίας της όπως το χρηματοπιστωτικό της σύστημα (και τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια) που χρήζει άμεσης υποστήριξης όσο και άλλων πτυχών που σχετίζονται άμεσα. Η κυβέρνηση της Κίνας έχει διαμηνύσει ότι ο εκδημοκρατισμός της χώρας αποτελεί αντικειμενικό σκοπό για αυτή. Αυτό είναι κάτι που πρεσβεύεται όμως εδώ και χρόνια. Είναι άξιο απορίας κατά πόσο η μη επίτευξη του μπορεί να υπονομεύσει τη διατήρηση της ανάπτυξης της χώρας και σε τι βαθμό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ (Βιβλίο)

Javary J.-D. Cyrille & Wang Alain, 2007, “*Η νέα Κίνα, ο πλούτος είναι δόξα*”, εκδόσεις Κασταλία

ΕΛΛΗΝΙΚΗ (Άρθρο)

Άγνωστος¹, Ν-Δ 2003, “Εξελίξεις στην Κίνα με κατεύθυνση την ελεύθερη αγορά”, Δελτίο διοικήσεως επιχειρήσεων, τόμος 42, τεύχος 343, σελ.85-88

Άγνωστος², 1997, “Η ενσωμάτωση της Κίνας στην παγκόσμια οικονομία”, Αγορά χωρίς σύνορα, τόμος 3, τεύχος 2, σελ.83-100

Κότιος Άγγελος, 1998, “Η Κίνα στην παγκόσμια οικονομία”, Αγορά χωρίς σύνορα, τόμος 4, τεύχος 2, σελ.121-138

Κοτσολάκου, Αρετή, Ιαν. 2008, “Το ξύπνημα του δράκου: Λαϊκή δημοκρατία της Κίνας στους ρυθμούς των 29^{ων} Ολυμπιακών Αγώνων”, Forum, τεύχος 374, σελ.46-55

Σμυρνης, Νεκτάριος, Μάιος 2008, “Η αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Κίνα”, Χρήμα, τεύχος 342, σελ.70-72

ΕΛΛΗΝΙΚΗ (Μελέτες)

Χριστόπουλος Αντώνης, 2006, «Η ραγδαία πολιτική και οικονομική άνοδος της Κίνας και οι επιπτώσεις για την παγκόσμια οικονομική και πολιτική σκηνή», Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής»

ΞΕΝΗ (Βιβλίο)

Άγνωστος³, 2006, “*China, Questions & Answers*”, Foreign Languages Press

Άγνωστος⁴, 2007, “*China Facts & Figures 2007*”, Foreign Languages Press

Chan, Kam C., Fung Hung-gay & Liu Qingfeng Wilson, 2007, “*China’s Capital Markets, Challenges from WTO Membership*”, Edward Elgar Publishing Limited

Chow, Gregory C., 1994, “*Understanding China’s Economy*”, Singapore, World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd.

Chow, Gregory C., 2007, “*China’s Economic Transformation*”, Β’ Έκδοση, Blackwell Publishing Ltd

Eckstein, Alexander, 1977, “*China’s economic revolution*”, Cambridge University Press

Fairbank John King & Goldman Merle, 2006, “*China: a new history*”, Belknap Harvard, 2nd Edition

Gu, George Zhibin & Ratliff William, 2006, "*China And The World Order, How Entrepreneurship, Globalization, and Borderless Business are reshaping China and the World*", Fultus Corporation

Gu, George Zhibin & Frank Andre Gunder, 2006, "*China's Global Reach, Markets, Multinationals, and Globalization*", Αναθεωρημένη Έκδοση, Fultus Corporation

Huntington Samuel, 1983, "*Political order in changing societies*", Yale University Press

Naughton, Barry, 2007, "*The Chinese Economy, Transitions and Growth*", Massachusetts Institute of Technology Press

Pomeranz, Kenneth, 2000, "*The Great Divergence, China, Europe, and the making of the world economy*", Princeton University Press

Reynolds, Bruce L., 1988, "*Chinese Economic Reform, How Far, How Fast?*", Academic Press Inc.

Reynolds, Paul D., 1982, "*China's international banking and financial system*", Praeger Publishers

Riedel, James, Jin Jing, & Gao Jian, 2007, "*How China Grows, Investment, Finance, and Reform*", Princeton University Press

Szuprowicz, Bohdan O. & Szuprowicz Maria R., 1978, "*Doing business with the People's Republic of China*", John Wiley & Sons Inc.

ΞΕΝΗ (Άρθρο)

Andornino, Giovanni & Wilcox Russell, 2006, "China: between social stability and market integration", China & World Economy, Vol.14, No.3, pp.95-108

Beja Jr., Edsel L., 2008, "Estimating trade mis-invoicing from China: 2000-2005", China & World Economy, Vol.16, No.2, pp.82-92

Changhong, Pei & Lei Peng, 2007, "Responsibilities of China after accession to the WTO", China & World Economy, Vol.15, No.4, pp.89-101

Edsel L. Beja Jr., 2008, "Estimating Trade Mis-invoicing from China: 2000–2005", China & World Economy, Vol.16, No.2, pp.82–92

Feng, Yun & Wu Chongfeng, 2008, "Is China's economic growth extraordinary or mediocre? The role of the exchange rate", China & World Economy, Vol.16, No.1, pp.100-116

Furong Jin, Keun Lee, Yee-Kyoung Kim, 2008, "Changing Engines of Growth in China: From Exports, FDI and Marketization to Innovation and Exports", China & World Economy, Vol.16, No.2, pp.31–49

He, Liping, 2008, "Has fiscal federalism worked for macroeconomic purposes? The chinese experience 1994-2003", China & World Economy, Vol.16, No.1, pp.17-33

Ito, Takatoshi, 2006, "Robust monetary framework for China", China & World Economy, Vol.14, No.5, pp.32-47

- Jin, Furong, Lee, Keun & Kim, Yee-Kyoung, 2008, "Changing engines of growth in China: from exports, fdi and marketization to innovation and exports", China & World Economy, Vol.16, No.2, pp.31-49
- Kuijs, Louis & Wang Tao, 2006, "China's pattern of growth: moving to sustainability and reducing inequality", China & World Economy, Vol.14, No.1, pp.1-14
- Lai, Pingyao, 2006, "China's macroeconomic development: stages and nonlinear convergence", China & World Economy, Vol.14, No.1, pp.15-29
- Liu, Mingxing & Tao Ra, 2006, "Perspective on local governance reform in China", China & World Economy, Vol.14, No.2, pp.16-31
- Pingfan Hong, 2006, "China's Economic Prospects and Sino-US Economic Relations", China & World Economy, , Vol.14, No.2, pp.45-55
- Shi, Jianhuai, 2006, "Adjustment of global imbalances and its impact on China's economy", China & World Economy, Vol.14, No.3, pp.71-85
- Wang, Yahuan & Hu Angang, 2007, "Multiple forces driving China's economic development: a new analytic framework", China & World Economy, Vol.15, No.3, pp.103-120
- Wong, John, 2006, "China's economy in 2005: at a new turning point and need to fix its development problems", China & World Economy, Vol.14, No.2, pp.1-15
- Wong, John, 2008, "China's economy in 2007/2008: coping with problems of runaway growth", China & World Economy, Vol.16, No.2, pp.1-18
- Zhang, Pengfei & Shih Victor, 2008, "Deficit estimation and welfare effects after the 1994 fiscal reform in China: evidence from the country level", China & World Economy, Vol.16, No.3, pp.22-39
- Chow, Gregory C., 1993, "How and why China succeeded in her economic reform", China Economic Review, Vol.4, No.2, pp.117-128
- Chow, Gregory C., 2000, «China's economic reform and policies at the beginning of the twenty-first century», China Economic Review, Vol.11, pp. 427-431
- Fischer A., William, 1989, "China as a player in the world economy", China Economic Review, Vol.8, No.1, pp.89-98
- Gao Shangquan , 1997, «China's economic restructuring, structural adjustment and social stability», China Economic Review, Vol.8, No.1, pp. 83-88
- Gunter, Frank R., 2004, "Capital flight from China:1984-2001", China Economic Review, Vol.15, pp.63-85
- Hao Chen, 2006, "Development of financial intermediation and economic growth: The Chinese experience", China Economic Review, Vol.17, pp.347-362
- Holz Carsten A., 2004, "Deconstructing China's GDP statistics", China Economic Review, Vol.15, pp.164- 202

- Huang, Yasheng, 2003, "One country, two systems: foreign-vested enterprises and domestic firms in China:", China Economic Review, Vol.14, pp.404-416
- Lin Guijun, Ronald M. Schramm, 2003, «China's foreign exchange policies since 1979: A review of developments and an assessment», China Economic Review, Vol.14, pp.246– 280
- Lu, Ding, 2004, "China's capability to control its exchange rate", China Economic Review, Vol.15, pp.343-347
- Rawski, Thomas G., 1997, "China's state enterprise reform – an overseas perspective", China Economic Review, Vol.1, No.1, pp.9-21
- Sachs, Jeffrey, Yang, Xiaokai & Zhang, Dingsheng, 2000, "Globalization, dual economy, and economic development", China Economic Review, Vol.4, No.1, pp.37-47
- Wang, Yijiang & Chang Chun, 1998, "Economic transition under a semifederalist government: the experience of China", China Economic Review, Vol.9, No.1, pp.1-23
- Xing, Yuqing, 2006, "Why is China so attractive for FDI? The role of exchange rate", China Economic Review, Vol.17, pp.198-209
- Xu Xianchun, 2004, «China's gross domestic product estimation», China Economic Review, Vol.15, pp.302– 322
- Yang, Xiaokai, 2000, "China's entry to the WTO", China Economic Review, Vol.11, pp.437-442
- Yao, Shujie, Zhang, Zongyi & Hanmer Lucia, 2004, "Growing inequality and poverty in China", China Economic Review, Vol.15, pp.145-163
- Yu, Qiao, 1998, "Capital investment, international trade and economic growth in China: evidence in the 1980-1990s", China Economic Review, Vol.9, No.1, pp.73-84
- Bijian Zheng, Sept-Oct 2005, "China's peaceful rise to great-power status", Foreign Affairs, Vol.84, No.5, pp.18-24
- Gat Azar, Jul-Aug 2007, "The return of authoritarian great powers", Foreign Affairs, Vol.84, No.5, pp.59-69
- Mahbubani Kishore, Sept-Oct 2005, "Understanding China", Foreign Affairs, Vol.84, No.5, pp.49-60
- Thornton John, Nov-Dec 2006, "China's leadership gap", Foreign Affairs, Vol.85, No.6, pp.133-140
- Wolf Martin, Jan-Feb 2005, "Why is China growing so slowly?", Foreign Policy, pp.50-51
- Colin A. Carter, 1997, "The Urban-Rural income gap in China: Implications for global food markets", American Journal of Agricultural Economics 79, No.5, pp.1410-18
- Fangbin Qiao, Bryan Lohmar, Jikun Huang, Scott Rozelle and Linxiu Zhang, 2003, "Producer benefits from input market and trade liberalization: the case of fertilizer in China", American Journal of Agricultural Economics. 85, No.5, pp.1223–1227

Jikun Huang, Ninghui Li and Scott Rozelle, 2003, "Trade reform, household effects, and poverty in rural China", American Journal of Agricultural Economics. 85, No.5, pp.1292–1298

Justin Yifu Lin, 1987, "The Household Responsibility System Reform in China: A Peasant's Institutional Choice", American Journal of Agricultural Economics, Vol.69, No.2, pp.410-415

Naughton Barry, "The Scramble to Maintain Growth", China Leadership Monitor, No. 27

ΞΕΝΗ (Εκθέσεις)

Angus Maddison, 1998, «Chinese economic performance in the long run», OECD

Asian Development Bank, November 2008, "Asia Bond Monitor 2008. Emerging East Asian Local Currency Bond Markets: A Regional Update"

Asian Development Bank, December 2008, "Asia Economic Monitor 2008"

Branstetter Lee and Feenstra Robert, 1999, "Trade and foreign direct investment in China: A political economy approach", National Bureau of economic research

OECD, 2000, "China in the global economy. Reforming China's enterprises"

OECD, 2000, "National accounts for China, sources and methods"

OECD, 2007, "International investment perspectives. Freedom of investment in a changing world"

Sylvie Démurger, 2000, "Economic opening and growth in China", OECD

UBS Investment Research, 2006, "Asian Economic Perspectives: How To Think About China"

World Bank Office, Beijing, September 2007, "China Quarterly Update"

World Economic Outlook, April 2008, "Housing and the Business Cycle", International Monetary Fund (IMF)

Zuliu Hu and Mohsin S. Khan, 1997, "Why Is China growing so fast?", International Monetary Fund (IMF)

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

www.asianbondsonline.adb.org

www.safe.gov.cn

www.mof.gov.cn

www.ndrc.gov.cn

www.pbc.gov.cn

www.stats.gov.cn

www.chinabond.com.cn

www.drc.gov.cn

http://www.china.org.cn/china/China_Q&A/node_7041655.htm

http://irps.ucsd.edu/Chinese_economy

www.imf.org

www.worldbank.org

Άγνωστος⁵, «Κίνα και ο Παγκόσμιος Οργανισμός εμπορίου», τελευταία επίσκεψη 1 Φεβρουαρίου 2009, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://gr.china-embassy.org/eng/xwdt/t261536.htm>

Κανέλλος, Γ. Θοδωρής, 2008, «Η τέταρτη γενιά του Κ.Κ. Κίνας», τελευταία επίσκεψη 1 Φεβρουαρίου 2009, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.enet.gr/online/online_text/c=111,dt=09.08.2008,id=80696504

Discovering China, τελευταία επίσκεψη 1 Φεβρουαρίου 2009, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://library.thinkquest.org/26469/history/1900.html>

Mallon Glenda & Whalley John, «China's post accession WTO stance», National Bureau of Economic Research, τελευταία επίσκεψη 1 Φεβρουαρίου 2009, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://ssrn.com/abstract=579796>

National Intelligence Council, 2008, «Global trends 2025: A transformed world», τελευταία επίσκεψη 1 Φεβρουαρίου 2009, διαθέσιμο στη διεύθυνση www.dni.gov/nic/NIC_2025_project.html